

Jiří Gruša

Jiří Gruša, spisovatel, ambasador. Předplatitel časopisu Neon.

KAUZA

Prostituce, II. díl

Druhá část Kauzy přináší méně encyklopedických poznatků než ta první, zato je plná původních reportáží a rozhovorů, které mapují atraktivním způsobem prostituci v Česku po listopadu '89. Divadelní soubor složený z prostitutek, návštěva v bytě dominy, povídání o lehkých ženách s poslanci, klienty a nakonec i se šéfem nočního klubu...

JAKUB RUCKÝ

Nic nezůstane skryté

Rozhovor s velmi nenápadným mladým mužem, Janem Šulcem, který je spoluautorem nakladatelského profilu našeho předního nakladatelství Torst. Poslední čtyři roky se mimo jiné věnoval jako jeden z editorů pořádání Spisů Václava Havla, které byly slavnostně uvedeny na trh počátkem prosince 1999...

Obsah 2

Kauza: Prostituce, I. díl

Alex Baladi:

Ženy pod neonem 5

Vratislav L.:

Milá mamičko, drahý tatíčku 8

Martin Reiner:

Umění čekat na zákazníka 9

Vladimír Fanta:

Sandra s bičem 12

Jan Jiříček:

Zákon hned tak nebude 15

Woody Allen:

Děvka z menzy 18

Jan Nejedlý:

Hry nestoudných trpaslic 20

Ladislav Verecký:

Slečny přijdou za chvíli 24

Stanislav Komárek:

Přítel mloků 28

Text o jedné z nejslavnějších biologických afér, končící tragickou smrtí vídeňského vědce Paula Kammerera.

Corey Levitan:

Andy Kaufman žije, nebo snad ne? 30

Co všechno je možné v dnešním Hollywoodu aneb Kampaně okolo nového filmu Miloše Formana Muž na Měsíci.

Ray Greene:

Muž za mužem na Měsíci 33

Rozhovor s Milošem Formanem

Ray Greene:

Courtney Love v ráži 34

Bogdan Trojak:

Stavitelé lidských pyramid 36

Už téměř sto let jsou vendrynští Sokolové Věžníky.

Václav Vokolek:

Utajené záludy 38

Doktor Miroslav Tyrš zakladatelem českého básnického experimentu aneb Co badatelům po léta unikalo.

Dichtung und Wahrheit 42

Nové zprávy ze života společnosti.

Jiří Olič:

Knihy... od Barviče 44

Komentáře o knihách, které vyšly teprve nedávno.

Jakub Rucký:

Nic nezůstane skryté 46

KAREL JANÍČEK

To přece není možný!

To přece není možný, aby do malého studia v Černošicích u Prahy přijel natáčet trumpetista, jehož dech byl oporou takových hvězd, jako jsou James Brown či George Clinton! A k tomu se skupinou mladíků, kteří v Česku nahrávají právě svou první desku. V reportáži Karla Janíčka uvidíte, že to jde – když je u toho Roman Holý.

MARTIN REINER

Příběh Vyslyšených modliteb

V roce 1997 vyšla v USA kniha známého novináře George Plimptona, v níž 174 dotázaných mužů a žen skládá z často velmi sugestivních protimluvů svými výpověďmi obraz života Trumana Capoteho. Z této knihy a z dalších u nás neznámých materiálů jsme čerpali ve snaze postihnout dramatické události spojené s Capoteho vpravdě osudovou knihou...

Václav Havel:

Spisy 49

Ukázky z rané poezie Václava Havla – a další neznámé texty.

Ano, ne a proč? 54

Ptáme se zajímavých lidí, co je potěšilo a co zklamalo v kultuře poslední doby.

Bohdan Holomíček:

Fotografie 55

David Roberts:

Pyramidy 56

Stavěli Egypťané pyramidy, nebo naopak pyramidy vybudovaly starý Egypt?

Černé na bílém

Kluci, jedem na výlet! 66

Lahůdky z archivu Československého svazu spisovatelů.

The Smoking Gun

Velký lidský cedák 68

Agentura The Smoking Gun a Pavel Reisenauer!

Karel Janíček:

To přece není možný! 70

Karel Janíček:

Černoch v Černošicích 73

Trumpetista Fred Wesley exkluzivně pro Neon.

Petr Odillo Stradický ze Strdic:

Smrt: páté skupenství 76

Navštívit v Plzni hrob „otce“ Spejbla a Hurvíňka Josefa Skupy opravdu stojí za to!

Michal Viewegh:

Jaro je tady 78

Parodie na texty Ludvíka Vaculíka z nově chystané knihy našeho nejčtenějšího autora.

Neon... na drátě

S kulturními aktualitami se hlásí naši zpravodajové

Miro Kollar: **Slovensko** 80

Karel Trinkewitz: **Německo** 81

Truman Capote:

La Côte Basque 82

První české uvedení slavné ukázky z Capoteho nedokončeného románu Vyslyšené modlitby, která vyšla v roce 1975 v časopise Esquire...

Martin Reiner:

Příběh Vyslyšených modliteb 86

Kauza: Prostituce, II. díl

Osmého března roku 1946 píše v dopise Jindřichu Chalupeckému můj zamilovaný básník Ivan Blatný:

„Zhřešil jsem nedávno s nějakou děvkou a mám teď obavy, že se mi udělá luetický vřed někde na krku, kde to nebudu moci sám objevit. Je to vlastně kromě rtů a úst jediná možnost, protože jinak jsem byl chráněn. Ale byl jsem tak opilý, že jsem prováděl všechno, co se provádět dá...“

Přihodíme-li k tomu ještě historku malíře Vlastimila Fialy o tom, jak Blatný prochodil těsně po válce tři noci po Dornychu v naději, že bude znásilněn sovětskými regulovčicemi stejně jako pár dní předtím náhodný kolemjdoucí, a uvědomíme-li si, co přivedlo Blatného v Anglii až do vězení, pak nelze pochybovat o tom, že ho „ilegální sex“ fascinoval.

Kdo jiný je královnou takového sexu než prostitutka?

Ne že by musel básnický elév svého Mistra následovat po všech cestách – ostatně na Dornychu aby dnes regulovčici člověk pohledal –, ale rád přiznávám, že mysterium prodejné lásky působí i na mě. V čem to, hergot, vězí? Je to divadelní vůně a šero bordelů, je to touha člověka, který nedokáže dát lásku tam, kde je jí málem povinován, vymanit krůpěj lásky z podobně vyprázdněných nádob, je to jen svoboda vyhnout se těžkému střetnutí o neuchopitelnou ženskou duši, který předchází daru těla? Nebo je to ještě něco jiného?

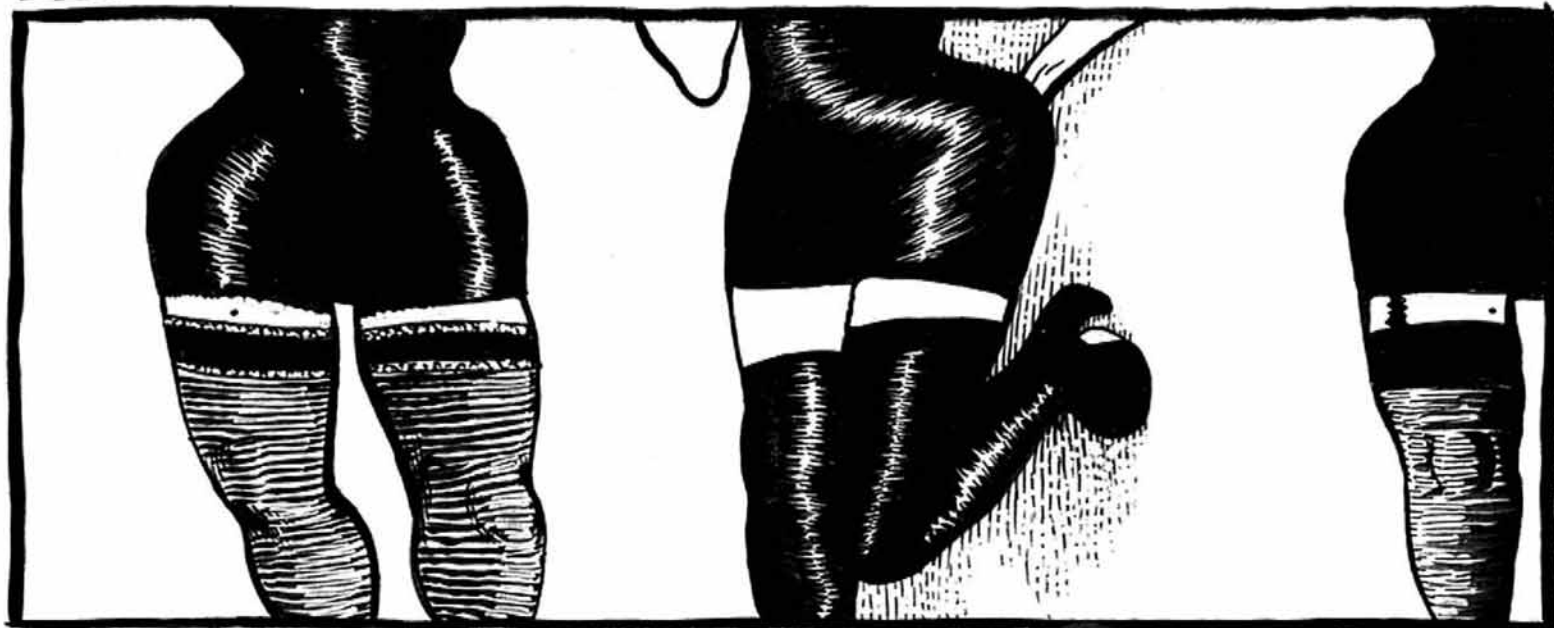
Pořád toho ještě dost zbývá, aby i v době, kdy už ani ta prostituce není co bejvala... No skutečně: může dnes student ztratit panictví v nočním klubu? Tahle oblíbená disciplína z časů I. republiky a z časů ještě starších je passé – jednak vám tu radost nedopřejí holky na kolejích, a i kdyby, na to, aby mohl jít dnes student do bordelu, by musel krást nebo snad i pracovat. Možná proto všechno vychází tak draho, že i poslední bordelpapá už to pochopil: dnes se nechodí do hampejzu ztrácet, dnes tam i nejjemnější, začasť pěkně zazobaní elegáni přicházejí spíše nalézt. Snad sebe, snad nějaký ještě cennější grál...

Jak říká Marek Benda: prodávat své tělo není žádná legrace. Ale kupovat tělo taky není jen legrace. Občas se tu hraje velká, fascinující hra, jakkoli jsou pravidla předem daná... A čím je člověk citlivější, tím ostřejší je hrana, po které kráčí.

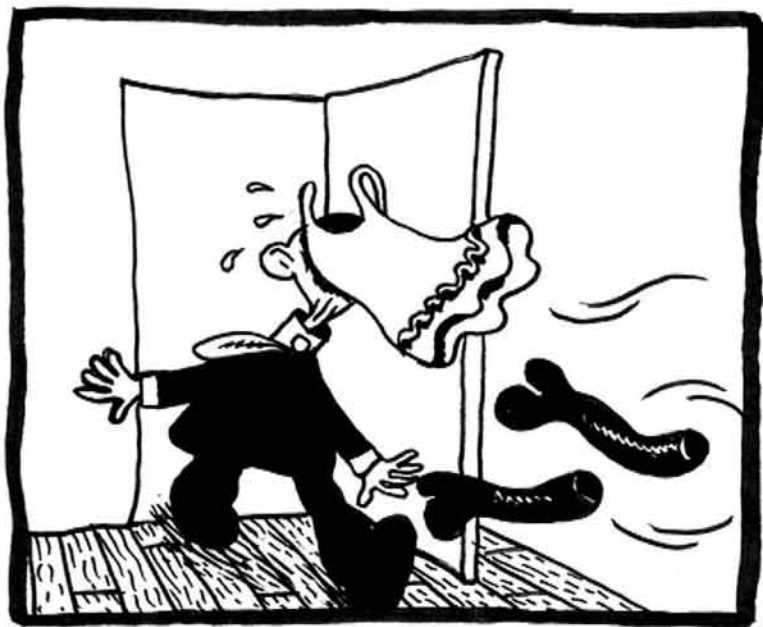
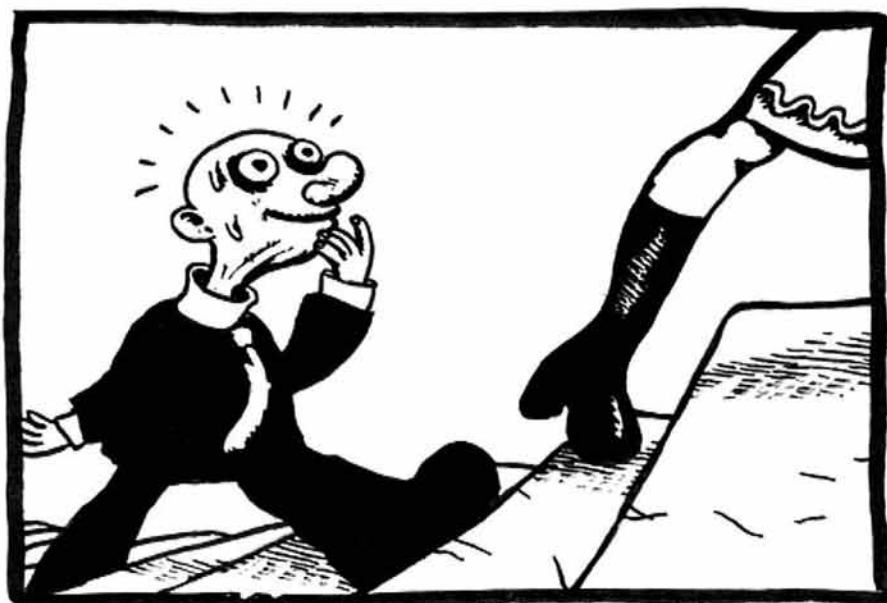
Takže i ten bordel je nakonec jakousi esencí bytí. Takové kapesní theatrum mundi.

Martin Reiner

Alex Baladi (Švýcarsko)
ŽENY POD NEONEM

Kauza: Prostituce, II. díl

Kauza: Prostituce, II. díl

Milá mamičko, drahý tatíčku,

prošel jsem tedy konečně na Vaše laskavé doporučení brněnské bordely a nyní Vám musím vyprávět, jak jest mi smutno a trudno.

V tom prvním, maličkém, bylo na stráží jen jedno ospalé děvče. Právilo, že za šest set vykouří a za tisíčovku mně to udělá komplet. Neváhal jsem ani okamžik a slíbiv tisíc, bral jsem se s dívkou do pokoje. Jaký byl můj údiv, když hned navlékla mně kondóm, chtěl jsem se nesměle optati, kdy bude, jak slíbila, kouřiti, ale než jsem se odvážil promluvit, již mně ho kouřila i přes tu gumu. Umíte si mamičko vůbec představit, jak to muselo být hnusné? Že ani mně se nelíbilo, to vám přeci nemusím zvlášť líčit. Byl jsem skoro rád, když procedura byla u konce, a mohlo se přejít pěkně k dílu. Věřte mi, že jsem byl nakonec uchystán k činu, však tu si dívka vzpomenu, že přeci je třeba platit předem. Málem byl jsem už v ní a myšlenky mně běžely jinudy. Ujistil jsem ji tedy hned, že bych si nedovolil jít bez placení, a jen jsem brebentivě žádal, abych právě nyní nemusel do předsíně pro bankovku. Ukázalo se hned, že má cit, jak se na šibalku sluší, protože mě pro bankovku nehnala, jen musela tu důrazně říci, že vedle (v kabelce?) leží revolver, kterého musí dobře použít, pokud bych se s placením zdráhal. Inu, mohl jsem od klína té poběhlce hned zčerstva odejít, jak mně bylo ouzko v té chvíli.

„Nějak si zvaď, čovče. Tak se neboj,“ řekla mně hned spokojeně ta čuba a já platil až po aktu.

Být jenom po mém, myslel bych, že zažil jsem už dost, paměťliv ale vašeho přání, vyrazil jsem, po čase nutném ku zcelení ran, zas. Nejdříve jsem váhavě několik bordelů objel, však nakonec jsem na Žižkově ulici kousek od vchodu zaparkoval, vypnul motor, světla přepnul na parkovací a chvíli jsem jen seděl a hleděl do tmy. Vyhazovač, který mě asi viděl přijíždět, vyšel před dům a zpytavě (můžete-li si, mamičko, představit gorilu, která hledí „zpytavě“) civěl přímo na mě. Srdéčko mně bušilo jako lapenému ptáčeti, ale já věděl, že do toho bordelu musím jít, a tak jsem šel.

Tři stovky přišly bodyguardovi u vchodu (kdepak vlídná a usměvavá bordelmamá, kdepak) a děvče bylo za dva sedm.

„Zde se nepracuje v úkole, tady je hodinová mzda,“ řekl mně vesele pan vedoucí a potom zavolal sedm děvčat, která nastoupila do řady jako kdysi Vy tatíčku a Vy mamičko na spartakiádních Maninách. Nebylo to vybírání zvláště lehké, už pro tu moji vrozenou plachost, ale jedna nakonec mně přece připadala mezi ostatními nejlépe rostlá a vlastně i docela pěkná, tedy jsem ukázal na ni, jako v té pohádce. Nežli byl výběr hotov, srkl jsem nepřítomně kofoly na baru a hle – bylo to za padesát. Však nebylo již padesát, tatíčku! (Čekal byste velkorysý mávnutí rukou? Za I. republiky jistě by mávl, ale dnes takové gesto platí jen v knihách a na plátně.) Dívce bylo řečeno, že padesátka půjde dolů z její gáže, a pak byla dotázána, zda je ochotna na to přistoupit. Dívka ochotna byla, ba úsměvem mně naznačila, že jí to příliš nevadí, když jsme spolu stoupali do prvního patra.

Bylo to hodné děvče od Břeclavi, které mně rádo všechno povědělo, jak se svým chlapcem šetří, kterak rodiče nevědí, že starší páni často chodějí, ale kouřila tatíčku taky přes gumu a polibek dáti nechtěla, a jen Vy mamičko víte, jak jsem byl k citu vychován, v takové jemnosti, ach kdepak bych mohl být s dívkou intimně spokojen bez políbení, kór s cizí, vždyť ústa nejsou jen bránou náказы, ale též bránou srozumění, to jsem jí pravil, ale ona stála na svém...

Nakonec však mně bylo na tom pružném, mladém těle docela fajn; byla ta holka citu v podstatě outlého a při soustání jemně vzdychala. Tedy se k dílu neměla nej- hůř a nikdo by jistě nemohl mysliti, že se do něj tahle či jiná Lízinka už po cestě do prvního patra zamiluje, vidíte tatíčku.

A tak trochu radosti jsem našel až při svém třetím zastavení, v bordelu, který sluje Lady Marion.

„Inspirativní“ striptýz, zahrnutý do ceny vstupného, předvedla obézní larvička, jejíž pohyby okolo tyče mě inspirovaly k těm nejtрудnějším úvahám. Když ke mně později přisedla, neváhal jsem žádati něco „více hubené“.

Přišla Isabella.

Vysoká, hubená černovláska vskutku španělského vzezření, které podpořil i hustý přičesek. Jen měla nešpanělsky malá prsa.

Chtěl jsem na ni udělat dojem, toť se ví, a proto jsem pravil:

„Mám chut na nyečo chladené!“

Barman přinesl kolu a rum, a já vbrzku řekl své „ano“.

Isabella šla přede mnou a také někdy v minulosti vystudovala textilní průmyslovku, znala jednoho anděla ještě zaživa a poslouchala Doors. Kromě toho uměla kouřiti bez gumy a taktéž jsem měl dojem, že nepovažuje mužské tělo pouze za sedmdesát kilo těžký zdroj pohlavních chorob. Byla to „putující“ prostitutka („rollin' old cunt“, jak se říkalo za Vás, tatíčku), střídající Prahu, Brno i Karlovy Vary, a já byl rád, že jsem ji v Brně natrefil, neb se mně zdálo, že tato dívka má ke svému povolání přec lepší vztah než ty ostatní, které jsem poznal, a že navíc vykazuje dávku talentu, který v každé profesi výkon odliší.

Vystříkl jsem poprvé tak prudce, že se cosi zastavilo až u ní ve vlasech. Podruhé pak nás zastavil signál časoměřičův. Mávla nad tím rukou.

Mimo to, že mě nestrašila střelnými zbraněmi a nemusil jsem dokonce ani podpi- sem stvrdit „Poučení o práci s kurvama“, nechala si, jakoby mimochodem, zaplatit až úplně nakonec, na chodbě.

„Pojď si ještě sednout,“ řekla mi pak dole.

A já si přisedl na pohovku, přijal nabízenou cigaretu, zapálil oběma a neměl jsem strach a bylo mně fajn.

Isabella se za chvíli schoulila do klubíčka a řekla:

„Chce se mi teď hrozně spát.“

A ono to neznělo, alespoň mým uším, tenkrát tam, jako když vás vyhazuje kurva po strychu. Znělo mně to, tatíčku, jako když děvče řekne chlapci po milování „jsem hrozně unavená, drahý“ a vtulí se mu pod rameno.

Nyní již jsem věděl, milí rodičové, proč jste mě k návštěvě bordelu tolik měli, seznáv, že věc může být fajn.

Proč jsem vyrazil i poctvrté, ví jen Faun, že však bylo naposledy, to musím svým slovem na místě stvrditi a dále nemohu než doufati, že hloubka Vašeho zármu- ku nedá v sobě utonouti pravému citu mateřskému a porozumění otcovskému. Tak rád bych se ještě domů někdy podíval!

Vězte tedy, že navštívil jsem jedenkrát i největší a nejvyhlášenější hanbinec brněnský, Moulin Rouge.

Přijal jsem tu děvče, jež mi přidělili, jež mělo štíhlý pas a řadra značného kalibru. Ó kdybych tušil, že veškerá hmota přemýšlivá vrazila se čubce dopředu a že jinde nezůstal už ani ždíbec! Věda již, že bordel není klub lordů, kde i slovo osvě- ží, zkrátil jsem „popovídání“ na nezbytné minimum a zanechal v plyšovém boxu nedopitého tonika i strýčkovy problémy s pomočováním, bral jsem se s poběhlíci vzhůru. V mezaninu mě paní pokladní obrala o dva sedm a v prvním patře jsem se dozvěděl od milé Cecílie, že se ničeho pěkného nedočkám, protože jí tahle práce vůbec nebaví. Než jsme došli do druhého, byl jsem poražen na hlavu. Nechal jsem si udělat rukou něco, co ji zcela zjevně nebylo, a pak jsem se svým úprkem zapsal do jejího chabého vědomí jako... podivín.

„To tak děláš vždycky?“ divila se ta mořská řasa.

„Jo, vždycky!“ křikl jsem ještě mezi dveřmi, voda ve vodní posteli šplouchala a já bral schody dolů po dvou.

Venku vlála noc, ve větru, který mě hned rozcuchal, a tak jsem rozcuchaný krá- čel domů a věděl jsem už (jednou provždy?) své.

Vratislav L.

Umění čekat na zákazníka

*(Rozhovor Martina Reibera
se šéfem nočního klubu)*

Na první pohled sympatický, menší muž. Před rokem 1989 se činil za barem a ještě začátkem let devadesátých byl jihomoravským zástupcem v jisté mezinárodní barmanské organizaci. Pak ho na Výstavišti, kde zrovna pracoval, oslovili dva brněňští podnikatelé, kteří se rozhodli obnovit funkci domu na rohu Kounicovy a Slovákovy... Tady stával bordel už za Rakouska-Uherska. Dějiny jednoho takového domu by jistě vydaly na román, my ovšem zmiňme alespoň událost socialistického novověku, jíž bylo v září roku 1960 předání domu Pedagogickému institutu, který zde zřídil – dívčí koleje. Místo zakleté do vůně ženských vlasů, chtělo by se říct, ale do tmy svítící lopatky neonového mlýna nás rychle sklepnou zpátky na zem.

Moulin Rouge je bordel a my se bavíme s člověkem, který tu nejdříve jako barman, později jako šéf podniku strávil dlouhých sedm let. Dnes vede menší podnik, Lady Marion... Jmenuje se Milan.

Kolik vám bylo let, když jste tu nabídku dostal? Neměl jste z ní trochu obavy?

Mně bylo v té době třicet pět, a protože mě barmanství vždycky bavilo, říkal jsem si, že v Moulin Rouge se za barem spíš vyřádím, protože tam bude rozruch. Navíc i finančně je zajímavější dělat v baru takového typu.

Míchat drinky za barem a šéfovat „továrně“, jako je Moulin Rouge, to je ale jistý rozdíl...

Dělal jsem v Moulinu dva roky, než mi majitelé navrhli, abych si vzal podnik do pronájmu. Stačil jsem se za tu dobu rozkoukat.

Prostě už jste věděl, jak vyjít s děvčaty, třeba.

Moje zkušenost je taková, že na ně člověk musí mít metr. Ale musí zároveň vidět, že je to žena a že má jistě i svoje osobní problémy, a hlavně si jí musí vážit za to, že dělá to, co dělá. To myslím vážně. Šéf takového podniku nemůže holkama pohrdat. Občas se samozřejmě rozčílím, ale já jsem takový typ, že mě vztek zas rychle přejde.

Jak to bylo v té době slavných počátků se zákonným „ošetřením“ takových podniků – co vlastně bylo povolené?

Základním pravidlem u vedení podniku tohoto typu je dodržování nočního klidu, nevyvolávání jakýchkoli konfliktů a problémů, zajištění perfektních služeb. Jsou případy, kdy byl takový klub postaven jenom jako záminka pro obchodování se zbraněmi, drogami apod. To nesmíte připustit, pokud chcete mít úspěch. Tako-

Kauza: Prostituce, II. díl

vě věci jen upoutávají pozornost. My jsme naši činnost měli zařízenou tak, aby probíhala legálně, že si zákazník zaplatil pokoj podobně jako v hotelu a byl hotelovým hostem. Oficiálně byl tedy podnik veden jako hotel a restaurace.

V dnešní době to funguje stejně?

Jistě. Dívky jsou v hotelu ubytovány a za toto ubytování platí.

Čili způsob dělení provizí. Jak to vypadá s cenami pro zákazníka?

Začátkem devadesátých let byl standard tři stovky vstupné a dva a půl tisíce pokoj. Přitom v Moulinu platila dívka za pokoj dvanáct set padesát korun. V poslední době ale šly ceny mírně dolů. Ona je velmi důležitá jedna věc – totiž že podniky a kluby pracují na taxikáře. Protože jestliže klub získá tři sta vstupné a dva a půl tisíce za hodinu, pak z těchto dvou tisíc

to by musely ceny vypadat asi jinak. A i tady v Lady Marion jsem řekl hned na začátku, že na tato pravidla nepřistoupím. Nese to třeba určité nevýhody, ale taky v této chvíli šetřím každému zákazníkovi minimálně tisíc korun.

Tak to jste asi cenově zajímavý podnik.

U nás je hodina za sedmnáct stovek, holka z toho má devět set. Ale ještě k těm taxikářům. Obecná praxe je totiž taková, že jestliže klient sedne do taxíku a řekne, že chce zavést třeba do Lady Marion, taxikář si vymyslí a lže o poskytováných službách jen proto, aby ho dostal do podniku, ve kterém dostane provizi. Klidně třeba bude tvrdit, že se u nás maluje. Dokonce jsem v jednom pražském podniku viděl dvojí ceník: pro zákazníky, kteří přijedou taxíkem, a pro zákazníky, kteří přijedou vlastním vozem.

Bez ohledu na to, jaký dojem by si měl odnést zákazník: zažil jste už někdy v takovém podniku dívku, kterou ta práce opravdu baví?

Jo. Nejednou.

Prý v bordelech občas dělají i externistky?

Samozřejmě. Buď si potřebují přivydělat, nebo je prostě baví sex. Většinou se s nimi dohodneme na podmínkách k oboustranné spokojenosti. Taková dívka si pak pronajímá pokoj stejně jako klient.

Prověřujete nějak „kvalifikaci“ dívek, které se ucházejí o zaměstnání v podniku tohoto typu? Jak si můžete být jisti, že jste nepřijali šilenou feministku, která vám při první příležitosti na pokoji zapáchne váženého klienta?

Hraje tady velkou úlohu zkušenost. U pohovoru se s dívkou bavím o všem, podívám se, jestli po těle nemá nějaké vpichy, jakmile ucítím, že má v sobě blízko k agresivitě, tak tady nemá co dělat. Takovou práci nemůže dělat každá dívka, každá na to žaludek nemá, mnohdy se stane, že přijde dívka, která to chce dělat, a po pár dnech zjistí, že nemůže.

A co takhle nějaká školení?

Otázka je, jak byste ty dívky chtěl školit. To je velice těžká otázka. Když vedle sebe postavíte deset chlapů, tak každý bude mít jinou představu o sexu a o dívce, se kterou jej chce provozovat. Navíc je samozřejmě pravda, že leckterá dívka, která se na takovou práci dá, to mnohdy dělá s velkým sebezapřením, jiná zase má ráda sex, ale může mít ráda úplně jiný druh sexu,

než jaký vyžaduje zákazník. Skloubit toto vše dohromady a najít děvčata, která by splnila všechny tyto podmínky, je velice těžké. Je to

vlastně jako v každé jiné profesi. Ale jistě by mohlo být zajímavé pracovat v takovém školicím centru.

Jaká zákonná úprava by podle vás mohla mít v praxi úspěch? Má vůbec smysl nějaký zákon o prostituci přijímat? Byl byste vy osobně pro úplnou legalizaci prostituce?

Jistě. Moje idea je, že zlegalizované podniky by měly možnost se zviditelnit. Ale samozřejmě nevím, jaký dopad to bude mít na děvčata. Pokud by totiž měla na prostituci živnost, narazíme na problém – živnost se uvádí v místě bydliště. Pokud si dívka udělá na tuto činnost živnost dejme tomu v Břeclavi, kde má jistotu, že úředník, který ty záležitosti vyřizuje, nebude indiskrétní? Na malém městě se všichni lidé znají. A samozřejmě, pokud by se tato činnost legalizovala, muselo by se zajistit, aby neexistovala privátní služba a pouliční služba.

Jak by podle vás vypadal ideální „bordel“?

Mým ideálem je podnik, který u nás známe jen z televize – go-go show. Může sem přijít každý, tancují tu děvčata, předvádí se striptýz, strkají se peníze za punčošku a podobně. Otevřenější zábava pro všechny. Ale podle mého názoru je existence takových podniků spíše závislá na ekonomické otázce a životní úrovni obyvatel.

Za Rakouska-Uherska a ještě za I. republiky byly velké problémy především s pohlavními nemocemi, jak je to dnes?

K nám chodí pravidelně na návštěvy pracovníci Červeného kříže, které jsem oslovil, a děvčata

osmi set korun dá tisíc až patnáct set taxikářů. Toto je všeobecně známé pravidlo.

To mě velmi překvapuje. Co pak zůstane podniku, když nechá celý výdělek dívkám a taxikářům?

Pozor. V Moulinu se nikdy taxikářům neplatilo,

si nechávají dělat testy. Ve slušném podniku je toto samozřejmostí – děvčata chrání sama sebe a chrání i zákazníka.

Když už jsem zmínil tu I. republiku; tehdy – na rozdíl od současnosti – existovaly jak luxusní podniky pro velké pány, tak podniky velmi levné pro studenty, vojáky apod. Nechybí dnes trochu tahle diferenciací?

To by bylo jistě dobré. Výhodné by taky bylo, kdyby existoval bordel, kam by zákazník přišel a šel by ihned za dívkou na pokoj. Zvýšila by se diskretnost, nikdo by ho nemohl vidět nikde vysedávat, vykonal by svoji potřebu a šel by pryč. Takto to v zahraničí funguje. Zákazník se nemusí „ladit“ žádným alkoholickým nápojem, přijede autem, skočí si na pokoj, šupšup a jde pryč. A je stejně spokojený jako ten, který tady bude sedět čtyři hodiny.

Už se vám někdy stalo, že by zákazník nějak ohrožoval děvče na pokoji?

Na takového zákazníka si ze své praxe nepamatuju. Je něco jiného, čím se kdo chvástá na baru a co potom dělá na pokoji, když je tam s holkou

sám. Hodně záleží i na tom, koho si postavíte ke vstupním dveřím, aby byl schopen zákazníka otypovat. Já ze své praxe už poznám, kdo by mi mohl dělat problémy, a v tom případě ho sem prostě nepustím.

Jak se díváte na dodatečné domluvy dívky se zákazníkem přímo na pokoji – například sex bez ochrany za příplatek a podobně?

Takové případy jsou důkazem nemoudrosti zákazníka a hlouposti děvčete.

Problémy s placením výpalného mafím nemáte?

Nemám. Hodně totiž záleží na tom, v jakém prostředí se pohybujete a v jakých kruzích jste se pohyboval v minulosti. Já jsem nikdy nebyl žádný grázl. Ale samozřejmě mám domluvený zásah v případě potřeby. Jsou to Rusové, ale jsou to tak hodní kluci, že když sem občas přijdou na čaj a sednou si támhle do rožku, tak se za pět minut ptají, jestli náhodou svou přítomností neruší hosty...

Poslední tři otázky: Jaká je v Brně klientela z hlediska poměru mezi tuzemci a cizinci?

To se nedá jednoznačně říct. Ze začátku hrála velkou roli zvědavost. Podobné podniky předtím neexistovaly, a každý se do něj chtěl podívat. V Moulin Rouge byla klientela asi napůl. Dneska konkrétně do Lady Marion chodí více Čechů, ale to je zase otázka provázanosti s taxikáři, na jejichž doporučení jsou víc závislí cizinci.

Jak je to s konkurencí v téhle branži?

Podle mého názoru je třeba v Brně zbytečně moc podniků. Velice záleží na provozovateli a zřizovateli klubů. Kdyby se spolu kluby dokázaly na některých věcech domluvit, určitě by to bylo ke prospěchu věci. Ale vemte si zrovna tu věc s taxikáři. Před nějakým časem se sešli lidé ze všech brněnských klubů a dohodli se, že jednotná provize pro taxikáře bude tři sta korun. A samozřejmě za chvíli dal tenhle pět set, aby měl víc klientů, pak se to dozvěděl další a dal sedm set – a dnes už někde zase dávají taxikářům patnáct stovek...

Málokdo si uvědomí, že v těchto podnicích je umění čekat na zákazníka.

Asi jste za ty roky zažil dost zajímavých historek...

Takových historek by bylo spousta. Do Moulinu třeba jednou přišlo asi osmnáct letců z Velké Británie, kteří se tak spontánně bavili, že byla radost se na ně dívat – a to je ono, oni nepřišli jen proto, aby šli s holkou na pokoj. Oni se přišli bavit. Tancovali s holkama, tleskali, vysílali se...

Jakou pamatujete nejvyšší útratu za večer?

Asi tři sta tisíc. Ale to už je všechno minulost. Tehdy spousta lidí přišla rychle k penězům, a ti už je dnes často nemají, nebo jsou taky zavření. Ze začátku devadesátých let byl o tyhle podniky velký zájem. Dnes je vidět velice citelný úpadek. ■

Fotografie: Alena Jílková

Sado-maso

Oba směry ukájení se bolestí, způsobovanou nebo trpěnou, shrnují se pod jednotné označení algolagnie, při níž aktivní partner je sadista, pasivní masochista. Sadisté nezískávají tedy své oběti toliko násilně, nýbrž některá chorobně založená individua se jim samovolně oddávají.

Jestliže sadismus závisí na misantropii, je masochismus vzbuzen morálkou.

Vysoce pasivní roli při sexuálním ukájení vykupuje si masochista aktivní roli v životě ostatním. Proto masochismu propadající lidé nejsou žádné zakřiknuté bytosti, nýbrž v civilním životě velmi rázní lidé, kteří si tento charakter snaží sexuálním masochismem uhájít. Je-li žena normálně disponována k pasivní roli při sexuálním životě, zdál by se její sklon k masochismu přirozenější než u muže, který je nadán k roli aktivní. Kastracní představy však naopak zintenzivňují masochismus u muže. Morální vlivy, vědomí viny a strach před pasivitou přinucují jak muže, tak ženy k masochistické úloze při sexuálním životě, již by si vykoupiili aktivitu v jiných situacích.

Jsa po vůli sadistovi, domnívá se masochista, že si zjednáva možnost lepšího života pozemského, tak jako Kristus si svým smrtelným martýriem, ukřižováním, hodlal vykoupit lepší život nadzemský.

Sexuálními anomáliemi obecně si člověk zachraňuje svou normálnost v ostatních projevech, v ostatním životě. Sexuální aberace zachraňují člověčenství před zkázou, před šílenstvím. Jsou ventilátorem patologie naší kultury, která z ní nemůže být dostatečně eliminována sublimací v práci, mající ještě jiný smysl než pouhé rozkošnictví.

Bohuslav Brouk, z knihy *Lidská duše a sex*

Fotografie ze Sandřina archivu

Sandra s bičem

Na návštěvě u dominy

Řekl bych, že většina sousedů vůbec neví, kdo v jednom z bytů sídlí. A taky bych si troufl odhadnout, že i kdyby to věděli, nemají ani tušení, co se děje uvnitř. Pracuje tady jedna z nejznámějších pražských Paní, vládkyně biče, černých kozaček, roubíku a pout – Sandra, domina a modelka.

Sandra tvrdí, že sadomasochismus (dál budeme užívat zkratku S/M), který praktikuje, nepovažuje v žádném případě za sexuální úchylku, ale za libůstku: jde přece o svobodnou dohodu obou partnerů. Hlavně ovšem zdůrazňuje, že to pro ni není jen povolání, ale naplnění životního údělu. Nepracuje jako domina, ona dominou skutečně je, a klienti to vycítí. Proto

se k ní vracejí, proto se touží zařadit mezi její nejvěrnější, kterým říká otroci. Nevěříte? Čtěte dál.

Nejdříve vás zveme na návštěvu Sandřina pracoviště. Předsíň vypadá docela obyčejně – dokud nezačnete přemýšlet, proč visí na stojanu policejní uniforma. Ale to hlavní čeká neza-

svěceného návštěvníka v místnosti za závěsem. Na zemi solidní dřevěná kláda, u stěny lavice s pět centimetrů širokými řemeny na upoutání. Stěny plné předmětů, které byly většinou původně vymyšleny na to, aby lidem život nepříjemňovaly. U Sandry je tomu naopak – tady se bolest v nepochopitelných zákrutech lidské mysli mění v rozkoš.

„Bicích nástrojů mám zhruba devadesát druhů,“ chlubí se. „Nejrůznější typy bičků, tady v rohu jsou rákosky, důtky, profesionální policejní pendreky, ale třeba taky plácačky. Pak věci na bondáže: kůl, kříž, kláda, trestná lavice, kladka, síť – a pochopitelně provazy, kožená pouta, policejní želízka...“ Vedle vidím palečnice, kovové i dřevěné. Obojky: některé z nich jsou spojené s pouty, aby měl klient zároveň svázané ruce. Různé typy rozporek na nohy. „Myslím, že v tomhle jsem skutečně dobře vybavená,“ poznamená Sandra. „Zatím to tady nemám velké, ale nikdo si ještě na nedostatek místa nestěžoval – koneckonců jsou stejně většinou přivázaní. A pokud mi třeba chtějí uklidit, mají k dispozici celý byt. Ale i tak se chci přesídlit do většího, do centra.“

Těžko se dá přehlédnout, že spousta klientů si potrpí na oblečení. „Guma, latex, kůže, igelit, gumolates,“ předvádí Sandra svoji výbavu. „Ve většině případů jsou šité na míru, protože mám nekonfekční postavu. Oblečky, jaké mám já, ty se myslím nenajdou nikde. Někteří klienti jsou dost kritičtí, skuteční perfekcionisté s dokonalým přehledem o tom, co která z nás nabízí – a ti tvrdí, že v oboru jsem na tom vůbec nejlíp. Málokde třeba můžou uspokojit zákazníka, který chce gumu nejen pro mě, ale i pro sebe. Impozantní je i sbírka pečlivě vyčištěných bot, od lodiček na nestvůrně vysokém podpatku po kozačky do půli stehén. „Ty si necháváte šít na míru?“ „Ne, boty se dneska naštěstí dají sehnat ve všech možných druzích. Taky jich mám asi šedesát párů.“

V policích na stěně najde návštěvník sbírku nejrůznějších předmětů všech velikostí, které se dají nasadit (nebo zastrčit) téměř kamkoli. A samozřejmě roubyky: „Normální nebo dusící,“ vysvětluje Sandra rozdíl. Dokonce plynová maska. Různé typy rukavic, kožené, latexové. „Tyhle jsou pěkné. Takhle dlouhé se u nás třeba neseženou.“ Korzety několika typů, s podprsenkou i bez. Krafasy, latexové i kožené. Popruhy, body, pásky, vesty, minišaty, kombinézy. „Tohle je latex a tohle gumolates. Ten se u nás neprodává; šaty mi přivezl jeden otrok z Anglie, kde je nechal ušít na míru. Stály asi dvacet

tisíc, ale vypadají dobře. Když to chtěl, tak to má.“

„Tohle je na elektřinu?“ „Samozřejmě. Elektrosex je dneska dost oblíbený. Tady jsou různé masážní přístroje s nastavci a tady soupravy na elektrošoky. Nevypadají vábně, ale o to jsou účinnější. No a tady vidíte věci na klinik: klystýr, injekční stříkačky – ty mají samozřejmě spíš psychologickou, odstrašující funkci – a pak výbavu běžné lékařské ordinace. Tonometr, teplo-
měr, gynekologické kleště...“

Prohlídka dámských skříní obvykle nepatří mezi oblíbené mužské zábavy, ale ani tohle u Sandry neplatí. „Žádané jsou kožichy. Tady mám pravý a tady umělé. Tohle jsou kožené obleky větších velikostí pro klienty a taky igelitové pláštěnky. Moje sbírka uniforem: policejní, vojenské... Plavky, prádlo a tak dál.“

Že bych po prohlídce Sandřina pracoviště dostal zrovna strach, to se říci nedá. Ale mrazilo mě. Prý zbytečně. Je jenom tak zlá, jak to má kdo rád. Ovšem vyzkoušet na vlastní kůži jsem se to neodvážil.

Kdo vlastně chodí k Paní

Nutno přiznat, že ani na ulici se Sandra nedá přehlédnout. Jako každé ženě jí zájem dělá dobře; ale problémem, jestli si ji dotyčný muž prohlíží jako případný klient nebo jako prostý čumil, se nijak zvlášť nezabývá.

„Nad tím vůbec nepřemýšlím. Jsou dominy, které se oblékají tak, aby to na nich bylo vidět na první pohled, třeba do kůže. Já se takhle dryádnicky nechovám, běžný člověk na mě ani nepozná, že jsem domina. Mě spíš chlapi berou jako ženu, jako případnou oběť.“

Nad otázkou, jestli jí to taky dávají najevo, jenom mávne rukou:

„No jo. Oslovují mě pořád. Ale kdo jsem, to je většinou nenapadne.“

Naštěstí pro ně, dá se říci.

Novináři se jí často ptají, jestli mají muže, kteří ji navštěvují, něco společného. Ona sama takový dotaz považuje za trochu naivní:

„Jsou to rozdílní lidé jako všude jinde. Možná se mezi nimi víc objevují takoví, kteří jsou ve svém oboru úspěšní, protože je to i otázka peněz. Ne že by museli být bohatí, ale S/M studia přece jenom navštěvují hlavně ti, kteří si to mohou dovolit. Možná podstatnější než peníze je ale odhodlání vydat se sem. Spousta lidí ho v sobě nikdy nenajde a jenom o tom sní.

To je pak ovšem jejich chyba, protože člověk by měl zkusit všechno. Pokud o tom budou celý život jenom přemýšlet, odkládat to, můžou být taky sami proti sobě.“

Spektrum zákazníků má Sandra skutečně široké:

„Od podnikatelů a umělců po zedníky. Samozřejmě převládají spíš lidé inteligentnější – hloupý člověk je totiž hloupý po všech stránkách a je rád, že zvládne normální sex, natož aby vymýšlel nějaké kudrlinky okolo, na to už nemá energii. Co se týče konkrétních povolání, těžko si vzpomenout na nějaké výjimky: snad je mezi nimi méně lékařů, ale spíš proto, že jsou hodně zaměstnaní. Běžný podnikatel si chvilku najde, ale jak má chudák lékař utřít z nemocnice.“

Dotaz, jestli si vzpomene na povolání, jehož představitel u ní ještě nebyl, Sandru rozesměje.

„Takových je skutečně strašně málo. Snad kominík, ale jinak nevim.“

Zvlášť Sandře uvízly v paměti návštěvy studentů filozofie.

„Jednak mívají bohatou fantazii, spoustu zajímavých a inspirujících nápadů, a jednak bývají věrní,“ dodává. „Většina těch, co znám, už dávno vystudovala, pracují, ale chodí pořád.“

Je to možná zvláštní, ale jsou lidé, kteří se k domině chodí (mimo jiné) vypovídat.

„Často se mi klienti svěřují i s osobními problémy. Pokud to není klasický otrok, který chce být submisivní úplně ve všem a ani nepromluví, tak si vykládáme o čemkoli. Zvlášť když se klient vrací, dřív nebo později o sobě leccos řekne. Ostatně mě samotnou třeba jeho povolání zajímá, proto se zeptám. Samozřejmě když vyčítím, že nemá zrovna sdílnou náladu nebo povahu, neútočím. Ale dokážu taky odhadnout, co kdo dělá, a to s dost velkou přesností – řekla bych teď už tak na osmdesát procent.“

Převážná část S/M orientovaných klientů pochopitelně své zaměření úzkostlivě tají, a to zejména před rodinami. Ale jsou výjimky.

„Řekla bych, že manželkám se klienti asi nesvěřují – zbytečně by žárlily. Znam několik takových případů, ale to jsou spíš extrémy. O jenom člověku z Pardubic to ví celá rodina, ale taky jsou u nich na S/M orientovaní všichni. Jeho paní je domina, ale on jezdí ke mně kvůli změně a profesionálnímu vybavení. Jeho syn taky chodí k domině, dcera dělá v erotickém salonu – a všichni si libují. Píše mi v dopisech,

Kauza: Prostituce, II. díl

kde byl jeho syn u dominy a co se tam dělo. Koupil si taky mou videokazetu a pak mi líčil, jak ji všichni sledovali a komentovali, co se komu líbí a co ne. Vždycky se těší, až dostane výprask a doma se pak předvede.“

Požadavky S/M zákazníků se přirozeně liší. Sandra říká, že jejich nápady a fantazie by vydaly na samostatnou knihu. A samozřejmě má tato skupina i svůj vlastní jazyk.

„Bondážisti chtějí svazovat, fetišisti jsou zatížení třeba na určité oblečení, pak jsou ti, co mají rádi dušení, další jsou zaměřeni na foot

punčochy, někdo má rád boty na tlustém podpatku... Měla jsem tady klienta z České Třebové, který si vozil teplákovou soupravu, a to pro mě i pro sebe, takže to tady vypadalo jako na cvičišti. Tepláky pro mě byly extra hnusné a velké a musela jsem mu v nich chodit dokonce otvírat. Tehdy se ještě zamykaly domovní dveře a já jsem takhle vymustrovaná běhala o dvě patra níž – vždycky jsem se jenom děsila, abych nepotkala souseda. Potom dotyčný chtěl, abych mu ty tepláky přetahovala přes hlavu. To je taková specifická kategorie klientů, já jim říkám „sauňáci.“ Mají rádi teplo. Nosí si speciální oblečení, vždycky přitáhnou obrovský pytel a já už vím, co v něm bude: svetry, kabáty, košile, vaňáky... Čím víc vrstev, tím líp. Ten klient z České Třebové jich sice neměl tolik, ale zase se vzrušoval nejen teplem, ale i tím dušením.“

Dusící praktiky mají klienti vůbec v oblibě, nejen zmínění „sauňáci“, ale například ti, kteří vyžadují roubík. Podle Sandry ale v její mučírně nikdo nemusí mít strach o zdraví.

„U mě se nikomu nestane nic, co by sám nechtěl. O to se umím postarat.“

Mezi nejkurióznější doplňky Sandřiny mučírny patří vybava pro elektrosex. Sandra sama na ní ale nic zvláštního nevidí:

„Je to vlastně takové hraní. Zájemci o něj nejsou často vůbec zaměřeni na S/M, ale mají rádi masáže s pomůckami, jak tomu říkáme. Ublížit klientovi rozhodně nemůžu: za bezpečnou se považuje hranice dvanácti voltů a já mám maximum deset. Zajímavé je, že většina lidí začíná na nižší hranici, ale postupně, jak „trénují“, ji můžou zvyšovat.“

Klinický S/M, tedy hra na pacienta a lékařku, není podle Sandry tak častý, jak si většina lidí představuje.

„Já mám tu výhodu, že se zajímám o medicínu a farmacii, takže lékařské vyšetření u mě působí skutečně věrohodně. To je velmi důležité; klienti totiž chtějí doktorku se vším všudy. Bílý lékařský plášť, rukavice, chirurgickou roušku, tonometr... Abyste tohle mohl dělat, musíte samozřejmě za prvé dodržovat zásady hygieny a za druhé mít znalosti z fyziologie a anatomie. A protože já je mám, můžu klientovi dokonce doporučit nějaký druh léčby, pokud vidím, že s ním něco není v pořádku.“

Proti kliniku vypadají některé další praktiky skoro laskavě. Jak by se vám líbilo hrát si na

zlobivého žáka, kterého trestá blond učitelka s nadstandardní postavou?

„Jak vidíte, kvůli klientům jsem si pořídila i školní tabuli. Zvládám češtinu, chemii, biologii, trochu němčinu. Dokonce s nimi píšu diktáty a opravuju jim v nich chyby. Potom samozřejmě následuje trest a doučování. U některých je za tu dobu, co sem chodí, vidět pěkný pokrok. Tuhle službu ocení lidé, kteří chtějí dostávat výprasky, ale zároveň mají fantazii, touží se vžít do role a procítit ji – a to nejde, když výprask přijde jenom tak bez příčiny. Proto tahle předehra.“

fetiš, tedy chodidla; baby sex je převlékání za děti, třeba s plenkami... Desítky a desítky způsobů a jejich kombinací. A to nejpodstatnější, nač musím pamatovat, je, že každý zákazník je jiný.“

Podívejme se například, na co všechno mohou být zaměřeni fetišisté.

„Toho je... Latex, kůže, guma: používá se výraz gumisex. Někoho třeba vzrušují gumové holínky – což příliš nechápu – jiného zase gumová plynová maska. Jeden klient chce, abych si ji brala i já. Ze začátku jsem měla vždycky strach, že se v ní udusím. Někdo je na

Ani klient, který napíše diktát bez chyby, dominu nezaskočí.

„Stává se to málo, dávám jim dost složité texty. Pokud si vzpomínám, měla jsem jednoho jediného klienta, který pravopis ovládal úplně perfektně. Ale když k tomu dojde, domina je od toho, aby nějaký důvod k trestu našla, i kdyby to měl být neúhledný rukopis. Ovšem většinou jsem spíš překvapená, jak jsou na tom lidé s rodným jazykem bídě.“ ■

(z knihy Jakuba Nerada *Hrátky jedné plavovlásky*, vybral a upravil Vladimír Fanta)

Zákon hned tak nebude

JAN JIŘÍČEK

*(Rozhovor s poslanci Petrem Koháčkem
a Markem Bendou)*

Foto: MaFa – Dan Materna

Stará historie, spolehlivá jako kolotoč: Národ, jenž léta úpí, nadechne se opojné svobody, nádenicky si vykasá rukávy – a vyčistí milovanou zemi ode všech kamenných symbolů starých časů. Samozřejmě, nestačí kácet a klučit po náměstích, padnout musejí i pomníky legislativní. Staré paragrafy je třeba rychle vymést jako smetí, nová doba totiž žádá zcela odlišný přístup. Reglementární dohled c.k. úřadů nad prostitucí, tedy především nad veřejnými domy, které tak jak tak byly nejčastěji výnosnými trafikami pro české konfidenty a práskáče, vezmiž čas... Alice Masaryková, poslankyně,

přichází do Českého parlamentu se zákonem, který nakonec projde pod poněkud cudnějším názvem *Zákon o potírání pohlavních chorob*, ale každopádně ruší státní dozor nad prostitucí. V době před projednáváním zákona se nechá „Tatiček“ slyšet, že *největší a nejsvětější práce, které se může česká žena ujmout, je boj proti prostituci, tj. boj za vymanění, očištění a povznesení pohlaví*. Soudě podle toho, jak věci vidí deset let po přijetí zmíněného aboličního zákona (1932) tehdejší policejní vrchní rada Jan Schneider (viz Neon -1/99), břímě, které složil T. G. M. na záda českých žen, bylo příliš těžké; prostituce se

nekontrolovatelně rozlezla do všech oudů mlaďické demokracie, bujela (zvláště za času hospodářské krize) přímo na ulici, bujela ve vinárnách, v tzv. ateliérech, v soukromých bytech.

Dnes je s prostitucí situace podobná, ale po sexuální revoluci let šedesátých už tlak na řešení tohoto problému není tak silný...

V první polovině devadesátých let – říká poslanec Petr Koháček – se tohle téma v ústavně-právním výboru probíralo a v podstatě se tehdy řešil problém, který přinesl už konec osmdesátých let. Přestože za komunistů prostituce oficiálně ne-

Kauza: Prostituce, II. díl

existovala, nabyla v posledních letech před Listopadem takových rozměrů, že bylo třeba něco udělat. Nejsilnější podněty přicházely od starostů příhraničních obcí, a tak se řešilo především téma, jak ji vytlačit alespoň z ulice. Bohužel se brzy narazilo na rozpor, který tehdejší poslanci nedokázali překonat: přijmout zákonné normy o prostituci by totiž v podstatě znamenalo prostituci legalizovat. A do toho se nikomu moc nechtělo, takže na plénium se věc nikdy nedostala. Na jedné straně stáli hlavně lidovci, kteří tvrdili, že je nemravné, aby se stát jakkoli účastnil věcí spojených s prostitucí, na druhé straně třeba kolega Jaroš

bude mít fyzický čas prostudovat příslušné podklady, danou literaturu této problematiky, prostě to, co by měl znát, když přichází s návrhem zákona. Je důležité chápat širší souvislosti, historii, být schopen odpovídat na úrovni a věc obhájit.

Hle, úskalí. Svobodných poslanců, kteří by si ještě dejme tomu mohli dovolit – čistě kvůli profesní dokonalosti – do tematiky hlouběji proniknout, je ve sněmovně pár, v ústavněprávním výboru, který zřejmě jako jediný připadá do úvahy pro občanskou iniciativu výše zmíněného typu, není momentálně ani jeden.

legalizovat, ale za určitých okolností by ji mohl dokonce přímo dotovat. Konkrétní průzkumy, které proběhly na Západě, dokládají, že vzdor všem feminizačním hnutím jsou „ohroženějším druhem“ muži, kteří se vlivem neúprosných biologických principů ocitají na sociálním chvostě daleko spíše než ženy. Jsou bez práce a bez prostředků, což je tlačí na pokraj kriminálního způsobu života. Protože jsou bez prostředků, zůstávají také bez ženy, a nevybitý pohlavní pud zvyšuje jejich agresivitu... Sociálně slabý muž bez ženy je z konvenčního pohledu velmi nebezpečný živočich. Levné veřejné domy (ano, třeba i dotované státem) by jednak měly největší šanci v boji proti pouliční prostituci, jednak by se na ně dalo pohlížet též jako na součást boje proti kriminalitě.

To je otázka velmi sporná – oponuje Petr Koháček. Já jsem se svého času věnoval problematice vězeňství. V zahraničí existuje řada modelů vězeňství a samozřejmě se velmi důkladně zkoumá, jaký mají dopad různé resocializační programy. Bohužel v zemích, kde vězňové vypadají spíš jako hotely se sportovním vyžitím, je efekt tímto vyvolaný asi 3% až 3,5% úspěšně a prokazatelně resocializovaných vězňů. Čili evidentní neúspěch. Takže je jasné, že obrovské částky, které sem stát investuje, se nevyplácí. Já sám bych asi těžko zvedl ruku za to, aby peníze daňových poplatníků šly na tento účel. Stejně v případě, o němž jste mluvil, by bylo velice problematické prokázat efektivitu takto vložených peněz. Nicméně – když jsme se kdysi zabývali ve sněmovně otázkou pornografie, která také řadu potenciálních agresivních jedinců zmírnila, ukázalo se, že stejně nikdo nemá k dispozici relevantní číslo prokazující, kolika případným znásilněním bylo zabráněno nebo kolik jich to naopak vyvolalo. Ale jinak musím říct, že sám se domnívám, že nám nakonec stejně nezбудe nic jiného, než jít systémem prostituce jako živnosti a pouze ve veřejných domech, což umožní celou řadu věcí včetně lékařských prohlídek, včetně kontroly i daňových odvodů. Zároveň se takovým zákonem dá možnost policii velice účinně zasahovat proti tomu, co chceme vymýtit, tj. dostat prostituci z ulic a silnic, která obzvlášť v severních Čechách má opravdu ošklivé průvodní jevy. Myslím, že ta cesta nemůže vést jinudy, ale obávám se, že udělat bordel pro nemajetné je opravdu komická představa.

Poslanec Marek Benda patří i při svém mládí k poslancům nejzkušenějším a členem ústavněprávního výboru je už devět let. Jeho

Poslanec Petr Koháček uprostřed kruhu

Foto: MaFa – Jan Hrouda

z Hradce Králové (ODS) prosazoval dost razantně, aby byla legalizovaná prostituce ve veřejných domech – a všude jinde aby byla zakázána.

Je zde ovšem ještě jedna maličkost, díky které zřejmě zákon o prostituci asi na pořad dne hned tak nepříjde. Každý z nás má možnost obrátit se s jakoukoli zákonnou iniciativou na jakéhokoli poslance. Petr Koháček ale připomíná jednu důležitou věc:

Pokud nějaký občan přesvědčí poslance o svém záměru, zapálí ho pro věc, má šanci... Odlišné kategorie v uvažování toho poslance ovšem jsou být ochoten a potom taky být schopen. Poslanec sice může předložit sněmovně vámi nachystanou zákonnou normu, ale řadu otázek, které ho potom pravděpodobně na plénu potkají, už bude muset zodpovědět sám. Takže záleží i na tom, zda

Myslíte si – ptám se Petra Koháčka – že by občasná návštěva bordelu mohla pošramotit kariéru českého politika? V minulosti přece také lepší podniky navštěvovali mladí monarchové i ctihodní senátoři.

Ta věc je nebezpečná především velmi vratkým právním statutem těch podniků u nás, ale jinak si myslím, že pokud bychom se ohlíželi pouze na stav vědomí společnosti... Pokud by to nemělo souvislosti třeba s rozvrácením nějakého jiného manželství, tak by to podle mě nebyl zásadní šrám na štítu českého politika.

O možnostech občanských iniciativ ve věci nových právních norem jsem nemluvil náhodou. Při práci na této kauze jsem přišel na myšlenku, že by stát mohl a měl prostituci nejen

programově konzervativní názor na věci spojené s prostitucí lze vnímat dvěma způsoby – sám nevím, ke kterému se přiklonit: buď je můžeme považovat za „povinné“ moralizování, nebo naopak za přístup předbíhající dobu v tom smyslu, že účast státu na životě lidí by měla být podstatně nižší, než je:

Prostituce tady prostě je a já si ani nemůžu myslet, že s ní něco udělám – říká Marek Benda. Nevím o kultuře, která by se bez prostituce v nějaké podobě obešla. Zastávám ale názor, že je nemravné, aby ji stát jakkoli legalizoval. To, že ženy prodávají své tělo, není žádná legrace, a já opravdu nevím, jestli k tomu může dát stát souhlas.

Není tohle ale celkem evidentní alibismus státu – ptám se. Souhlasím s tím, co říkáte, i když bych to formuloval asi jinak. Řekněme, že státu opravdu není nic do toho, co dělá ten který člověk se svým tělem, ale z prostituce

přece pocházejí další problémy, které přesahují jednání jednotlivých osob. Žádosti a prosby starostů příhraničních obcí, pro něž má ten problém už velmi praktickou úroveň, zavádají myslím důvod k tomu, aby stát nějak zasáhl.

Já se ale nedomnívám, že by měl stát dávat prostituci právní rámec. Co je to volání po právním rámci? To je z devadesáti procent volání po tom, aby se „pohádkové“ příjmy, které prostitutky mají, zdaňovaly. Ale způsob, jakým jsou ty peníze nabyté, je sporný, hříšný a v podstatě ženě strašně ubližující. Proč bychom to ještě měli zdaňovat. Já s tím prostě mám problém. To je velmi podobné úvahám o zavedení státní distribuce drog a jejím zdaňování. Respektuji, že to ve společnosti je, ale nechci do toho zasahovat. Přestože moderní státy mají tendenci mluvit do těchto problémů, my bychom se touto cestou vydávat neměli. Myslet si, že problém, který ve společnosti existuje už tisíc let, vyřešíme legislativou, je mylné.

Je možné to vnímat tedy i tak, že skutečně moderní stanovisko státu tkví v tom, že tam, kde není stavu upravit věci k lepšímu, je rozumnější vůbec se do věci nemíchat?

V tomhle případě bych skoro řekl, že ano. Jiná věc jsou trestné činy, které se na prostituci vážou – ty samozřejmě stíháme; a tady je paragrafů dostatek.

Nakonec ještě předestírám Markovi Bendovi podobnou tezi jako jeho kolegovi Koháčkovi... Státem dotovaná prostituce?

No to mi tedy připadá úplně absurdní. Myslí si, že zásadní problém tohoto státu je právě v množství sociálních podpor, v tom, že vlastně dáváme peníze lidem za to, že nedělají. Státem dotovaná prostituce mi připadá jako hodně komická úvaha.

■

Tváře v poslanecké sněmovně se obměňují; Marek Benda (uprostřed) ale patří mezi stálíce

Foto: MaFa – Dan Materna

Woody Allen

Děvka z menzy

Když je člověk soukromým detektivem, naučí se časem důvěřovat svému instinktu. Proto také když do mé kanceláře vešla tetelící se hrouda rosolovitého tuku jménem Word Babcock a vyložila karty na stůl, měl jsem uvěřit chladnému mrazení, které mi začalo stoupat po páteři.

„Kaiser?“ řekl. „Kaiser Lupowitz?“

„Tak to stojí na mé detektivní licenci,“ přiznal jsem.

„Musíte mi pomoci. Vydírají mě. Prosím Vás!“ Třásl se jako sólový zpěvák v rumba bandu. Přistrčil jsem mu přes stůl sklenici a láhev žitné whisky, kterou mívám po ruce pro nelékařské účely. „Co kdybyste se uklidnil a vyprávěl mi o tom.“

„Ne-neřeknete to mé ženě?“

„Vysypte to, Worde. Nemůžu vám nic slíbit.“

Pokusil se nalít sklenici, ale cvakání skla o sklo bylo slyšet přes celou ulici a většina whisky skončila v jeho botách.

„Pracuju rukama,“ řekl. „Jsem mechanik. Vyrábím a opravuju kulihrašky. Víte – takové ty malé hračky, co dávají elektrickou ránu, když si s někým potřesete rukou.“

„No a?“

„Jsou oblíbené u spousty úředníků. Zvláště na Wall Street.“

„Přejděte k věci.“

„Hodně cestuju. Znáte, jaký to je – jsem hodně sám. Ach ne to, co myslíte. Pochopte, Kaisere, v podstatě jsem intelektuál. Jasně, člověk si může najít koček, kolik chce. Ale opravdu chytrý ženský – ty se ze dne na den tak snadno najít nedají.“

„Pokračujte.“

„No, doslechl jsem se o jedné mladé dívce. Osmnáct let. Studentka. Za určitý peníz přijde k vám do bytu a diskutuje o jakémkoli předmětu – Proust, Yeats, antropologie. Výměna názorů. Chápete, kam mířím?“

„Ne tak docela.“

„No moje žena je skvělá, ta zase ano. Ale nechce se mnou diskutovat o Poundovi. Nebo o Eliotovi. Když jsem si ji bral, tak jsem to nevěděl. Pochopte, Kaisere, potřebuju ženské, které by mě duševně inspirovaly. A jsem za to ochotný zaplatit. Nechci žádný trvalý vztah – chci rychlý intelektuální zážitek, a pak chci, aby to děvče zase odešlo. Prokrista, Kaisere, jsem šťastně ženatý člověk.“

„Jak dlouho to trvá?“

„Šest měsíců. Kdykoli se mě zmocní ta touha, zavolám Flossii. Je to bordelmamá s doktorátem ze srovnávací literatury. A ona mi pošle intelektuálku, chápete?“

Tak tohle byl jeden z těch frajerů, co letějí na doopravdy chytrý ženský. Bylo mi toho ubohýho kořena líto. Napadlo mě, že musí existovat spousta dalších chudáků, kteří jsou ve stejné situaci, vyhladovělí po trošce intelektuální komunikace a ochotní za ni vypláznout majlant.

„A teď vyhrožuje, že to poví mé ženě,“ řekl.

„Kdo?“

„Flossie. Měli odposlouchávací zařízení v mém pokoji v motelu. Mají

nahráno na magnetofonu, jak diskutuji o Eliotově *Pustině* a *Stylech radikální vůle* od Susan Sontagové a jak se pak pouštím do hlubokomyslných problémů. Chtějí deset táců, nebo jdou za Carlou. Kaisere, musíte mi pomoci! Carla by umřela, kdyby se dozvěděla, že mě tady nahoře nevzrušuje.“

Byl to starý známý černý obchod s holkama na telefonu. Slyšel jsem nějaké pověsti, že hoši z kriminálky jsou na stopě něčemu, v čem se veze skupina vzdělaných žen, ale dosud se nehnuli z místa.

„Zavolejte Flossii.“

„Cože?“

„Vemu váš případ, Worde. Ale беру padesát dolarů za den plus výdaje. Budete muset opravit spoustu kulihrašek.“

„Deset táců to nebude, tím jsem si jist,“ řekl s úsměvem, zvedl sluchátko a vytočil číslo. Vzal jsem si od něj telefon a mrkl jsem na něj. Začínal se mi zamlouvat.

Za pár vteřin se ozval v telefonu sametový dívčí hlas a já řekl, co chci. „Doslechl jsem se, že byste mi mohla zařídit hodinku dobrého popovídání.“

„Jistě, zlato. Co máte na mysli?“

„Rád bych si promluvil o Melvillovi.“

„O *Bílé velrybě* anebo o kratších románech?“

„V čem je rozdíl?“

„V ceně. V ničem jiném. Přirážka za symbolismus.“

„Kolik mě to bude stát?“

„Padesát, za *Bílou velrybu* možná stovku. Nechcete srovnávací diskusi – Melvilla a Hawthorna? To by se dalo zařídit za stovku.“

„Beru to,“ řekl jsem a dal jí číslo pokoje v hotelu Plaza.

„Chcete blondýnku nebo brunetu?“

„Nechám se překvapit,“ řekl jsem a zavěsil.

Oholil jsem se a při kafi jsem si přelítl příručku literárních synopsí pro univerzity. Ani ne za hodinu se ozvalo zaklepání na dveře. Otevřel jsem a stála tam mladá rusovláska, napasovaná v kalhotách jako dva kopečky vanilkové zmrzliny.

„Ahoj. Já jsem Sherry.“

Opravdu se vyznaly v tom, jak vyjít vstříc zákaznickovým fantaziím. Rovné dlouhé vlasy, kožená brašnička, stříbrné náušnice, žádný make up.

„Překvapuje mě, že tě nikdo nezastavil, když chodíš takhle oblečená po hotelu,“ řekl jsem. „Hotelový detektiv obvykle intelektuálku pozná.“

„Pětka ho zmákně.“

„Začneme?“ řekl jsem a ukázal na gauč. Zapálila si cigaretu a pustila se rovnou do toho. „Myslím, že bychom pro začátek mohli chápat *Billy Buda* jako Melvillovo ospravedlnování božích cest k lidem, *n'est-ce pas*?“

„Je ale zajímavé, že ne v miltonovském smyslu.“ Blufoval jsem. Chtěl jsem vědět, jestli na to skočí.

„Ne. *Ztracený ráj* postrádá pesimistickou substruktuuru.“ Skočila.

„Pravda, pravda. Bože, máš pravdu,“ zamumlal jsem.

„Domnívám se, že Melville znovu vyzvedl nevinnost v naivním, a přesto velmi promyšleném smyslu – souhlasíš?“

Nechal jsem ji mluvit. Bylo jí sotva devatenáct, ale už si pěstovala otrlou prohnatost pravé pseudointelektuálky. Sypala ze sebe plynule myšlenky, ale bylo to všechno mechanické. Kdykoli jsem vyslovil nějakou hypotézu, předstírala vzrušení: „Ach, ano, Kaisere. Ano, miláčku, to je hluboké. Platonické chápání křesťanství – proč jsem na to nepřišla dřív?“

Mluvili jsme asi hodinu a pak řekla, že už musí jít. Vstala a já jí dal stováka.

„Díky, zlato.“

„Tam, odkud přišla, je jich daleko víc.“

„Co tím chceš říct?“

Vzbudil jsem v ní zvědavost. Znovu se posadila.

„Co kdybych chtěl – třeba večírek?“ řekl jsem.

„Jaký večírek?“

„Dejme tomu, že bych chtěl, aby mi dvě děvčata vysvětlovala generativní gramatiku Noama Chomského najednou.“

„No teda.“

„Jestli se ti to nezamlouvá...“

„Musel by ses dohodnout s Flossii,“ řekla. „Bylo by to drahý.“

Nastal čas přitáhnout šrouby. Vytáhl jsem odznak soukromého detektiva a informoval ji, že spadla klec.

„Cože!“

„Jsem čmuchal, miláčku, a rozebírá Melvilla za peníze, na to je paragraf 802. Můžeš slíznout pátku.“

„Ty mizero!“

„Radši mi všechno pověz, miláčku. Leda že bys to radši vyprávěla v kanceláři vrchního literárního kritika Alfreda Kazina, a myslím si, že by ho to moc nepotěšilo.“

Rozplakala se. „Neshazuj mě, Kaisere,“ řekla. „Potřebovala jsem prachy na dokončení doktorské dizertace. Nedali mi stipendium. Dvakrát za sebou. Ach bože.“

Začalo se to z ní hrnout – celá historie. Výchova v snobské čtvrti. Letní tábory socialistů, Brandeisova univerzita. Takových děvčat jsou k vidění tisíce, jak stojí ve frontě před Dramatickým klubem a Poetickou kavárnou nebo si poznamenávají „Ano, velice pravdivé!“ na okraj stránky knížky o Kantovi. Jenomže někde v minulosti sešla tahle dívka ze správné cesty.

„Potřebovala jsem prachy. Jedna přítelkyně mi vyprávěla, že zná jednoho ženáče, co nemá dvakrát geniální manželku. Byl blázen do Blakea a jeho žena to nemohla zmáknout. Řekla jsem – jasně, za peníze si s ním o Blakeovi promluví. Ze začátku jsem byla nervózní. Hodně jsem toho jen předstírala. Jemu to bylo jedno. Přítelkyně říkala, že je takových víc. Ach, nezabás jsi mě poprvý. Jednou mě chytli, jak čtu Literární revui v zaparkovaném autě, a jednou mě perlustrovali a prohledali v Divadle poezie. Do třetice to opravdu schytám.“

„Tak mě zaveď za Flossii.“

Kousla se do rtu a řekla: „Hunterovo univerzitní knihkupectví je jen zástěrka.“

„Ano?“

„Je to jako s těmi tajnými sázkovými kancelářemi, co vedou naoko holičství. Uvidíš.“

Rychle jsem zavolal na komisařství a pak jsem jí řekl: „Dobrá, zlato. Jsi volná. Ale neopouštěj město.“

Vděčně se ke mně naklonila. „Můžu ti sehnat fotky, jak kritik Dwight MacDonald předčítá ze svého díla.“

„Někdy jindy.“

Vešel jsem do Hunterova univerzitního knihkupectví. Prodavač, mladý muž s vnímavými očima, ke mně přistoupil. „Čím posloužím?“ zeptal se.

„Hledám bibliofilské vydání *Reklamy na vlastní osobu* od Normana Mailera. Doslechl jsem se, že autor si nechal vytisknout pro nejbližší přítele několik tisíc výtisků se zlatou ořízkou.“

„Musím se podívat,“ řekl. „Máme terminál informačního systému v Mailerově domě.“

Zmrazil jsem ho pohledem. „Posílá mě Sherry,“ řekl jsem.

„Ach, v tom případě jděte dozadu,“ odpověděl. Stiskl knoflík. Celá jedna stěna knih se otevřela a já vešel jako obětní beránek do toho rušného doupěte neřesti, které patřilo Flossii.

Červené textilní tapety a viktoriánský nábytek udávaly tón. Bledé, nervózní dívky v brýlích s červenými obroučkami a rovně zastřiženými vlasy polehávaly na pohovkách a provokativně listovaly v Penguinově edici klasiků. Blondýna se širokým úsměvem na mě mrkla, ukázala k pokoji nahoře a řekla: „Moderní poezie. Wallace Stevens, co?“ Ale nešlo jen o intelektuální zážitky – ty holky kšeftovaly i s emocionálními. Dozvěděl jsem se, že za padesát se můžu „seznámit bez opravdového sblížení“. Za stovku by vám děvče půjčilo desky s nahrávkami Bartóka, navečeřelo by se s vámi a pak byste ji mohli sledovat, jak prožívá nával úzkosti. Za sto padesát jste mohli v rádiu poslouchat stanici náročného posluchače na velmi krátkých vlnách ve společnosti dvojčat. A za tři stovky bylo kompletní menu: Hubená židovská bruneta by předstírala, že vás sbalí v Muzeu moderního umění, dá vám přečíst svoji dizertační práci, ve snobském podniku vás zatáhne do vášnivě hádky o Freudově názoru na ženy a pak spáchá sebevraždu podle vašeho vlastního vkusu – pro některé mužské je to dokonalý večer. Výborný kšeft. Skvělé město, ten New York.

„A co vidíte?“ ozval se za mnou hlas. Otočil jsem se a zjistil, že stojím tváří v tvář funkčnímu zakončení osmatřicítiky. Můj žaludek je zvyklý na ledacos, ale tentokrát udělal kotrmelec dozadu. Byla to skutečně Flossie. Hlas byl tentýž, ale Flossie byl mužský. Jeho tvář byla zakrytá maskou.

„Nebudete tomu věřit,“ řekl, „ale nejsem ani promováný. Vyhodili mě za špatný prospěch.“

„Proto nosíte tu masku?“

„Vymyslel jsem složitý plán, jak se zmocnit *The New York Review of Books*, ale znamenalo to, že bych se musel vydávat za kritika Lionela Trillinga. Odjel jsem do Mexika na operaci. V Juarezu je jeden doktor, který dělá lidem Trillingův obličej – za určitou cenu. Něco se nepovedlo. Po operaci jsem vypadal jako básník Wystan H. Auden, ale hlas jsem měl jako spisovatelka Mary McCarthyová. Tenkrát jsem se vydal na dráhu zločinu.“

Začal jsem rychle jednat, než stačil stisknout spoušť. Vrhл jsem se dopředu, přetáhl jsem ho loktem přes bradu, a když padal dozadu, vyrval jsem mu pistoli. Dopadl na zem jako pytel kamení. Když se objevila policie, pořád ještě poňukával.

„Dobrá práce, Kaisere,“ řekl seržant Holmes. „Až s tímhle chlápkem skončíme, chce si s ním popovídat FBI. Nějaká menší záležitost s hazardními hráči a glosovanou kopií Dantova *Pekla*. Odvedte ho, chlapci.“

Později toho večera jsem vyhledal svou starou známou jménem Gloria. Byla to blondýna. Promovala s vyznamenáním. Jediný rozdíl byl v tom, že vystudovala tělesnou výchovu. Přišlo to vhod. ■

(z knihy Woodyho Allena: *Bez peří*, Argo, 1995; překlad: Michael Žantovský)

JAN NEJEDLÝ

FOTOGRAFIE: JANA NOSEKOVÁ

Hry nestoudných trpaslic

Být hercem znamená prodávat na jevišti svůj talent i svou tělesnou schránku – divákům za aplaus, direktorovi za apanáž. Být hercem v srdci Evropy znamenalo ještě přednedávnem prodat občas i svou duši – dáblu s rudými růžky. O tom, že tuzemské herectvo se v minulosti vybarvilo jako spolek prodejných holek, není pochyb (stejně jako o tom, že téměř nikdo se nedokázal za své hříchy kát). Neonu se však podařilo objevit dokonce celý dramatický soubor, který na této skutečnosti staví, ba přímo si ji vetkl do stanov.

Ansámbl, jenž bez skrupulí přiznává svou prodejnost (přestože hraje zadarmo), hledejte v programech pod firemní značkou Rozkoš. Amatérská divadelní společnost tohoto jména vznikla v Praze roku 1995 a tvoří ji samé prostitutky. Nejde však o žádnou pikantní erotickou show (ačkoli členky souboru většinou v nejstarším řemesle dosud podnikají), nýbrž o terapeutický podnik s mnoha přesahy za hranice pouhé resocializační kúry. Duchovní matkou projektu je PhDr. Hana Malinová z občanského sdružení Rozkoš bez rizika (R-R), které se specializuje

na všestrannou pomoc prostitutkám – od kontaktáže klientek v terénu přes poradenství, lékařská vyšetření, terapie až po roznášku kondomů do ulic.

Možnost přivést občas „polopanny“ z chodníku na prkna, co znamenají svět, získala Hana Malinová díky náhodě: „Zástupce zahraniční nadace, u níž jsme žádali o grant, zaujal v naší rozsáhlé zprávě jen poslední bod, týkající se divadla. Jeho dědeček totiž před šestašedesáti lety založil v Brazílii amatérský soubor, který funguje dodnes. Usoudil tudíž, že jedině umění

dramatické přináší nějaké stálé hodnoty, čemuž vděčím za tříleté stipendium.“

V listopadu roku 1995 uvedl spolek Rozkoš svůj první opus na mezinárodním semináři *AIDS a my* v Poděbradech: hráli tehdy představení *Borgia aneb proměny placené lásky*. Od té doby se každý rok konala premiéra alespoň jedné nové hry – většinou z pera principálky Malinové, která své svěřenkyně doprovází i na scéně brilantní hrou na basu (ostatně hudba a zpěv tvoří důležitou součást jejich produkci). „Holky z porcelánu“ tak probrázdlily s divadlem

Záběr ze hry *Nič* napsané na motivy romské pohádky

už řadu míst (nejdále byly ve Varšavě) – a dokonce okusily i mediální slávy v nováckém televizním pořadu *Peříčko*.

Repertoár *Rozkoše* vykazoval zpočátku příchyllost k oboru. Už z premiérové inscenace o slavné travičce Borgii se vyklubala záležitost resortní. „Amatér totiž“, podle slov H. Malinové, „nejlépe hraje sám sebe. A tehdy se objevilo plno afér, jak děvčata rozdávají svým zákazníkům rohypnol, pak je uspí a okradou. Na toto konto jsem vymyslela hru, kde představujeme různé typy děvčat.“ Dodejme jen, že z tohoto kusu pochází i hit *Předposlední cigareta varuje*, jenž se může směle zařadit po bok takových skvostů, jako jsou lidové songy *Flundra ucouraná*, *Píseň o Mařeně* či *Karneval mrtvol* z dílny harmonikáře Jima Čerta.

Poté spatřila světlo světa antipohádka *Sněhurák a nestoudné trpaslice*, charakterizovaná coby „příběh z Austrálie, v níž je vše obráceně“. Nezbytné nehody ctnosti se zde odívají do bájných rouch a kulis. Následoval pirátský minimuzikál *Tragédie na Mississippi*, odehrávající se na palubě zaoceánského parníku, a *Lochneska*, hra původně pro čtyři muže, kterou režisérka přepsala na čtyři loupežnice. „Děvčata se mi pak do toho tak vžila, že jedna skončila ve vazbě a druhá se sjela na drogách. Režie byla dost obtížná, neboť v okamžiku premiéry se ze čtyř hlavních hereček objevila na place jen jedna.“ H. Malinová se však poučila a teď již píše hlavní role pro své spolehlivé stálice a party vedlejší komponuje coby skupinové, u nichž nezáleží, zda se sejde hereček patnáct nebo pět.

Na vlastní oči jsem viděl pouze jejich nejnovější dílo – parafrázi romské pohádky o panu Nic, výchovně zaměřenou proti lenochům a povalečům. Po představení jsem si musel poopravovat očekávání, s nimiž jsem vcházel do sálu – podotýkám, že nikoli jako senzacechtivý sběratel kuriozit, ale řekněme ctitel art brut, umění v surovém stavu, které vzniká na okraji, za zvláštních, extrémních podmínek. Původní invence, spontánnost nezprzněná školami a profesionalizací, něco mezi kabaretem Voltaire a Artaudovým Divadlem krutosti. Podobná očekávání zřejmě musí být zklamána; v případě *Rozkoše* jde o čistě ochotnické účinkování, které nabízí kromě nehereckého standardu navíc jen kouzlo nechtěného. (Což nemusí platit o hrách předešlých, které – jak patrně

ze scénářů – oplývají svérázným humorem.)

Cena Thálie se tedy v Perlovce předávat nebude: „Nemůžete po nás chtít, abychom hrály Ibsena.“ Vybroušený tvar díla nesichruje ani žádná DAMU či FAMU: „Uvědomte si, že herečky sbíráme rovnou na ulici.“ Smysl je opravdu jinde; není důležité, co se hraje, ale kdo a proč hraje. Prvotní impuls dokonce vyšel ze snahy vytěsnit z pouliční prostituce drogu. „Chtěli jsme vytvořit něco, co by poskytovalo stejný druh euforie. Vymysleli jsme divadlo jako substituční drogu,“ říká H. Malinová a na otázku, zda dramatické aktivity pomáhají při terapii, dodává: „Pochopitelně, každé představení je – jako pro kteréhokoli amatérského herce – minimálně vybočením ze stereotypu plus ještě řada věcí navíc. Jednak se vytváří

transfer mezi touto sociální skupinou a diváky, vzhledem k počtu Romek v souboru vše nabírá i etnický podtext – oni se také chtějí ukázat v pozitivní roli. A díky tomu, že s námi hrají i Bulharky, snažíme se mezi nimi též obrušovat konkurenční vztahy a vést je k toleranci.“ Ve hře, kterou jsem zhlédl, vystupoval navíc i jistý mladý hoch – syn jedné z hereček, což věci přináší také své hlubší konotace.

Co dodat? Když jsem se chtěl po skončení produkce sejít s členkami souboru, ani zdaleka jsem už všechny nezastihl. Čím se tedy zabývají sváteční herci, když opona spadne a hlediště se vyprázdní? „Polepšená děvčata odcházejí ke svým rodinám. Řada našich hereček se však vrací po představení rovnou na ulici. To víte, byznys je byznys.“ Art brut? Life brut. ■

nahoře: Ibsena nehrají, ale Neon s Vieweghem na obálce je zaujal.

dole: Bez nápovědy ani ránu

Borgia aneb Proměny placené lásky

osoby:

LOJZKA ZVANÁ KRCHOV

MUTTI (kuplířka)

KADLÍK (miláček žen)

BORGIA (nebezpečná podvodnice)

KVÍTKO (specialistka na drahé žerty, vyděračka)

SLADKÁ KETTY (vlastenka)

HELFÍŘI (slouží Borgii pro „práci“ i potěšení)

ANGLIČAN (oloupený zákazník)

NĚMEC RUDI (oběť vydírání)

NÁMESTNÍK (bývalý soudruh, dnes pán – oběť altruismu)

VAGOŠI A DĚLNÍCI

Obraz 1.

V bufetu. Vpravo bufetačka Lojzka zvaná Krchov, opodál diskutují vagoši s dělníky. Lojzka se rozhlíží kolem, pak vytáhne váhavě užmoulanou startovačku, odpálí si od nejbližšího vagoše, vyjde na předscénu.

LOJZKA (zpívá):

Do nosu se mi zavrtala vůně
vod polívky držkovy
ten kdo mi ji dneska večer cvakne
vochutná žár lásky můj
tomu, kdo mi dnes večer cvakne
předvedu žár lásky své

ref.:

Předposlední cigareta varuje

je čas někoho sbalit
kdo mi koupí aspoň párek s rohlíkem
nebo dá nalít
Předposlední cigareta žaluje
že nevděk světem chodí

poctivě tu šlapeš dobřejch dvacet let
a čím dál mň to hodí

Do ničeho frňák dávno nestrkám
leda do pívni pěny (leda do pěny pívni)
hubu si jen na panáka votvírám (ukáže vo
jakýho de)
to sou mů lásky ceny (ty – ukáže na nějakýho
seriózu – se mně radči vyhni!)

V hospodě je krásně, když se chytneš
tady mě už každej měl (hlas: Jó a kolikrát!)
tak kde je skakru nákej novej mužskej
co by trochu lásky chtěl

DĚLNÁS 1: Nešoupej tady nohama a dej si pivo!

(Oddělí jedno pivo ze skrumáže na pultě.)

LOJZKA *(evidentně ožije)*: Pivíčko by bylo? *(Začne
dotírat, vlní se, kroutí očima i zadkem aj. Je situo-
vána mezi dva dělníase, takže se přesně neví, na
koho své útoky – sexuální – míří.)*

DĚLNÁS 2: Ale, s tím dej pokoj, ještě něco chytnu
a stará vo mě přerazí kredenc!

LOJZKA: Tccc, jsem v pořádku!

VAGOŠ 1 *(jsa nezván – vmísí se do hovoru)*: Jo,
řekla mu ahoj, a on hojil.

LOJZKA *(otráveně)*: Mladej je dneska náak vtipnej.
Hele, Kašpárku, koukej vobjednat panáka, ještě
mně ho vod posledně dlužíš. *(naštvaně)* Kruci,
tady dneska chcíp pes!

(konec prvního obrazu)

Sněhurák a nestoudné trpaslice (převrácená pohádka)

osoby:

SNĚHURÁK (nevlastní syn královny – ztepilý,
žádoucí a žádaný mladík)

MACECHA (jediná původní postava, která se
zachovala – její vztah k nevlastnímu dítěti je
oproti původní verzi zcela odlišný)

STARÝ KRÁL-OTEC (klamaný chudák, doplácující
na pozdní vzednutí své vášně k mladé krá-
lovně)

JITŘENKA (statečná princezna ze sousedního
království, již od školního věku věrně a trpěli-
vě milující záletného prince)

KRASAVEC, CHLUPATEC A BÁSNÍK (tři bájně postavy,
které jako pokušení selsala na Jitřenku krá-
lovna)

ČÍPERKA, KEJCHALKA, ŮČA, NEHAŇBA, SMOLKA,
REJPALKA, MYDLENKA (poněkud nestoudné trpaslice,
jež však pouze touto cestou se mohou zbavit
ošklivého prokletí)

Obraz 1.

*Rozestlaná postel a na ní vlně polehává a ne-
stoudně se převahuje královna macecha. Vchází
Sněhurák.*

SNĚHURÁK: Ó, pardon!

MACECHA: Jen pojď dál, synáčku. Přece se své
matinky nebojíš?

SNĚHURÁK *(nejistě)*: No já bych... přece jen...
jaksi... nerad rušil.

MACECHA: *(podívá se na něj vlně a utkvěle, leží na
boku, jednou rukou se podpírá, druhou volnou nad-
zdvihne vášnivě přikrývkou.)*

Zpívá:

Lehni ke mně milý synu
na tebe mám dneska slinu
bez otce se ráda minu
když tu mladé tělo mám

Tak se neboj svojí matky
do rána zas budeš zpátky
já ti všechny svoje statky *(zavlní se)*
k nohám pokládám

Já jsem taky jenom žena
šáhni jak jsem rozpálena
(nastrčí něco k šáhnutí, přinejhorším čelo)
tebou chci být zneuctěna
spaluje mě lásky žár

Nenech vychladnout mé tělo
dlouho by se v křečích chvělo
kdypak dostalo co chtělo
marně vzpomínám

*(Macecha uchopí Sněhuráka za ruku a vtahuje ho
k sobě do lože.)*

MACECHA: Znič mě!!

SNĚHURÁK *(k dívákům)*: No to teda těžko! *(drama-
tickým hlasem)* Ach, bože, otče, odpusť mi!
*(Vrhne se za macechou do lože – přikryje se nedba-
le přikrývkou a oba se oddávají své nekalé vášni.
Z boční strany přichází starý král a ťuká na dveře
královniny ložnice.)*

KRÁL: Ťuk, ťuk, ťuk!!! *(uslyší vzdychání za dveřmi)*
Zase má chudinka migrénu. Co se jí jen ta její
hlava netrápí!

(konec prvního obrazu)

LADISLAV VERECKÝ (autor je redaktorem MF DNES)

Slečny přijdou za chvíli

FOTOGRAFIE: JAROSLAV KUČERA

motto: Ty prišjol v barděl, štob'jebát', nět?

(Ruská lidová moudrost)

Od puberty jsem toužil, aby mě do sexuálního života uvedla zkušená žena. Marně. V mém věku si navíc uvědomuji, že takovou by pro mě dnes už museli exhumovat...

Pryč, chmůry skráně mé obletující! Skoro každá je zkušenější než já. Nemají snad mladé krásné slečny ve veřejných domech mnohonásobně větší počet nasouložených hodin? Nikdy není pozdě. Jdu tam!

Ponechme stranou, proč jsem zrovna v Jihlavě a proč je dnes zimní čtvrtek. Znalci tvrdí, že ani jedno není pro můj plán ideální, ale nedá se nic dělat. Navíc: příjemné překvapení není vyloučeno. Nevykládal mi snad jednou Martin Pluháček, že v jistém olomouckém pánském klubu zastihl na baru jemnou, citlivou dívku, která si soustředěně četla *Vojnu a mír*? Vždyť v Jihlavě je také vysoká škola, i když jenom zemědělská.

„Do bordelu nemá cenu jít dřív než v jedenáct,“ poklepává si na hodinky jeden z mých zkušených společníků. Budiž, je to sice hodina, kdy se ukládám k spánku, věřím však jeho šedinám. V půl jedenácté večer vaří v městě už jenom v Bowling baru. Tam se tedy koná taktická porada.

„Hlavně s nima musíš mluvit jako s normálníma lidma,“ zdůrazňuje druhý společník. Něco na tom asi bude. Což mi nekladl totéž na srdce i Michal Viewegh v dobách, kdy se rozváděl a hledal, usilovně se hledal, mimo jiné i po nevěstincích? „Hlavně s nima musíš mluvit jako s normálníma lidma. Popřej jim veselé Vánoce nebo aspoň pěkný víkend. Hlavně jim nedávej takové otázky jako: vážíte si sama sebe?“ hučel do mě. Což o to, tohle bych ještě zvládnout mohl. Snad i lépe než literát, jehož Viewegh ve svém díle pojmenoval Helmut a kterého do nevěstince zatáhl poprvé. Podruhé už Helmut utíkal sám a hned se Oskarovi, totiž Michalovi, chlubil, jak s nimi konverzoval „jako s normálníma lidma“.

„A co jsi řekl?“

„Od čeho máte ty pupínky mezi nohama?“

„A ona?“

„To prý je od holicího strojku.“

„A co ty na to?“

„Hmmm.“

Po vyřčení adresy údajně nejlepšího nočního klubu na celém Horácku ohrnuje místní taxikář nos. Berou tam prý holky moc u huby, a tak se tam drží jen staré vykopávky. „Tohle vůbec neposlouchej,“ poučuje zkušený společník, „má dohodnutou vyšší provizi s nějakým

Kauza: Prostituce, II. díl

jiným z místních podniků.“ Stojí tu prý hned čtyři.

Uvnitř „toho nejlepšího“ je vedro od sálajících amerických kamen. „Všechno si můžete nechat tady,“ hlaholí bodrý vyhazovač u šatny. „Uvnitř budete potřebovat jenom peníze...“ Jen vstupné dělá dvě stovky.

Havraní organizátorka společenského života v přijímacím salonu nás vítá: „Posaďte se, pánové, slečny přijdou za chvíli.“ Kromě ní je zatím dole jenom barmanka. Povedený exemplář. Jsem však promptně poučen, že v rámci racionální organizace práce je touto funkcí pověřována dívka, která právě menstruuje, a tak není k mání.

A jsou tu! Slečny. Tři jako my. „Moment, ještě chvíličku, prosím,“ odmítá matador po mé levici nabídku, že si přisednou. Jdou tedy na jiný gauč. Světla zhasínají a další síla započiná na pódiu erotický tanec. Vinou stroboskopu a příliš rychlého rytmu playbacku připomíná střechující kostru, i když je vcelku dobře rostlá.

Ne, na pokoje tanečnice nechodí. Dělá ještě lesbi show s kolegyní, zhruba deset minut za patnáct set. Pozvání na skleničku přijímá, dokonce si přijde od baru ťuknout svým pestrým koktejlem za dvě stovky, ovšem přisednou si –

to ne. Leda za pětistovku na půl hodiny, ovšem pouze jako společnice, bez důvěrností. Na pokoj je chodí jen tamhlety tři slečny na gauči, z nichž ta prostřední dělá ještě striptýz – bratru za tisícovku. Havraní šéfová na pokoj? Vy jste se zbláznili!

Fascinující dělba práce. Čtyři členové managementu a obslužného personálu na tři dělnice. Něco jako národní podnik nebo Klausova parodie kapitalismu. Kde je produktivita? Obrat malý, na rakouské hranice daleko, do Prahy i do Brna daleko... Z důvodů odlehlosti je draho i na Islandu, ne však pro Islandana.

Ze skrytých reproduktorů obtěžují eroticky mimořádně tlumivé country písně. „U tří louží stará žába kváká...“ „Táhni, ty vobejdo starej...“ Studujeme ty tři na protějším gauči, ty, co chodí na pokoj. Ta vlevo má sice obrovitá ňadra, ovšem její juvenilní obličej s rysy slaboduchosti vzbuzuje obavy, zda vůbec tuší, kam se to dostala. Ta vpravo, které táhne na padesát, v paruce, odvážných šatech a vysokých botách, se tu octla zjevným nedopatřením. Její dobrotivá tvář by se vyjímala nad plechy s vánočním cukrovím, tu a tam by mohla pohladit po hlavě vnouče... Ta prostřední je přesná. Skvěle komponovaná, vilný, vyzývavě pohrdavý kukuč...

„Co ta prostřední?“ ptám se polohlasen svých zkušených společníků?

„A jsem plonkovéj,“ reaguje matador po levici.

„Já taky,“ říká druhý.

Jedeme jinam.

Bude jedna. Vnímám to jako vyslovené mučení přepracovaného člověka v pozdním středním věku. Ves, jež je podle všeho ještě administrativní částí Jihlavy, nás vítá štěkotem psů. Soukromé novostavby připomínají družstevní bytovky. Tu a tam míchačka, tady hranice fošen.

A zase: „Posaďte se pánové, slečny přijdou za chvíličku.“ Proboha! Ani tyč pro go go tanečnici v rohu u zrcadlové stěny nezastře, že tahle místnost byla původně koncipována jako obyčejný obývací. Tady to nepůjde – jen tak sedět, pozorovat z povzdálí a polohlasem se dohadovat. Tady žádné povzdálí neexistuje.

Už jsou tady! Dvě se uvelebily na gauči na dosah. Jedna – ta starší – patrně přechodila lepru, druhá jaksi cizokrajně zívá. Energická lasice na lehátku s beránkem zase asi zapomněla po mnohačetném porodu cvičit. Při těchto estetických standardech bych se – nebýt ovšem tak zoufale neurotický – mohl jít klidně posadit jako gigolo na bar nočního klubu pro dámskou

klientelu. Ačkoliv – je tu ještě Zuzka, mladá kyprá blondýnka, jejíž letmý polibek voní jelením lojem. „Hlavně s nima nezapomeň mluvit jako s normálníma lidma...“ připomínám si Vieweghovu moudrost. Ale o čem? V publicistických pořadech prostitutky často uvádějí, že se jim klienti většinou svěřují se svými osobními problémy. Co bych tak... S ženou se snášíme, dokonce mnohem víc než před takovými deseti lety, dcera nám dělá radost, nadřícení vcelku ujdou... Snad takhle: „Dámy, měl jsem v životě tři sexuální partnerky. S tou první mi trvalo šest let, než se dostavila erekce. S druhou šest měsíců, s třetí šest neděl. Budu rád, když to některá z vás dokáže dřív, totiž NAPOPRVÉ, HNED! To je ta svoboda, kterou tu hledám...“ Ale jak tak na vás koukám, vy mi biologické sebevědomí nevybudujete.

Také slečny mlčí jako zařezané, s výjimkou šéfové, která vede monolog, ne nepodobný vstupní řeči majitelky panoptika à la Madame Tussaud z druhé kapitoly románu Ladislava Fukse *Spalovač mrtvol*. Vysvětluje zleva doprava výjevy na reliéfech či vitrážích – v tom osvětlení nelze úplně přesně říci, o jakou techniku jde. Kdyby uměla – tak jako Fuksova hrdinka – nesnesitelně rýmovat, slyšeli bychom toto:

„Ejhle, zde motiv šneka, což je tvor váhavý, trpělivá slečna však čeká, trpělivá slečna ví, že i ten šnek nakonec na pokoj se zvedne, ať v půlnoci či o půl jedné...“

No jo, ale teď už budou dvě! Madam je však k neutahání:

„Dále však – vlnky! Toť naše vana, v ní krásná slečna umyje pána, aby byl čistý, aby byl svěží, v mžiku pán potom v pelíšku leží...“

Teď už zívají všechny slečny. Madam pokračuje ve svém výkladu:

„Na poli třetím zřítel hříšné ďábly! To jsou naše slečny, opojné jak chablis. Cožpak jim nekouká satanáš z očí? I váhavý šnek v jejich náručí zvlčí...“

Jenže tři váhaví šneci dřepí jako pecky, zubí se jak idioti a jeden z nich dokonce vytahuje obrovskou dýmku a cpe do ní trávu, aby si slečny taky něco užily. To už i madam lehce ztrácí trpělivost. Snad kdyby pánové aspoň naznačili, o které dívky mají zájem, mohla by ta přebytná jít už na kutě...

„Ohó, to je předčasné,“ ohražuje se matador proslulý jako veliký milovník a kvalitář pánských klubů. „Veřejný dům, to je přece velká napínávací hra, Le Grand Jeu, v níž do poslední chvíle není jasné, jak se situace vyvine...“

Tak tuhle výchovnou řeč už blondatá sfinga

po mé pravici nevydrží. Vyskočí a řve na estéta: „Ty přišel v barděl, štob'jebát, nět?“

(Jestli tohle nepatří do časopisu pro kulturu, tak se, Pluháčku, vzdávám.)

„Co, co to?“ uráží se napadený. „No tohle! Jak to mluvíte? Taková slova jsem ve veřejném domě ještě neslyšel. Fúj! Jdeme domů!“

„Zaplatte a vypadněte,“ souhlasí madam.

„To bylo vůbec to nejhorší, co jsem za devět let v pánském klubu zažil,“ dušuje se mi šokovaný znalec v taxíku cestou do apartmá v hotelu Zlatá hvězda.

„Jinde je to mnohem lepší, fakt,“ přidává se druhý. Jako by se mi před časem nesvěřil s nebeskými rozkošemi, kterých si užil s něžnou společnicí kdesi v Nuslích. („Cože? Votočit se mám? Tak to ne, my se tady nevotáčíme. A běda, jak se poblížeš, to bys viděl tanec. A ne abys mi tu stříkal do povlečení! Táhle máš papírový kapesníčky.“)

„Já už nikam nejedu,“ povídám asertivně.

„No jasně, dnes už ne. Příště. Příště to bude mnohem lepší. Horší už to totiž být nemohlo.“

Měl bych rychle spát, ale zjišťuji, že nemůžu usnout smíchy. „Příště to bude mnohem lepší,“ říkám si. „Určitě. No určitě!“

Hodiny na věži sv. Jakuba odbíjejí třetí hodinu ranní. ■

STANISLAV KOMÁREK

Přítel mloků

Jedna z největších biologických afér 20. století vůbec je spojena se jménem vídeňského vědce Paula Kammerera (1880-1926). Výstřel, kterým na hoře Schneeberg ukončil svůj život, byl tečkou za dramatem, které, jak ještě uvidíme, přitahovalo jako předloha k faktografickému i volnějším zpracování. Kammerer pocházel z bohaté vídeňské rodiny a svůj život dělil mezi tři hlavní vášně: hudbu (byl absolventem konzervatoře), biologii (byl pracovníkem biologické stanice v práterském Viváriu) a ženy (ty jím byly zcela fascinovány a nejednu

vídeňskou dámu hnalo citové poblouznění tak daleko, že pro Kammerera dobrovolně odchytila čolka či užovku, počin to okolo přelomu století nevídaný). Kammerer dávno před Jungem, v roce 1919, upozornil v samostatné knize na synchronicitu, v jeho pojmenování „zákon sérií“, známý fenomén hromadění podobných či společné interpretace si žádajících jevů v čase či prostoru („události chodí v hejnech jako husy“, říkal L. Klíma). Kammererovým zamilovaným objektem byli obojživelníci, které uměl zcela virtuózně v zajetí chovat a množit po

řadu generací. U řady jím chovaných druhů se to od těch dob nikomu ve srovnatelné míře nedařilo. V celé řadě svých studií dokazoval dědičnost získaných vlastností, tehdy v rámci neolamarkismu všeobecně diskutovanou – rozšiřování žlutých skvrn v kresbě mloků z generace na generaci chovaných na žlutém podkladě, postupné zvětšování očí macerátů chovaných po generace na světle namísto jeskynních temnot atd. Zlatým hřebem jeho produkcí byla žabka česky zvaná ropuška vejconosná (*Alytes obstetricans*), úhledné zvířátko s příjemným

hlasem a na žábu neobyčejným způsobem rozmnožování, žijící v západní Evropě a končící své rozšíření těsně u našich západních hranic. Tento druh se totiž na rozdíl od všech ostatních evropských žab nepáří ve vodě, nýbrž na souši a sameček odnáší vajíčka k vodě až těsně před vylíhnutím pulců. Z tohoto důvodu nemá na předních nohách ani známé zrohovatělé přidržovací hrboly, které mají samci ostatních žab, aby se mohli (často po celé dny) svých mokřých a kluzkých družek přidržovat. Kammerer tvrdil, že se mu podařilo i u zmíněného výjimečného druhu vyvolat tvorbu přichycovacích hrbolů tím, že jej choval po pět generací ve vodním prostředí. Ze všech Kammererových experimentů byl tento zdaleka nejdiskutovatelnější a vyvolával obrovský zájem vědecké i laické veřejnosti (dnes bychom se právě s ním asi vyrovnali nejsnáze jako s aktivací za normálních okolností „spících“ genů či genu pro tvorbu hrbolů, které předkové zmíněné žabky jistě měli, a mnohem mysteriózněji by působilo narůstání žlutých kreseb u mloků). Kammerer byl zatracován i oslavován a podnikl dvě triumfální přednáškové cesty po Spojených státech. Potíž byla v tom, že během první světové války vyhyňuly Kammererovy pečlivě vedené chovy a na jejich obnovu neměl ani dost prostředků, ani dost času (opakování všech experimentů by si bylo vyžadovalo více než patnáct let a podivnou ironií osudu zůstává, že Kammererovy pokusy nebyly zopakovány podnes). Kammererovi zbyly jen v lihu uchované dokladové exempláře, ona žabka v posledku jen jedna jediná. Právě při jejím zkoumání (předtím preparát viděla celá plejáda na slovo vzatých biologů a nepojali sebemenší podezření) zjistil v roce 1926 americký zoolog Nobel, že v místě zmiňovaného hrbolu je podkožní tušová injekce. Za šest neděl nato spáchal Kammerer sebevraždu. Jeho životopisec Arthur Koestler celý případ ve své strhující knize *The case of the midwife toad* (1972) podrobně rozebírá, aniž dochází k jednoznačnému závěru. Byl Kammerer rafinovaný hochštapler a podvodník, nebo mučedník vědy, uštváný nevybíravými útoky svých odpůrců (patřil k nim i zakladatel genetiky William Bateson)? Byla tušová injekce podvodem od samého počátku, snahou „poopravit“ rozpadající se alkoholový preparát ze strany samého Kammerera, rafinovaným podrazem někoho z jeho asistentů či naivním počinem některé z laborantek ve snaze udělat „panu profesorovi“ radost? Les otazníků kolem Kammerera houstne ještě ve chvíli, kdy si uvědomíme, že

sebevraždu spáchal několik dní před plánovaným odjezdem do Moskvy, kde měl vést jedno oddělení ve známém Pavlovově fyziologickém ústavu (sovětská biologie, stejně jako tehdejší biologie americká, byla z větší části orientována neolamarckisticky a Kammererovi toto bohatě dotované místo sovětská akademie nabídla). Kammerer ještě bezprostředně před smrtí objednával, balil a připravoval k odeslání přístroje i zařízení domácnosti. Zanechal sice dopis na rozloučenou, motiv sebevraždy z něj ale patrný není (vzhledem k podivné poloze vstřelu na lebce se usuzovalo i na vraždu). Kammerer ani jeho současníci jistě netušil, že i po zdárném přesídlení do Moskvy a utichnutí skandálu by mu stejně zbývalo jen pár let života – jako podezřelý cizinec by nepochybně padl za oběť moskevským čistkám třicátých let. Ihned po jeho smrti napsal vrchní komisař pro kulturu a osvětu Lunačarskij scénář filmu *Salamandra*, který byl bezprostředně poté natočen, s Lunačarského půvabnou manželkou v hlavní ženské roli (Lunačarskij byl člověk velice vzdělaný, ale zároveň s pseudonáboženským zápalem horující pro „Nového Člověka“ – jeho známí mu říkali „svatý Anatol“). Nevím, zda se film v raných padesátých letech snad nepromítal i u nás, na každý pád se jistě někde v archívech uchoval – podle popisů svědků měl děj spíše paskvilný – mladý talentovaný západní vědec je znemožněn a uštván církevně-monarchistickou temnou mocenskou klikou. Z hlediska dějin vědy je celý případ nesmírně zajímavý v obou případech – ať už Kammerer podvodník byl nebo nebyl, ať už něco jako dědičnost získaných vlastností je či není (z hlediska dnešní biologie je určitá potíž v tom, že „získat“ lze jen tu vlastnost, pro jejíž objevení jsou nějaké dědičné předpoklady – člověku mohou tréninkem zesílit svaly, ale ne např. vyrůst křídla). V letech 1890-1930 bylo v nejprestižnějších časopisech publikováno množství článků dědičnost získaných vlastností potvrzujících, poté se celá problematika stala něčím, co „nesmí být“, a jejich příjem byl zastaven. Celý fenomén je znepokojující tak jako tak – pokud je „dědičnost získaných vlastností“ nesmyslem a přeludem, jak to, že práce o ní prošly nejrozmanitějšími recenzními řízeními a po desetiletí sklízely chválu nejrozumnějších vědeckých grémií? Kde je jistota, že něco obdobného nezažíváme v současnosti na jiných úrovních opět? A pokud něco podobného existuje, proč to bylo zcela vytěsněno a zameteno pod koberec?

Experimentální román, který sám tvůrce považuje za svou nejlepší knihu.

Jiří Kratochvil Urmedvěd

POZOR
Nový román našeho předního prozaika
oceněný prestižní Seifertovou cenou.

Jiří Kratochvil Noční tango

Na jaře 2000 by se v českých kinech měl objevit nový film Miloše Formana *Muž na Měsíci*, jehož hrdinou je zemřelý americký komik Andy Kaufman. V Americe měl premiéru už loni o Vánocích – a jak to bývá u filmů, jejichž oskarové ambice jsou evidentní už před vlastním uvedením, kampaň je ostrá. Její součástí se stalo i instalování „nezávislé“ webové stránky, která tvrdí, že komik fingoval svou vlastní smrt a je stejně jako Elvis a Tupac stále ještě naživu. Cílem takového „partyzánského marketingu“ (který značně přispěl například k úspěchu filmu *Záhada Blair Witch*) je vytvořit šum kolem filmu s Jimem Carreyem v hlavní roli dříve, než se začnou probírat oskarové nominace. Jak konstatuje agentura *The Smoking Gun*, „v dlouhé a odporné historii propagace hraných filmů je to poprvé, co slouží selhání ledvin jako marketinkový prostředek“.

***„...Vy nemáte vůbec žádný mozek.
Já jsem z Hollywoodu a mám mozek...”***

Andy Kaufman

COREY LEVITAN

Andy Kaufman žije, nebo snad ne?

(převzato z internetové stránky mrshowbiz.go.com)

Když se před dvěma týdny Kaufmanovo alter ego, ač nikým nezváno, protlačilo na slavnostní propagační akci k filmu *Muž na Měsíci*, nikoho ani nenapadlo, že by to byl návrat samotného Andy Kaufmana, ale jen žert pro upoutání pozornosti.

Ale dnes večer se v Los Angeles konala premiéra životopisného filmu o tomto zesnulém komikovi a hlavní představitel Jim Carrey byl opět zatlačen do pozadí překvapivým hostem... samotným tématem filmu.

Tato konspirační teorie nevyžaduje žádné sledování epizod seriálu *Taxi* pozpátku ani přesvědčení, že se současně do života vrátí i Elvis Presley. Stačí vědět, že dva roky před svou smrtí na rakovinu plic v roce 1984 začal Kaufman probírat se svými přáteli plán, že zinscenuje svou vlastní smrt, na pár let se ztratí, pak se vrátí a bude tak svět šokovat.

„Řekl jsem mu, ať v tom se mnou nepočítá,“ říká Bob Zmuda, Kaufmanův nejlepší přítel a autor komedií, „protože fingovat svou smrt je nelegální a kdyby ho chytili, šli bychom za mříže oba.“

Zmuda, který se podílel na tvorbě filmu *Muž na Měsíci* a je autorem nedávno publikovaného životopisu *Odhalení Andyho Kaufmana: Nejlepší přátelé vypovídají*, tvrdí, že Kaufmanovi řekl: „Pokud to někdy provedeš, nesmíš se s tím nikomu svěřit. Tento šprým budeš muset provést sám.“

Asi šest měsíců po jejich rozhovoru Kaufman nedodržel slovo a sdělil svůj plán dalšímu příteli, Johnu Moffittovi. Moffitt si vzpomíná, že mu Kaufman řekl: „Bude to ten největší fór, který jsem kdy udělal. Dozvíš se, že jsem zemřel. Na dlouhou dobu se vypařím a pak se zase vrátím.“

Vlevo skutečný Andy Kaufman, vpravo Jim Carrey v roli A. K.

Podle svědectví Boba Zmudy Kaufman prozradil Mimi Lambertové důležitou informaci, že jeho smrt způsobí rakovina. (Teprve až o rok později, v prosinci 1983, byla u něho rakovina zjištěna.)

Andyho přítelkyně Lynne Marguliesová (ve filmu ji hraje Courtney Love) probírala s Kaufmanem, na jak dlouho bude muset zmizet, aby ho skutečně považovali za mrtvého.

„Dospěli jsme k závěru, že deset let je tak ta správná doba,“ říká Marguliesová, „protože pět roků nestačí, ale po deseti letech lidé konečně vezmou na vědomí, že člověk je skutečně mrtvý. Byl pevně rozhodnutý to udělat. Mluvil o tom po celou tu dobu, co jsem ho znala.“

Smyslem Kaufmanova života bylo střílet si z lidí, a to nejen na jevišti. Kaufman také vytvořil postavu jménem Tony Clifton, nepřístojnou karikaturu barového zpěváka, který zpíval falešně a spílal svým rozpačitým posluchačům za to, že nepoznají „skutečného génia“, i když před nimi právě jeden takový stojí. Clifton často zahajoval Kaufmanova vystoupení, ale byl mu přidělen život i mimo jeviště.

„Andy se stával Tonym na celé dny,“ říká Zmuda. Zpočátku ani herci *Taxi* netušili, že

Clifton, který se zničehonic ukáže na scéně a začne lidi urážet, je ve skutečnosti Kaufman. Nakonec se Hollywood o Kaufmanových tricích přece jen dozvěděl. V ten okamžik však Kaufman změnil taktiku – přiměl Zmudu, aby se zúčastňoval televizních pořadů přestrojený za Cliftona. „Letterman se ke mně obrátil a řekl: ‚Andy, kdybych nevěděl, že to jsi ty, přísahal bych, že je to někdo jiný,‘“ vzpomíná Zmuda.

Jen člověk s takto geniálně zdeformovaným myšlením by mohl

zvládnout způsob, jak se věrohodně vypařit. Ale cožpak by někdo tak nápadný jako on mohl na tolik let zmizet beze stopy?

Kanadský žertík by mohl být vysvětlením, proč Kaufman zemřel na rakovinu plic, když sám nikdy nekouřil – kromě situací, kdy předstíral, že je Clifton, nebo byl pasivním kuřákem v klubech.

Také by vysvětloval stranu 128 ve scénáři, který Kaufman napsal pro svůj nikdy nerealizovaný životopisný film *Příběh Tony Cliftona*. Clifton tam umírá na rakovinu plic v nemocnici Cedar Sinai Hospital v Los Angeles. Přesně pět let po napsání tohoto scénáře udělá Kaufman přesně totéž. „Ať se na to díváte z jakéhokoli úhlu, tohle prostě nelze uspokojivě vysvětlit,“ říká Zmuda.

Takže vrací se Andy nebo ne? Zmuda se domnívá, že Andy je „definitivně mrtvý“. Pro něho je dostatečným důkazem skutečnost, že od té doby, po kterou si Kaufman plánoval, že bude mrtvý, uplynulo dalších pět let. Ale pokud si chtěl Kaufman vystřelit opravdu ze všech – včetně svých důvěrných přátel – pak by těch pět let navíc jen potvrzovalo jeho rozhodnutí.

„Já si vážně myslím, že mrtvý je,“ potvrzuje Marguliesová. „Byla jsem u něho, když zemřel. Dotýkala jsem se ho. Ale vždycky jsem říkala, že pokud to udělá, dovede to do naprosté dokonalosti a neřekne o tom ani své rodině, ani mně. Takový to byl virtuos. Byl by to udělal úplně všem.“

Marguliesová jen přilévá oleje do ohně po-

chybností, když popisuje, že Kaufmanův fyzický stav se rakovinou nijak radikálně nezhoršil. „Po ozařování mu sice vypadaly vlasy a od jisté chvíle nemohl chodit – což by nebyl problém šikovně předstírat – a pak prostě zemřel,“ říká. A jak podotýká Moffitt: „Bylo by to přesně v Andyho stylu, kdyby výrazně zhubl, vytrhal si vlasy a udělal cokoli pro to, aby všechny přesvědčil, že umírá.“

Z celé této teorie je nejobtížnější si představit, že Kaufman přiměl lékaře a zaměstnance pohřební služby, aby riskovali svou kariéru tím, že by se podíleli na kanadském žertu s fingovanou smrtí. Ale zase na druhé straně to u člověka Kaufmanových finančních zdrojů není až tak mimo rámec proveditelnosti.

„Umíte si představit, že by se dostavil na premiéru?“ ptá se Moffitt.

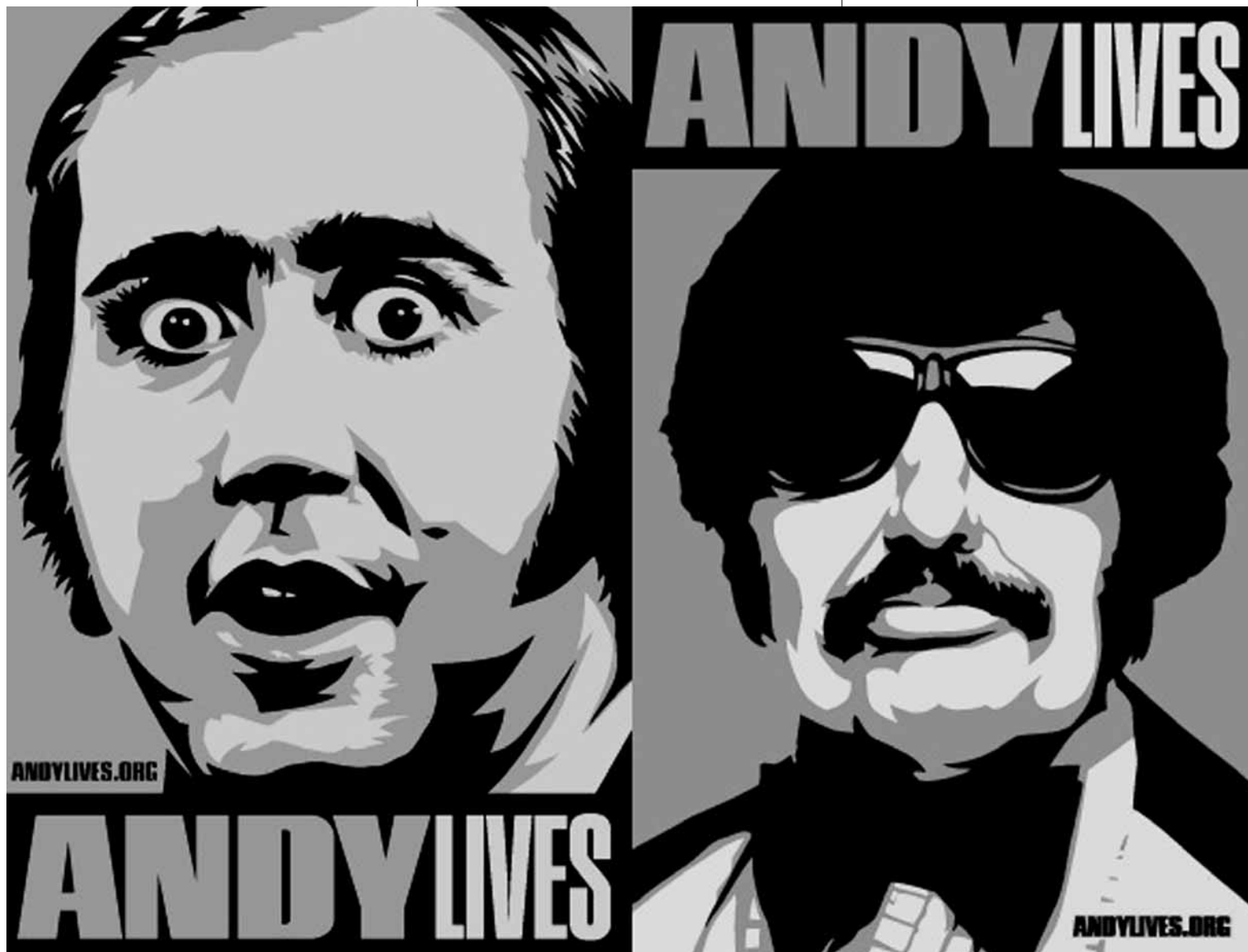
„Byl by to ten největší fór všech dob, něco,

po čem moc toužíte, přestože je to velice nepravděpodobné. Moc tomu nevěřím. Zabíla bych ho!“ říká Marguliesová se smíchem. „Chci říct, že bych ho samozřejmě strašně ráda viděla, ale byla bych pěkně naštvaná!“

20. prosince 1999

(překlad: Tamara Váňová)

RAY GREENE

Muž za Mužem na Měsíci

(Rozhovor s Milošem Formanem, převzato z internetové stránky reel.com)

V Americe se Miloš Forman proslavil především jako režisér oskarových filmů *Přelet nad kukačím hnízdem* a *Amadeus*, ale jeho úspěšná kariéra na poli filmového umění začala před více než třiceti lety. Ve své vlasti, bývalém Československu, režíroval geniální komedie *Lásky jedné plavovlásky* (1965) a *Hoří má panenko* (1968). Vynesly mu mezinárodní věhlas a usnadnily život v emigraci poté, co v srpnu 1968 vojska Sovětského svazu obsadila Československo a zlikvidovala tak pokus o demokratické reformy. Vzpomínky na „Pražské jaro“ – jak se začalo říkat onomu sice krátkému, ale úžasnému období omezené nezávislosti – se odrážejí v celé současné české historii. Uměleckým vývojem Miloše Formana se dozvuky těchto dávných událostí z roku 1968 táhnou jako červená nit. Od *Přeletu* přes jeho vysoce úspěšné zpracování muzikálu *Vlasy* a *Amadea* až po *Lid versus Larry Flint* se Formanovy filmy neustále

zabývají problémy svobody a vybírají si hrdiny mezi těmi, kdo se rozhodnou vzdorovat zvůli moci.

I ve svém nejnovějším filmu se Forman vrací k oblíbenému tématu. *Muž na Měsíci* vypráví o zesnulém komikovi Andy Kaufmanovi, který patří mezi nejzáhadnější, nejméně zařaditelné a konvencím se neustále bouřící postavy v dějinách zábavy. Jeho životní dráha v sobě zahrnovala stejným dílem komickou brilantnost i podvratnou partyzánskou válku. Film na sebe upoutal značnou pozornost díky dvojroli Jima Carreyho, který ztvárnil Kaufmana i jeho maniakální, společensky nepřijatelné alter ego, podvodného „barového zpěváka“ Tony Cliftona. Řada lidí považuje za hotovou věc, že tato role vyne- se Carreymu nominaci na Oscara. Ve Formanově zpracování jde nejen o zábavu, ale i o myšlenkové drama, jak jednoznačně vyplývá z nedávného rozhovoru s režisérem.

Otázka: Proč bylo tak nutné natočit tento film?

Miloš Forman: Protože jsem prostě chtěl strávit dva roky svého života ve společnosti Andy Kaufmana a dalších postav.

O.: Poskytl vám něco, co by nemohl jiný člověk v jiném příběhu?

M.F.: Noční můry. (Směje se.) Poprvé jsem ho viděl v roce 1974 a od té doby jsem pozorně sledoval jeho kariéru. Vždycky mě na jedné straně fascinoval a na druhé dráždil, a tak jsem chtěl jen zjistit, jaký vlastně člověk Andy Kaufman ve své podstatě byl.

O.: A podařilo se vám to?

M.F.: (Směje se.) Teď mě zajímá ještě víc než kdy předtím.

O.: Jak jste dospěl k přesvědčení, že Jim Carrey bude tím nejlepším představitelem této tak nevyzpytatelné osobnosti?

M.F.: Ukázal mi snímek, který natočil. Protože jsem se netajil tím, že nebudu riskovat, abych tuto roli obsadil naslepo, měl mi každý, kdo by chtěl na tomto filmu spolupracovat zaslat pásku se svou představou, jak se vidí coby Andy Kaufman. A byl jsem velmi mile překvapen. Velice si vážím toho, kolik lidí mi svou ukázkou

poslalo. Byl to Jim Carrey, Ed Norton, John Cusack, Kevin Spacey a pár dalších. Ed Norton a ještě jeden člověk, kterého asi neznáte, byli stejně dobří jako Jim. Ale Jim měl výhodu v jiné komediálnosti, protože má za sebou dráhu komika přetavenou do skutečného života.

O.: Napadlo vás vůbec, co to obnáší spolupracovat s Jimem Carreym a jeho způsobem práce? Danny DeVito, který vystupuje spolu s Carreym v jedné z hlavních rolí a je zároveň producentem filmu, řekl, že Carrey přišel během natáčení jen dvakrát coby on sám?

M.F.: Tak o tom nic nevím. Ani jednou jsem se s Jimem Carreym při natáčení nesetkal. Nikdy. Pracoval jsem buďto s Andy Kaufmanem, Tony Cliftonem, Elvisem Presleym, Latkem Gravem nebo „Foreign Manem“. Trvalo mi pár dnů,

než jsem si na to zvykl, protože s každým z těchto lidí bylo nutné zacházet jinak. Ale kupodivu mě tato hra začala brzy bavit. A pak jsem přišel na to, že filmu prospívá, vnáší do natáčení prvek vzrušení, protože celý štáb je rád, když nás při této hloupé hře může sledovat... Z natáčení Jima Carreyho neznám. Setkal jsem se s ním jen dvakrát, a to pouze o víkendech během natáčení, kdy jsem potřeboval, aby si promluvil s Tony Cliftonem.

O.: Měl jste s Carreym v roli Tonyho nějaké potíže?

M.F.: S Tonym byly neustále potíže. Víte, nikdy nikoho sice fyzicky nenapadl, ale slovně ano, a on sám, jeho reakce a všechno kolem něho bylo zkrátka nevypočitatelné. Tony byl běs a já se vážně bál, aby nově příchozí nezasvěcenci, kteří nevědí, co je Tony Clifton zač, neudělali něco, co by ho vyprovokovalo k výbuchu.

O.: Když bych srovnal tento film s vašimi posledními nebo dokonce s *Přeletem* a *Vlasy*, připadá mi, že jde zase o jakési vaše vyjádření se na téma omezování svobody ve Spojených státech. Zajímalo by mě, jestli to také tak vidíte, a co nám, kteří si možná těchto svobod nedostatečně ceníme, tím podle vašeho názoru vlastně sdělujete.

M.F.: Dalo by se to takhle říci. Protože pokud byste, tak jako já, žili několik let v nacistické totalitě a pak dvacet let v komunistické totalitě, určitě byste si uvědomovali, jak je svoboda cenná a jak snadno o ni můžete přijít. A jakým velice nenápadným způsobem začíná cenzura a všechno to, co pak následuje.

O.: *Zdálo se, že jste byl upřímně šokován některými z názorů, jež se vyrojily během aféry, která se rozpoutala kolem filmu Larry Flint.*

M.F.: Naprosto mě to vyvedlo z míry – to poslední, co bych byl čekal, byla skutečnost, že někdo bude tento film napadat proto, že prý glorifikuje pornografii. (Směje se.) Je to totéž,

jako kdyby někdo kritizoval Romea a Julii za to, že oslavuje sebevraždu nezletilých! Je to stejně absurdní! Samozřejmě, že Flynt je pornograf! Ale o tom přece film není.

O.: *Myslíte si, že zkušenost, již jste získal, když vás takto napadali, vám umožnila pochopit jisté věci, které jste pak mohl uplatnit ve svém posledním filmu? Vždyť Kaufmana také značně nenáviděli, a on si v tom ještě liboval.*

M.F.: Nemyslím si, že by mě tato zkušenost jakkoli ovlivnila při rozhodování se, že natočím film o Andym, protože Andy byl apolitický. Andy nebyl nikdy ve svém humoru politický člověk. Ale byl politický jiným způsobem, pří-

mo – tím, jak překračoval meze. Tím, jak se nechal omezovat. A také provokováním a tím, že si dělal všechno po svém. Jeho jedinečnost spočívá v tom, že je pravděpodobně jediným komikem, jehož vtipy nelze s úspěchem opakovat. Nepodaří se vám to. Jiným komikům můžete ukrást humor a mít s tím úspěch. Ale v případě Andyho to nejde. Nemůžete to udělat, nemůžete ho imitovat.

O.: *Protože nejde o vtipy?*

M.F.: Přesně tak. Víte, byl to jediný komik, který nikdy na jevišti neřekl jediný vtip. Ani jednou jedinkrát. ■

(překlad: Tamara Váňová)

RAY GREENE

Courtney Love v ráži

(Rozhovor s představitelkou jedné z hlavních rolí ve Formanově filmu Muž na Měsíci, převzato z internetové stránky reel.com)

Existuje snad něco, co můžete říci o rockové hvězdě na plný úvazek a občasné filmové herečce Courtney Love, co by se sama právě nechystala na sebe prozradit? V případě upovídané Love nejde ani tak o to, že by z ní novináři museli vytahovat rozumy, jako spíš ji musí přerušovat, přičemž se tok jejích myšlenek valí dál svým tempem a většinou beze změny směru. Love se v tomto ohledu opět víc než vyznamenala, když v těžko popsatelem apartmá luxusního hotelu Four Seasons v Beverly Hills přijala pár mizerných novinářů u příležitosti propagace nového filmu *Muž na Měsíci*. Love ovládala celou místnost od momentu, kdy do ní vstoupila obklopená jemným kouřem cigarety Merit Ultra, kterou držela v ruce. (Před veřejností se netají tím, že bývala v minulosti závislá na heroinu.

O svých cigaretách Merit Ultra tvrdí, že jsou její „poslední neřestí“ – někdo byste jí měl co nejrychleji poslat krabičku gitane!)

Když se jeden z novinářů ohradil proti cigaretovému kouři, Love odpověděla, že ji to sice mrzí, ale „já v tom filmu hraju“, a pak požádala, aby někdo otevřel okno. Když se k tomu nikdo neměl, provedla to Love sama a poté obvinila přítomné pisálky z nedostatku galantnosti.

Po skončení interview jsme byli my novináři okouzlení, překvapení a nemálo zmatení její prostořekostí, energií a naprostou sebejistotou. Říkejte si o Courtney Love co chcete, na poli současné zábavy najdeme jen málo žen, které by ji předčily v její patologické živosti.

OTÁZKA: *Tak co si myslíte o Andy Kaufmanovi?*

COURTNEY LOVE: No, když jsem byla malá, dívala jsem se na něho v pátečním televizním programu a děsil mě. Říkala jsem si: „Uf, co to je za chlapa? Je mi z něho nanic.“ Myslím, že Andy Kaufman znamenal pro komedii totéž, co Velvet Underground pro hudbu. Něco jako osmdesát tisíc prodaných desek, ale každý, kdo si jednu z nich koupil, hned zakládal kapelu. Každý komik, který ho slyšel, to pochopil, stejně tak i někteří baviči jako Michael Stipe ze skupiny R.E.M. a můj muž – (ukazuje prstem) –

ten, který je támhle nahoře. Byla jsem vdaná dvakrát. Ten transvestita – nevíte někdo o tom

transvestitovi? Někde tu je. Říká si „Eddie, rockový Rybář“. Opila jsem se v Las Vegas, vzala jsem si transvestitu, dosáhla jsem zrušení sňatku. To je jedno, manžel číslo dvě – obrovský fanda Andyho Kaufmana. Stipe, obrovský fanda Andyho Kaufmana.

Někteří z podvrtnějších skladatelů písní byli také Kaufmanovými fandy a já jsem to jen nikdy pořádně nepochopila. Pak mě Michael řekl něco jako: „Tys přece sama svého času dělala něco jako Kaufman.“ A co jako? Kdysi jsem něco provedla v Madison Square Garden. Normálně vyměknu a zahraju ten hit. Zahraju to

jako vrchol, páč nechci, aby se lidi zvedli a chtěli zpátky prachy za vstupný. Chci lidem vyhovět. Ale byla jsem v Madison Square Garden a přiměla jsem je všechny říct „kurva“, než jsem napočítala do tří. Pak jsem je všechny přiměla, aby, než napočítám do tří, vyslovili to slovo na „p“ o ženách. Pak jsem je, rychle za sebou, než napočítám do tří, přiměla říct to vulgární slovo o černoších a všichni z toho řekli jen půlku, a pak se tam objevil ten mohutný nápor vzduchu. A já na to něco jako „Vidíte? Vidíte, co jste to provedli?“ A pak jsme jen tak zahráli písničku.

Tak to je asi tak nejvíc, co jsem v tomto směru udělala. Ale ptala jsem se Lynn (Marguliesové, Kaufmanovy přítelkyně, kterou Love hraje ve filmu) – Když ho celá Amerika nenáviděla a plivala na něho a on kosil ženský, cos dělala? Bylas smutná? Bylas zašitá v Seattlu a volalas: „Pomoc! Pomoc! Zabte někdo Lynn!“ Bylo to tak? Ne. Vůbec ne. Oni se smáli. Připadalo jim to směšný. Připadalo jim to geniální. A já se cejtila jako úplnej blbec. Páč mně se tohle období, v mé vlastní kariéře, vůbec nelíbilo. Opravdu mi to působilo bolest. Bylo to strašný. Lidé umírali... Bylo to „Brr. Fuj!“ Ale Andyho síla byla v tom, že mu bylo jedno, jestli se smějete nebo ne.

A Miloš je... zase je potřeba se podívat na Milošovu práci jako celek. Chci, aby se ho na to někdo zeptal. Pokoušela jsem se o to, ale byl tak vyhybavý. Ale možná nějaký filmový nadšenec to z něho dostane. Jak to přijde, že když vám mámu zabijou nacisti a tátu komunisti a vy vyrůstáte v tak okleštěném prostředí a přesto děláte filmy plné lehkosti, kde není po hořkosti stopa? Ale jde v jistém smyslu o morality. R. P. Murphy, hrdina Formanova filmu *Přelet nad kukaččím hnízdem*, se vzepře systému a oni mu udělají lobotomii. Amadeus se vzepře systému a umře na úbytě. Larry Flint, hrdina filmu *Lid versus Larry Flint*, se postaví proti systému a ochrne. Andy vzdoruje systému a umírá na rakovinu. Co to má znamenat? Všichni režiséři mají v sobě kus narcismu, a proto budu tento rok režírovat – chopím se toho oběma rukama, člověk se nemusí malovat a poroučí všem lidem okolo – což je něco, v čem jsem fakt dobrá, tak se na to moc těším. A taky si to člověk musí sám napsat. Ale co tito hrdinové vypovídají o Milošově nádherné, nemisogynské, úžasné ochraňácké povaze, která je bez jakékoli hořkosti?

O.: Nemůže to vycházet z toho, že: „Praha se vzepře komunistům a je obsazená?“

C.L.: Něco na tom může být. Něco na tom může být. Zeptejte se ho na dobu, kdy musel jít do blázince, aby se setkal s Ellou Fitzgerald. Je to propojenej celek, co dělá a co já považuju za zajímavý, a myslím si, že Andyho zbožňuje. Teda, chci říct, vím, že to původně chtěl dělat, protože ten, kdo ho opravdu zajímal, byl Tony Clifton, Kaufmanovo fiktivní alter ego. Člověk, který stvoří jinou postavu, aby unikl rakovině – to bylo to, co Miloše zpočátku přitahovalo a pak to dostalo ten jeho typický rukopis. Co se mě týče, já odmítám role přítelkyň, vždycky. Asi jako – Já přítelkyni hrát nechci, chci řídit loď a zabít vetřelce. Chtěla jsem hrát ve filmu *Fight Club*, ale roli Edwarda. Zvažovala jsem na moment *Fight Club* a nakonec jsem řekla – Finchere (David Fincher, režisér filmu *Fight Club*), víš, chci hrát Edwardovu roli. Nebo Bradovu. Hodně čtu ty scénáře a říkám něco jako – No však víte. Kdybyste z něho tak mohli udělat holku... Hned bych to vzala. Ale tadyhle v té záležitosti s přítelkyní přišel Miloš, víte (imituje Formanův český přízvuk): „Ty jsi duše vnímavá, jsi tak citlivá, jsi tak sladká. NIKDO TO ALE NEVÍ!...“

(překlad: Tamara Váňová)

NEON není pouze časopis, který držíte v rukou. NEON je značkou rodícího se multimediálního projektu.

Už dnes nás najdete na internetu, naše adresa je:

<http://www.neon-mag.cz>

BOGDAN TROJAK

Stavitele lidských věží

Vendryně je beskydská obec mezi Třincem a Jablunkovem. Polovinu místních obyvatel tvoří „beskydští“ Poláci, samostatný horalský kmen s vlastním, originálním nářečím. A právě tito lidé stavějí ve Vendryni již skoro sto let věže ze svých těl. Od roku 1905, kdy vznikl vendryňský Sokol, jsou tedy Vendryňané Věžníky.

Vendryně. Adventní čas. Hora Čantoryje, v níž spí podle pověsti veliké vojsko, které „v den bitvy světové se probudí“, vysadila na oblohu kolozubý srpek. – Heta, heta, heta – vyrazí ze sebe obecní blázen Pavlusek, který mě míjí usazen na vysokém bicyklu s neuvěřitelně velikými kolesy. Blížím se k Čítárně, místní sokolovně, kterou však Vendryňané označují polským názvem Czytelnia Katolicka. Mám se zde setkat s Věžníky, staviteli lidských věží. Advent je v půli, leckde se stavějí betlémy, ve Vendryni roste ke stropu sokolovny další věž z lidí. Raritní a trošinku bizarní věc, která u nás nemá obdoby.

V sále Čítárny, jejíž stěny jsou pokryty bílými klasicizujícími reliéfy, lyrami a anděly, strmí lidská věž. Tréninku se účastní asi dvacet cvičenců. Poetická atmosféra. Místní artisti však neobývají prkenné maringotky, a většina z nich pracuje v Třineckých železárnách. Píše se rok 1999, brzy „spadnou“ všechny elektronické systémy, vendryňské věže však budou stát zcela určitě i v novém tisíciletí.

Po skončení tréninku jsem se přivítal s Bohdanem Ondraszekem, vedoucím spolku Věžníků, a Boguslawem Raszkou, neúnavným organizátorem polského spolkového života v obci. Moje první otázka byla jednoduchá: Jaký smysl má v dnešní době stavění lidských věží? „Jde především o tradici,“ odpovídá Bohdan Ondraszek, ramenatý čtyřicátník, který s Věžníky vystupuje již osmadvacet let a jenž musí během jednoho patnáctiminutového vystoupení udržet na svých bedrech dvě tuny živé váhy. „Spolek zakládali naši pradědové před devadesáti pěti lety, tehdy cvičili v rámci Polského gymnastického spolku Sokol Vendryně (Polskie

Towarzystwo Sokol Wendrynja). Jsme na to hrdí a snažíme se v jejich činnosti pokračovat. Stavění lidských věží přerušily pouze dvě světové války, museli bychom se proto hanbou propadnout, kdyby Věžníci skončili vinou naší lenosti či neschopnosti,“ říká Ondraszek a dodává, že jde rovněž o radost z cvičení. Smyslem je tedy také (řečeno sokolskou terminologií) odchování rázného, sebevědomého a otužilého mužstva, pravidelné napínání sil tělesných za účelem zvýšení zdravotnosti a statnosti.

Věžníků se schází každý čtvrtek dvacet až pětadvacet. Vystupují většinou v šestnácti. Zajímalo mě, zda udržují nějaký zvláštní režim, díky němuž zůstávají v kondici.

„Ve čtyři ráno vstávám, půl hodiny cvičím, půl hodiny si opakuji anglická slovíčka. V pět

běžím na autobus, který mě zaveze na ranní směnu do železáren,“ odpovídá Bohdan Ondraszek. Čtvrteční trénink prý nestačí, každý Věžník musí cvičit doma aspoň půl hodiny denně.

Ptám se jej na choreografii a sestavy, na odbornou literaturu.

„Příručky neexistují nebo jsou nedostupné. Sestavy vymýšlím sám, některé věže stavíme podle předválečných snímků, to byla zlatá éra, ti chlapi navíc skvěle cvičili na hrazdě. Na mnohé věci, které zvládali, si dnes vůbec netroufáme. Věže však dokážeme stavět stejně dobře jako oni.“

„Nejvyšší věž, kterou umíme postavit, je tzv. čtyřková, to znamená, že má čtyři lidská patra,“ odpovídá na otázku týkající se výšek věží další dlouholetý člen spolku Boguslaw Raszka.

„Vyšší věž ani postavit nemůžeme, nepustí nás totiž strop!“ dodává se smíchem. Je třeba říci, že pětipatrové věže jsou k vidění pouze v cirkusech a i tam jen velmi zřídka.

„Profesionální cirkusové skupiny dokáží pětakovou věž postavit, mají však k dispozici skvělé jištění a navíc trénují od rána do večera. My se scházíme jednou týdně a veškeré naše vybavení tvoří několik žíněnek, které mají ztlumit případný pád,“ vysvětluje Bogusław Raszka.

Vím o španělských a jihofrancouzských lidových slavnostech, jejichž vrcholem je právě stavění lidských věží. Ani místní horalské „festyny“ (lokální název pro letní veselice) se neobejdou bez věžníků v tradičních bílých trikotech a já si v tu chvíli uvědomuji, kolik potomků francouzských protestantů, kteří mířili na začátku 17. století do Slezska, žije doposud ve Vendryni a staví lidské věže. Rusz, Kaszper, Cienciala (Rouge, Gaspar, Censaloine). Na chvíli se zasním: nejsou to právě zmíněné románské geny, které nedovolují zanechat staleté tradice ani v Beskydech?

Jména nejslavnějších místních věžnických rodů však neznají příliš francouzsky: Bilko, Ondraszek, Szucs, Sikora, Raszka... Bílý věžnický trikot přechází v těchto rodinách již čtvrtou generaci z otce na syna. Vidím věž ze všech věží, co kdy byly ve Vendryni postaveny, lidskou věž, která strmí mezi horami do neuvěřitelné výše!

Po návratu z Czytelni Katolickiej jsem se doma probíral starými fotografiemi a narazil jsem na zažloutlé předválečné snímky vendryňských Věžníků. Na jednom z nich jsem poznal svého vendryňského dědu, jak stojí rozkročený na zádech dvou ohnutých cvičenců. Na jeho ramenou se zrovna napřimuje další odvážný věžník. Při pohledu na starou fotografii se mi po letech vrátil nádherný pocit z dětství: cítím, jak mě děda vysazuje na svá ramena, drží mě pevně za lýtko a já se pomalinku narovnávám, abych už za chvíli obhlížel svět z nádherné, dosud nepoznané perspektivy. Mé skráně obtáčí věnce z nejvyšších větrů! Nechci se vrátit zpátky na zem...

S tímto pocitem jsem po dlouhé době usínal doma ve Vendryni. Té noci se mi zdál sen o lehkých stavebních výtazích a vrátcích, o pojízdných lešenových věžích. A všechno bylo sestavené ze svalnatých těl přioděných do bílých trikotů... ■

(použité fotografie z archivu Sokolu Vedryně)

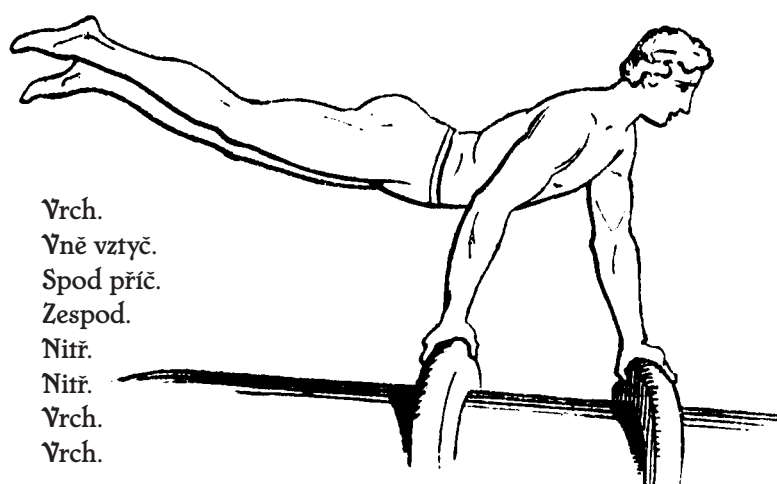
VÁCLAV
VOKOLEK

Postmoderní svět o všem pochybuje, z pochybností buduje babylonskou věž své vratké existence. Doba ustálených schémat skončila, na staré otázky hledáme nové odpovědi. Doktor Miroslav Tyrš? Český estetik, tělovýchovný pracovník a politik. Také profesor dějin umění, spoluzakladatel Sokola a tvůrce tělocvičné soustavy a názvosloví. Poněkud omšelá definice. Pokusme se zbořit Šalounův pomník, Tyrš se na něm opírá o kord jako jeden z milovaných mušketýrů, a pokusme se vybudovat nový. Pomník Tyršovi, básníkovi, zakladateli světového básnického experimentu. Tato Tyršova dokonale utajená činnost doposud unikající všem badatelům se ukrývá v jeho rozsáhlém díle. V tom nebásnickém. Právě tento paradox se pokusíme vysvětlit.

Utajené záludy

aneb o zakladateli českého básnického experimentu

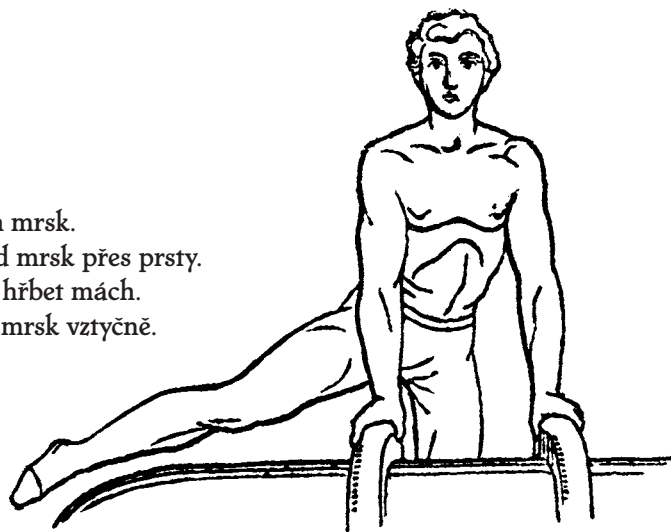
Friedrich Tiersch, tak se původně jmenoval, se narodil roku 1832 v Děčíně, tedy v kraji v té době zaprodaném romantismu. Každý mladý muž se tu musel stát krajinářem, skladatelem romantických písní či básníkem. V tom byl hrabě Thun nemilosrdný. Neromantici byli posíláni k vojsku, v tragické bitvě u Sadové do prvních linií. Syn zámeckého a lázeňského lékaře již v dětství projevil básnický talent. Hrabě František Antonín Thun byl nadšen. I dnešní návštěvník děčínského zámku zjistí, jak nedaleko je od bývalé hraběcí knihovny k Tyršovu rodnému domku. Mladý Tyrš byl snadno pod dohledem! Škoda, že se nám Tyršovy první básnické pokusy nedochovaly. Jen v deníku zámeckého zahradníka Jošta, to byl ten, jenž tu vypěstoval na 300 druhů orchidejí, se dočteme „o malém romantickém drzounovi ze sousedství, jenž romantickým brakem oslňuje starého pána“. Ani netušil, jak mladíkovi křivdil. Musíme si uvědomit, že v polovině minulého století, tedy v době Tyršových dvacátých narozenin, byl romantismus zaprášenou veteší povalující se v pavučinových doupatech starých pánů a dam. Tyrš chtěl probíjovat nové cesty. Jeho báseň z té doby je toho důkazem.

Vrch.
Vně vztyč.
Spod přič.
Zespod.
Nitř.
Nitř.
Vrch.
Vrch.

Jenomže co s takovou poezií? K Mallarméovu *Vrhu kostek* je daleko, k Apollinairovým *Kaligramům* ještě dál, futurismus je v nedohlednu a experimentální, fónická a vizuální poezie našeho věku není ani v plenkách. Bylo jasné, že Tyršův duch nečekaně přeskočil celé století. To je ovšem vždy malér. Pochopit ho nemohl nikdo, vlastenecká společnost česká už vůbec ne. Sbírka *Záludy s dvěma pohrozy* mu byla vrácena. Pokuste se s tím něco udělat, vzkázal mu Vítězslav Hálek. Takhle národu neposloužíte, hrozil kostnatým prstem Fügner, jehož dceru Tyrš později tak bolestně miloval. Své pocity vyjádřil v expresivní básni *Záludy se dvěma pohrozy*:

Vrch mrsk.
Spod mrsk přes prsty.
Nitř hřbet mách.
Vně mrsk vztyčně.

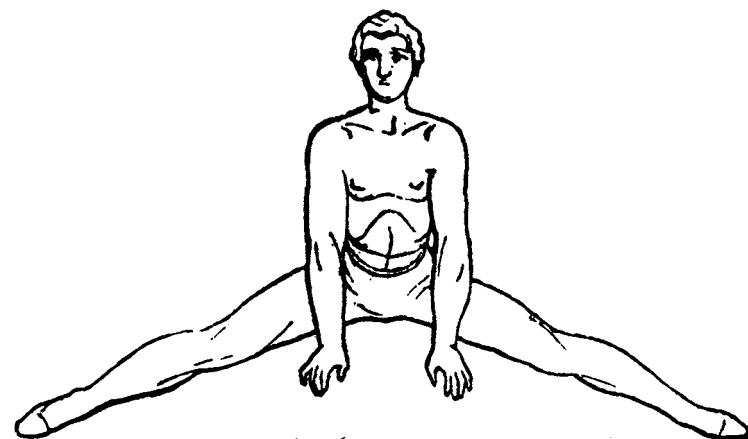

Břitem na břit.
Vrch.
Hřbetem na hřbet.
Nitř.

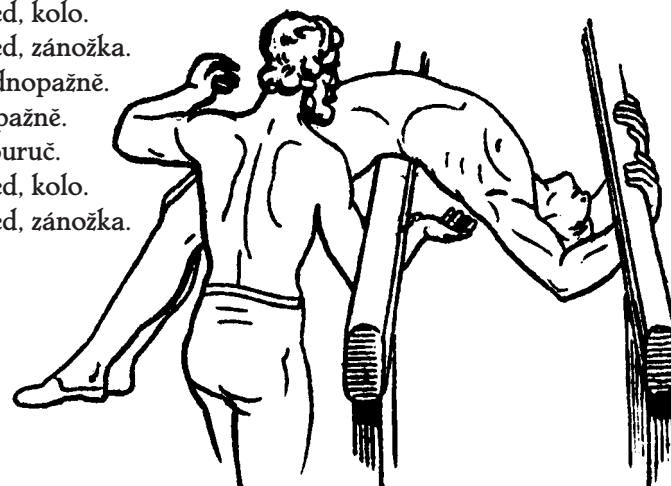
Sbírka *Vzpírání a klecání* je plná hledání a nalézání. Po romantické poetice tu není ani stopy; je jasné, že si Tyrš uvědomuje nové možnosti poezie a jeho experimentátorství jako by neznalo mezí. Jakási fónická permutace umocňuje apelativnost sdělení.

Báseň *Seky* předznamenává tělové umění (body art šedesátých let), stejně jako by mohla být návodem k akci skupiny Fluxus. Ostatně jisté fyziologičnosti Tyršovy poezie bychom měli věnovat větší pozornost, protože právě ta to byla, která se stala východiskem Tyršova dalšího vývoje. Nejlépe to dokazuje báseň *Mety*:

Spod přič – přím.
Vně tvář – přím.
Vně vrch – přič.
Vrch přič – toč.

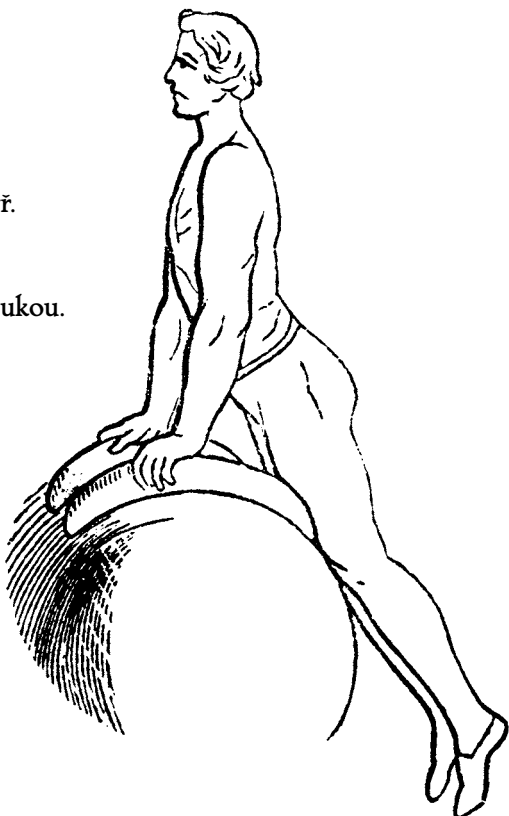
Výsed, kolo.
Výsed, zánožka.
Střídnopažně.
Soupažně.
Obouruč.
Výsed, kolo.
Výsed, zánožka.

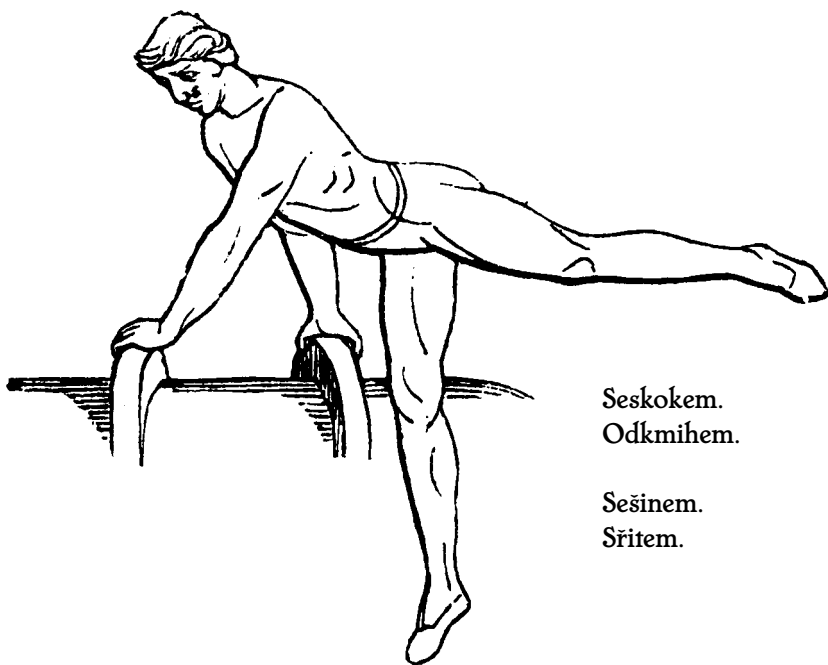
Ještě než se o dvacet let mladší Renáta, to jsme již v sedmdesátých letech, stala Tyršovou ženou po dlouhém váhání otce, jenž příliš nepřál teď již poněkud přestárlému experimentátorovi, napsal svou poslední „tělovou“ báseň neskrývaně erotického obsahu.

Společná

Obě nohy uvnitř.
Střídnuř.
Souruř.
Obě nohy vně rukou.
Obouruř.
Snožmo.
Roznožmo.
Změna chvatu.

Ve sbírce *Točte* z šedesátých let minulého století dosáhl Tyrš nejzazších mezí básnického experimentu a přiblížil se konceptuálnímu minimalismu. Jednoduchost výrazu je tu koncipována několika téměř symbolickými obrazy připomínajícími kreace On Kawary. Zdálo se, že dál již nelze.

Seskokem.
Odkmihem.

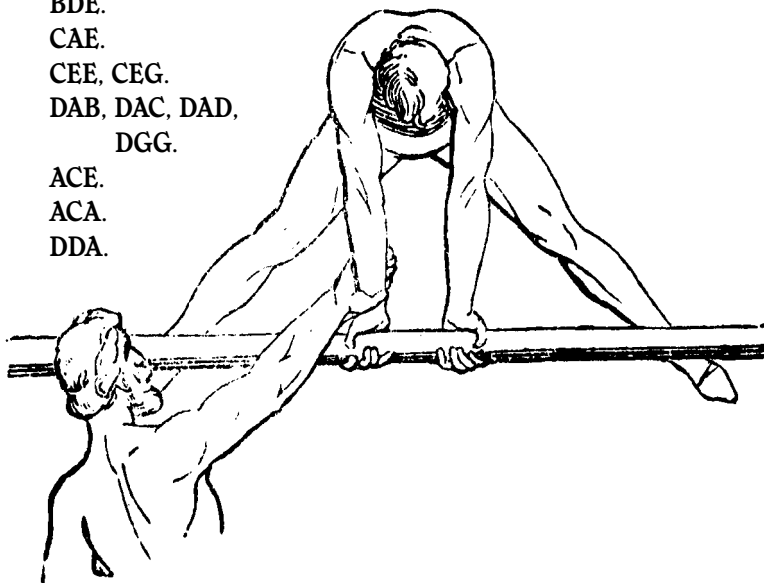
Sešinem.
Sřitem.

Ale to bylo jen zdání. Dál se lze dostat za všech okolností, i za cenu ztráty srozumitelnosti. Závěrečné verše sbírky to dokazují. Slova se tu rozpouštějí ve schématech, strukturální koncept již zcela nahradil obsah. Musíme si ještě jednou uvědomit neuvěřitelné – takovéto básně vytvořil Tyrš v šedesátých letech devatenáctého století!

ABA, ABE.
ADA, ADB, ADC,
ADG.

AGG. –
BDE.
CAE.
CEE, CEG.
DAB, DAC, DAD,
DGG.

ACE.
ACA.
DDA.

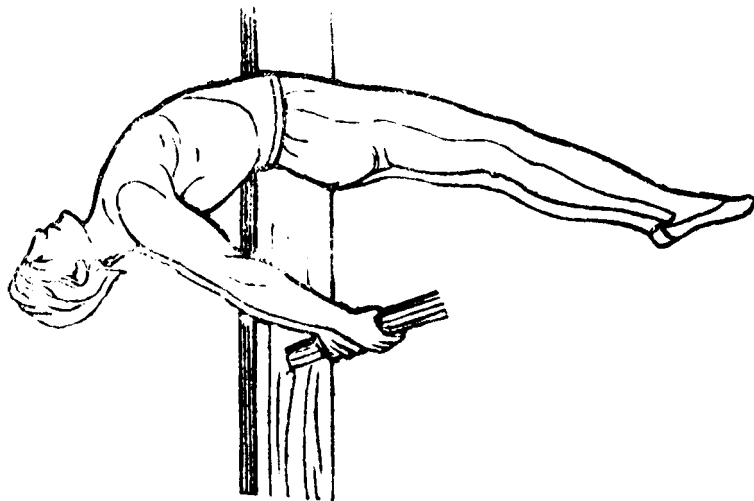

Pak se v Tyršově pozůstalosti setkáváme se složkami zcela bílých papírů. Doposavad byly pokládány za nepopsatelné, ale z výše uvedeného vyplývá, že se tu jedná o autorizované prázdné stránky, o záměr, jenž o nějakých padesát let předbíhá pověstný Malevičův *Bílý čtverec na bílém pozadí*. Můžeme tedy Tyrše pokládat nejen za objevitele možností experimentální poezie, ale i za toho, jenž její možnosti vyčerpal. Ve své knize *O podmínkách vývoje a zdaru činnosti umělecké* vydané roku 1873 si posteskl: Bez vzletnějšího naladění mysli nižádná doba znamenitější plodnost uměleckou nevykazuje. Co se za touto v tisku proloženou větou skrývá?

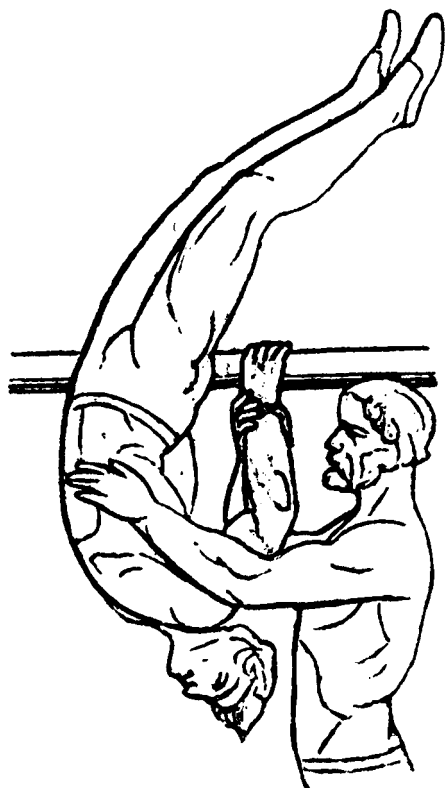
Jeden krutý osud. Totální nepochopení. Nebohý tvůrce se musel uchýlit ke lsti. Rozhodl se, že své objevy použije ve zcela odlišném oboru lidské činnosti. Vybral si ten nejprotikladnější – tělocvik. Zapřísáhlý nepřítel všeho bezduše fyzického založil a organizoval Sokol. Vzletnou fyziologičnost svých básní rafinovaně vtělil do úsečných povelů. Projektovanou uměleckou akci koncipoval v masovém provedení. První sokolský slet, jenž v roce 1882 osobně organizoval, lze charakterizovat jako největší happening devatenáctého století.

Ale zatrpklý básník tím vším nebyl uspokojen. Toužil po jediném. Po vydání svých *Vmyků*, *Seků* a *Záludů*, za něž by byl vděčným národem milován. Po spravedlivém zařazení do kontextu moderní poezie. Po troše radosti a uznání. Toho všeho se mu nedostalo. Rozhodl se pro pomstu. Do detailu vyprojetoval svůj poslední performance. Opět skrytě nás o něm informuje v rozsáhlém spisu *Základové tělocviky*, z něhož jsme čerpali i ukázky jeho poezie. „Život lovecký, kočovný i ořebný vyhledává

jistých cviků i síly a vytrvalosti, ale přede všemi vyžaduje jich válka, tato matka a rodielka všech cvičení tělesných..." Osudový happening zhrzeného básníka se však nekonal. Mírumilovný konec století se vyžíval pouze v tělocvičnách a vlasteneckých bálech. V srpnu 1884 bylo jeho tělo nalezeno v alpské říčce Otztaler Ache.

„Než nechceme příliš mnoho najednou šíře rozvésti,“ píše Tyrš v *Podmínkách vývoje a zdaru činnosti umělecké*, „nechceme též příliš do budoucnosti zasáhati. I v době nejbližší příští kyne nám úloha vděčná a veliká.“ I tady se jedná o slova téměř prorocká! Přesně za třicet let po jeho smrti začíná světová válka. I experimentální umění se objeví. Je nejvyšší čas vědět, komu za to poděkovat. Tyršovo spravedlivé zařazení do kulturního kontextu dvacátého století, ohodnocení jeho průkopnických experimentů, by se mělo stát prvořadým úkolem dějepisců umění. Nový pomník by měl do podstavce vtesané verše:

předem
pokos
zadem

tahem
vzklopmo
kmihem

výkrutem
odkmihem
podmetem

(ilustrace jsou vzaty z *Jahnovy kroniky práce*, díl první)

NOVINKA!

Kniha esejů Jiřího Suchánka

Kdyby se Václav Havel zbláznil

Požadujte knihu u svých knihkopců, nebo u distributorů
KOSMAS, Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, tel.: 02/291925
BETA Dobrovský, Květnového vítězství 332, 149 00 Praha 4,
tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

NOVINKA! PRÁVĚ VYŠLO

MIŠÍK

VLADIMÍR

LETNÍ
ROZHOVOR
S ONDŘEJEM
BEZREM

Požadujte knihu u svých knihkopců,
nebo u výhradního distributora
BETA Dobrovský, Květnového vítězství 332,
149 00 Praha 4, tel.: 02/791 38 30, 791 07 33

(Dichtung und Wahrheit)

Zámožný restituent PETR KYSELÝ, v takzvaném Cibulkově seznamu PATRON, TROUBA, MENGELE, VIVALDI a ŠEMÍK, se chystá otevřít v jednom ze svých domů na pražské Vinohradské třídě poetický bar Psí víno. Zeptali jsme se ho, jaký druh návštěvníků v podniku očekává. Odpověděl: „No, přijít může každý, kdo má peníze, ale bude to tady hlavně pro mládežníky.“

KAREL STROŽ, český undergroundový nakladatel a nepochopený básník z konce 90. let minulého století, v těchto dnech vydává v Mnichově výbor ze svých nejlepších veršů nazvaný Polibte mi všichni prdel. Na otázku, kdo že to mají být ti „všichni“, odpovídá: „Všichni ti, kteří nejsou hodni políbit třeba takovému Karlu Sýsovi nebo Karlu Šiktancovi ani lem roucha.“

Fotografie: Bohdan Holomíček

Ředitel Národní galerie, insitní televizní debatér, vytrvalý umělec MILAN KNÍŽÁK byl dlouho podezřelý a nyní je konečně usvědčen z podvodu. Odbornou expertizou, již provedl známý historik umění PhDr. Jaromír Hlína, bylo dokázáno, že Knížák některé ze svých obrazů vydává za falzifikáty. Proč tak činí, je ovšem záhadou. Že by duševní porucha? Primář psychiatrického oddělení vojenské nemocnice ve Střešovicích MUDr. Jiří Najatka se domnívá, že „pan Knížák je bolestně rozpolcená osobnost - bezpochyby se pokouší o sebe-poškození, což má být možná výraz nesouhlasu s vlastním počínáním, dokonce odporu k sobě samému, ale na hospitalizaci to zatím není“.

Ne všude anketní štáb časopisu Neon zcela uspěl se svou nekompromisně formulovanou novoroční otázkou! Pádnou odpověď osmašedesátileté Zdeničky K. z Plzně-Touškova na dotaz, co z české kultury ji zaujalo za posledních cca tisíc let, jsme zachytili alespoň na sítnici filmu. Zvuk (jen pro otrlé!) je k dispozici na internetové stránce www.narez.cz

JAKUB PATOČKA, vedoucí redaktor ekologického týdeníku Literární noviny, byl 14. ledna tohoto roku v půl druhé odpoledne zadržen strážníky pražské městské policie poté, co natřel červenou barvou dveře pánského veřejného záchodku v podchodu u stanice metra I. P. Pavlova. Na otázky, proč tyto dveře a ne jiné, proč na červeno a proč právě v tento den, odpovídal pouze: „Já protestuji. To je mé právo.“ Po ukončení asi půlhodinového výslechu byl převezen domů a předán do ošetřování rodině.

Soumrak už se snáší shora
 Ani otisk pŕlek nezbyl po dívkách
 Hřeje tě jen úsměv senátora
 Na balkon vyšel pivař v trenkách

Podzim se promění ve chvíle
 V podletí plné žahavých střel
 „Dělám, co mohu – i pro milce!“
 Zdraví vás senátor Michael

Podzim se promění ve chvílce
V podletí plné žahavých střel
„Dělám, co mohu – i pro milce!“
Zdraví vás senátor Michael

Nedá se říci, že by akce „POETICKÁ TRAMVAJ RENÁTY BULVOVÉ-BUBENÍČKOVÉ“ skončila šťastně. Pražský katolický básník a postsurrealistický kritik JOSEF MLEJNEK byl jedním z rozzuřených cestujících vyhozen z vozu, v němž se pokoušel předčítat své verše. To by jistě nebylo tak zlé, horší je, že při tomto celkem běžném incidentu se Mlejnkovi rozbil příruční počítač, v jehož paměti byla uložena sbírka, za jejíž uveřejnění Mlejnek prý již Viktoru Stoilovovi (nakladatelství TORST) zaplatil dvacet tisíc korun.

VICTOR BOCRIS: **Patti Smith**

Přeložila Martina Kotrbová. Vydalo nakladatelství a vydavatelství VOLVOX GLOBATOR v Praze roku 1999. Stran 326. Cena a náklad neuvedeny.

Victor Bocris se naposledy českému čtenáři představil čtivou knížkou rozhovorů s W. S. Burroughsem. Nyní máme ale v rukách špatně napsanou knížku o zpěvačce, jejíž sláva hvězdy zapadla za obzor a zbývá pouze sen o tom, jak se stát velkým umělcem. Problém je asi v tom, že Patti Smith byla za velkou umělkyní uznána příliš brzo. Okolnosti slavného debutu básničky Patti Smith líčí Bocris s neskrývaným nadšením chlapíka, který byl při tom, a jsme mu za to povděční, neboť tato adeptka slávy se velice přičiňovala o to, být ve správný čas na správném místě. Recitovala tehdy své básně hned po Malangovi, jenž byl tehdy superhvězdou Warholovy stáje a nezapomenutelný navždy zůstane obraz básníka, jehož cípy bílé elegantní košile „byly napuštěny vůní Halston, která mu dodávala auru návštěvníka z nějakého jiného světa“. Škoda, že na tomto dostaveníčku snobů nemohl být velký Pattiin miláček Rimbaud, poblíl by se vzteky. Lépe snad ani nelze charakterizovat hvězdný nástup „alternativní“ Patti a newyorského undergroundu milionářů. Pochopitelně že Bocris se do žádných výraznějších kritických soudů nepouští, protože by tak porušil apologetické vyznění dílka. Za zmínku nicméně stojí autorova charakteristika střídání let šedesátých a sedmdesátých, přeměna „drogové kultury“ v „kriminální kulturu“, právě tehdy byl totiž učiněn nevelký krůček pokroku od zpěváka Jima Morissona k Charlesi Mansonovi, který světově proslul jako masový vrah, méně jako rockový zpěvák.

Nepřekvapí, že Patti Smith jako vyznavačka kultu silných se charakterizovala jako „polní maršál rock'n'rollu“, potřebovala k tomu ovšem armádu pomocníků, které blahosklonně nechávala v anonymitě, a několik desítek nejoddanějších hudebních žurnalistů, kteří vysekávali poklonu „rockové šamance“ (Christgau) anebo „ryzímu originálu“ (Rockwell). Sympatický Johnny Rotten ze Sex Pistols ovšem odložil brýle mámení a viděl „hippiesačku jak třese tamburínou“ a podal historicky věrnější obraz hvězdy, jejíž poetika se přímo fatálně točila kolem zážitků typu „když jsem byla na střední škole“. Sebekriticky přiznávám, že i autor těchto řádků v Patti Smith viděl víc, než vidět bylo, to jest: interpretku písní, k nimž se ani po letech netřeba vracet. Osobnost zajisté silná, talent

nadprůměrný, ale zahlcený bizarností, kterážto vlastnost všech nedouků nutí přiřazovat své jméno k slavným a nejslavnějším. Předposlední Pattina verze bláznivého panteonu slavných zní: Kristus, Jimi Hendrix, Brian Jones, Jim Morrison, Alexandr Veliký a Pepek Námořník. Tedy – opravdová americká střední škola i s tím Brancusim a Rimbaudem, který prý zemřel na syfilis.

ALEXANDR SOLŽENICYN: **Rusko v troskách.**

Přeložil Milan Dvořák. Vydaly společně na podzim roku 1999 RYBKA PUBLISHERS – Michal Rybka a PRÁH – Martin Vopěnka. 206 stran. Cena a náklad neuvedeny.

Na prvním místě budiž řečeno, že v zemi zvané Česko tuto chválu vlastenectví a nacionalismu zaměřenou na Rusy a Rusko málokdo ocení. V tzv. médiích je totiž vytrvale veřejnosti předkládáno, že vlastenectví (ale i šovinismus) jsou spíše věci pro orgány v trestním řízení a heslo „nic než národ“ je považováno za fašistické jako ostatně všechno, co skinové vypustí z úst. Chybí schopnosti rozlišení a ovšem i sebereflexe, což u národa hovicího si v lichotivých mýtech tolik nepřekvapí. Dá se tedy předpokládat, jaké budou reakce na tuto knihu: kritiky, té opravdové a žádoucí, bude málo, zato moře mlčení. Stokrát souhlasíme s autorem této knihy, protože uplynulo deset neslavných let a v krizi není pouze Rusko, ale také Česká republika. Nejméně deset zásadních analogií najde čtenář v knize, která se zabývá téměř výlučně problémy, které vznikly po rozpadu Sovětského svazu. Solženicyn analyzuje příčiny úpadku a je sympatické, že hlavního viníka vidí doma – v lidech, kteří tvrdošíjně setrvávají v komunistickém myšlení a morálce. Lék, mimo jiné, vidí v poctivé práci: „I kdyby na zloděje dopadla katovská sekera (a nedopadne), bez práce se stejně nic nevytvoří. Bez práce není dobro a jmění, bez práce není ani nezávislé osobnosti.“

Nelze ovšem nevidět „omyly a slepé uličky“ této knihy. Kapitola V Čečensku je koncentruje velice názorně. Zarážející jsou především Solženicynovy interpretace a aktualizace historie. „Už v 19. století to tak bylo a ještě výrazněji se to projevilo teď: pro Čečeny jsou loupeživé nájezdy s odváděním rukojmích, otroků a stád dobytka něco jako forma výroby, přičemž vlastní hospodářství je na nízké úrovni.“ Podobně urážlivý je Solženicynův pohled na „sto tisíc čečenských migrantů rozestých po Rusku a za-

Jiří Olič (1947), básník, spisovatel, nyní redaktor nakladatelství Paseka

bývajících se kriminálním podnikáním...“ Zahořklost velkoruské lásky, kterou svět nechápe a nechce opětovat, je cítit i z autorova konstruktivního návrhu na řešení krize: „Rozumné východisko jsem viděl v tom, abychom bez meškání uznali nezávislost Čečenska, odřízli ho od ruského těla, poskytl mu možnost vyzkoušet si existenci nezávislé země...“

V každém případě je toto Solženicynovo Rusko v troskách i v příslovích (jimiž je kniha protkána) podivuhodnou směsí okouzující naivity, iracionality, ale temnoty, která děsí a hrozí.

ERNS H. GOMBRICH: **Stručné dějiny lidstva**

Přeložila Eva Pátková. Vydalo nakladatelství AURORA v Praze roku 1999. Počet stran 299. Cena včetně DHP 279. Výše nákladu neuvedena.

Gombrichova historie lidstva začíná před 5100 lety, v roce 3100 před Kristem, v Egyptě za vlády krále Menesa. 300 stran knihy přinutilo autora k opravdové stručnosti: 17 let na jednu stránku knihy a tisíciletí se jenom míhají před očima. Jsou to jakési závody s časem a soubor přesilou informací. Kniha je ovšem napsána především pro mladé čtenáře, takže drsná minulost je podávána ohleduplněji, než jak je zvykem. Autor také musel na celé řadě historických křížovatek přibrzdit a vysvětlit, co je dobré a co je zlé, protože dějiny lidstva jsou neobyčej-

Foto: Ondřej Slabý

ně brutální a krvavé. Protékají jimi potoky krve a často se odvíjejí od jedné války k druhé, od masakru k masakru, takže vhodnější titul by mohl být „Dějiny zločinu“. My, kteří se dějinami zabýváme jen těžkopádně a nesoustavně, ale můžeme být vděční, že podtitul „pro malé i velké čtenáře“ je výstižný, neboť Gombrich dokáže z přemíry informací vytvořit přehledný systém, řadí k sobě podobné a konstruuje nečekané souvislosti. Slovem: umí překvapit i ty, kteří nejsou v historii úplnými nováčky.

PETER HOEG: Příběhy jedné noci.

Přeložil Robert Novotný. Vydalo nakladatelství ARGO v Praze roku 1999. 249 stran. Doporučená cena 189 Kč. Náklad neuveden.

Kniha povídek dánského spisovatele Petera Hoega, autora světově proslulého románu *Cit slečny Smilly pro snih*. Mírné rozčarování jsem pociťoval již při četbě výše uvedeného kasaštyku. Nyní se rozpaky spíše zvětšily, protože jsem nemálo času věnovat hledání jednotícího prvku pro těchto sedm povídek. Fakt, že se odehrávají 19. března 1929, je ovšem zcela irrelevantní. Všechny jsou o iracionalitě lásky, ale to je spíše pleonasmus než jedinečnost kvality. Sedm většinou zdařilých stylistických cvičení na velice bizarní a exotické náměty? To je nejbližší pravdě, ale smysl díla (i kdyby jím měla být jen radost z četby příběhů, které mají začátek a konec) mi dokonale uniká. Jako čtenář neustále narážím na ideologické konstrukce těchto příběhů, které dodržují rámcem postmoderně chá-

pané historie. Řečeno slovy Rio Preisnera, jedná se o „kultické sklony postmoderny“, při nichž jsou dějiny nahrazeny „mytologickými konstrukcemi“. Hrdina jedné povídky se touží vrátit do „svobodného a zábran prostého osmnáctého století“. V úvodní povídce je to pro změnu souhvězdí Vah, které padá k obzoru „jako evropská spravedlnost vládnoucí nad tropickou Afrikou“. Tuto ironickou spravedlnost personifikuje pruský generál (jak jinak!) v době, kdy Němci již dávno žádné kolonie neměli – museli se jich vzdát ve prospěch vítězů první světové války. Absurdní děj a absurdní myšlenky charakterizují nicméně nejvýstižněji tuto knihu, kde vítězí vtipná přísloví Afričanů a reinkarnační teorie moudrých Indů. Knihu odkládám navěky.

JAROSLAV DURYCH: Kněz a baba. Fejetony a jiné prózy 1921-1961.

Vydalo nakladatelství Votobia v Olomouci roku 1999. 244 stran. Cena a náklad neuvedeny.

Základ knihy tvoří fejetony, které byly publikovány hlavně v Lidových novinách (na tom má zásluhu Karel Čapek) a v Rozmachu. Tento kuriózní časopis zasluhuje zvláštní zmínku: jednak byl velice kvalitní, jednak byl Jaroslav Durych jeho vydavatelem i hlavním přispěvatelem. Dalo by se říci, že to byl originální časopis jediného spisovatele. Větší část tzv. fejetonů této knihy jsou vlastně prózy, autobiografické vzpomínky a krátké povídky. Jsou to texty spisovatele, který již našel svůj výraz, vládne mist-

rovským jazykem a osvojil si umění nápovědí a zkratk. Pro tyto prózy platí Goethův výrok, že teprve v omezení se ukazuje mistr. Představují Durycha rovněž jako kontroverzního autora, který s oblibou psal provokativní úvahy o českém charakteru, národních mýtech a ovšem i o otázkách náboženských. Tento spisovatel a bojovný katolík přivítal samostatný český stát, postupem doby byl ale stále znechucenější úpadkem víry v Čechách a novým pohanstvím, které bylo na postupu a jehož se hrozil. V jednom fejetonu píše: „Oficiálně se říká, že český národ miluje pravdu, žízni po pravdě a všechno zkoumá, přijímá a zkouší. My to neoficiálně popíráme. Tragika českého národa jest v tom, že neměl odvahy a síly nějaké náboženství, ať kterékoliv, proniknouti, poznati a pak se ho čestně držeti.“ Jakkoliv aktuální se nám zdají některé Durychovy analýzy české národní povahy a poválečných legend, hlavní půvab této nerozsáhlé knížky je v ryzím, expresivním a básnickém jazyku, který jako by ohlašoval jiného mistra, Vladislava Vančuru, jehož první prózy byly publikovány téměř souběžně. Jeho ukázkou může být několik závěrečných vět z Durychovy chvály dobrého skutku: „A třebaš tedy dobru rozumím velice málo, téměř nic, přece jen se mi zdá, že tuláci, žebráci, básníci a jiný podobný ksindl jsou k tomu, aby otvírali brány ráje jiným, i když tam třebaš sami ani nevejdou.“

Knihkupectví Barvič & Novotný najdete v Brně na adrese Česká 13.

Nic nezůstane skryté

(Rozhovor Jakuba Ruckého s Janem Šulcem, editorem Spisů Václava Havla a spoluvůrcem edičního programu pražského nakladatelství Torst)

Václav Havel, Martin C. Putna, Jan Šulc a Viktor Stoilov na slavnostní prezentaci *Spisů* v divadle Archa 5. prosince 1999

Václav Havel má Spisy.

Na uvedení knihy Vlasty Třešňáka Klíč je pod rohožkou v divadle Archa se setkal s majitelem nakladatelství Torst Viktorem Stoilovem, slovo dalo slovo – a začala několikaletá práce, která sice výrazně zasloumala se sestavou jiných titulů nejznámějšího nakladatelství 90. let, ale nakonec vydala plod: sedm v zeleném plátně vázaných knih, mapujících Havlovu tvorbu od lyrických počátků až po současné, esejisticky pojaté prezidentské projevy...

Vy ovšem děláte spisy nebo alespoň souborná vydání děl už nějaký čas; předpokládám tedy, že i vydání Spisů Václava Havla patří do nějaké profilové řady.

Vydáváme postupně spisy čtyř autorů – Ladislava Klímy, Richarda Weinera, F. X. Šaldy a Karla Kryla. Vydali jsme i soubory textů Josefa Palivce, Jana Hanče, Karla Hynka a Mikuláše Medka, ne však s názvem spisy. Další pro-

jekt, který připravujeme, je vydání *Sebraných spisů* Josefa Čapka, které by mělo trvat zhruba deset let. Pracovat na něm bude tým editorů vedený Jiřím Opelíkem.

K Havlovým *Spisům*: první impuls vyšel od autora a on také celý projekt financoval. Jinak by se něco podobného ani udělat nedalo, protože ekonomicky je to příliš náročné. Už jenom proto, že *Spisy* vyšly v relativně malém nákladu

(2000 ks, pozn. red.). Přitom knihkupecká cena je vzhledem k jejich rozsahu nízká – 2500 Kč –, aby byly cenově dostupné.

A myslíš si, že o takovou věc bude mezi lidmi zájem?

Určitě stojí za to si *Spisy* koupit už jenom kvůli svazku prvnímu a třetímu, kde jsou úplně neznámé, knižně nevydané texty – hlavně básně

a eseje napsané do roku 1969. Ale i všechny ostatní svazky s výjimkou šestého obsahují vždy nějaké nové, knižně dosud nevydané texty. Ve svazku her je to *Rodinný večer*, který dosud nebyl inscenován, a *Motýl na anténě*, což je televizní hra inscenovaná před několika lety v České televizi, která ovšem tiskem také dosud nevyšla. Pátý svazek, v němž jsou *Dopisy Olze*, ocení lidé, kteří se o Havlovo dílo zajímají hlouběji, hlavně proto, že naše edice je první textově spolehlivá. Dopisy byly totiž poprvé velmi pečlivě porovnány s rukopisem, což umožnilo odstranit řadu chyb, které se objevily už v prvních prepisech a které se pak přebíraly z jednoho vydání do druhého, včetně všech zahraničních překladů. Navíc je tam velmi dobře udělaný rejstřík, v němž jsou dešifrovány všechny zkratky, iniciály, přezdívký a šifry. To pochopitelně také umožňuje číst knihu jinak než dosud.

Takže ty jako editor jsi ani na chvíli nepochyboval, zda má vůbec smysl vydávat Havlovy spisy?

Ne. Už proto, že jsem věděl, že existuje velké množství po časopisech roztroušených textů z 50. a 60. let, které jsou pořád velmi živé, hlavně o divadle, o hercích, o divadelní režii... Dát tyto texty dohromady jsem považoval za velmi důležité. Od začátku bylo jasné, že na spisech bude muset pracovat tým editorů. Ten se ustavil velmi rychle, a vše potom koordinovala Anna Freimanová z Kanceláře prezidenta republiky, která zná Václava Havla dlouhá léta a která měla přístup do jeho písemného archivu. Tam během práce na spisech objevila řadu rukopisných statí, které nikdy nevyšly tiskem.

Jak dlouho se na Spisech pracovalo a kdo byl v týmu editorů?

Všechno začalo v roce 1995 a práce byla rozdělená po jednotlivých svazcích. Eva Šormová a Eva Lorencová pracovaly na svazku her, Jarmila Víšková jako textoložka třetího a čtvrtého svazku, kde jsou eseje, Michael Špirit se Zuzanou Dětákovou pracovali na *Dopisech Olze* a Jan Zelenka byl redaktorem dvou svazků prezidentských projevů a *Letního přemítání*, které už kdysi redigoval pro Odeon.

Předpokládám i aktivní účast Havlova. Bylo obtížné domlouvat se s ním na pracovních schůzkách?

Schůzky sjednávala paní Freimanová a vždy se na nich sešlo víc editorů a řešilo se víc otázek

najednou vzhledem k autorově časové zaneprázdněnosti. Celkem bylo asi osm až devět schůzek, na nichž se postupně dolaďovalo přesné složení jednotlivých svazků, řešila se grafická úprava, pátralo se, kdo by ještě mohl mít nějaký neznámý text, řešily se konkrétní problémy v textu, třeba u her, kde existovalo víc

variant nebo byly chyby, takže se muselo rozhodnout, které znění je skutečně autentické nebo definitivní. U esejů šlo hlavně o jazyk, o sjednocení pravopisu...

Takže situace, že by Havel vzhledem ke svému současnému postavení některé texty pro zařazení do Spisů vetoval, nenastala?

Ne. On sám měl na začátku představu spisů jako výboru z díla, kdežto my jako editoři jsme směřovali k co možná největší úplnosti. Nakonec jsme se shodli, že vytvoříme desetisvazkový soubor, který bude zahrnovat skutečně *Sebrané spisy* s tím, že do vlastních sedmisvazkových *Spisů* bude zahrnuto to, co autor napsal sám, a ostatní texty, zejména rozhovory, první verze her, prepisy mluveného slova a odpovědi do anket obsáhnou tři následující svazky s názvy *Dokumenty 1, 2 a 3*. Na těch se nyní pracuje – a vyjít by měly zhruba za tři až čtyři roky. Budou to velmi rozsáhlé svazky, každý kolem tisíce stránek, a zařazeno do nich bude i několik textů dokumentární povahy do *Spisů* nezařazených, které vyjmenováváme v edičních po-

Jan Šulc (1965)

se narodil v Praze. Vystudoval Filozofickou fakultu Karlovy univerzity a v březnu 1990 nastoupil jako redaktor do Odeonu. Od roku 1993 dělá redakční a ediční práci pro různá nakladatelství, zejména však pro nakladatelství Torst, s nímž volně spolupracoval již od roku 1990. S Viktorem Stoilovem, majitelem Torstu, se totiž zná už šestnáct let, z někdejší chmelové brigády ve vesnici Hředle. Výrazným způsobem se podííl na podobě edičního plánu Torstu a jako editor považuje za nejzajímavější objevování neznámých končin, kdy se kniha rodí – obrazně i konkrétně řečeno – z nečitelných rukopisů psaných na útržcích starých zažloutlých papírů. Proto rád vzpomíná na setkání se vzácnými rukopisy – Ladislava Klímy (prostřednictvím Eriky Abrams), Karla Hynka, Jana Zábrany... A samozřejmě s živými autory, které má rád.

známkách ke *Spisům*. Takže v desetisvazkovém souboru vyjde úplně všechno, co se nám podařilo nalézt. Nic nezůstane skryté.

Spousta Havlových textů vyšla už dříve v jiných nakladatelských domech. Byly nějaké problémy s autorskými právy?

Nebyly, protože výhradním držitelem práv na dílo Václava Havla je literární agentura Auran a navíc u nás platí zákon, že pokud jde o souborné vydání díla, tedy o spisy, nemusí jejich vydavatel vstupovat do jednání s předchozími nakladateli.

Překvapilo tě při práci na Havlových spisech něco?

Pro mě bylo zajímavé všechno to, co jsem neznal. Vždy, když se editor dostane na nějaké území jako první, má radost, že něco objevuje pro ostatní. Proto mě nejvíc bavila práce na poezii a na raných esejích z 50. a 60. let. Měl jsem pocit, že právě tyto texty umožňují rozumět lépe pozdějším textům i Havlovu myšlení až do současnosti, že umožňují jeho osobnost hlouběji pochopit. Už tam totiž najdeš řadu věcí, které se objevují kontinuálně v celém díle. Myslím si, že některé rané eseje umožňují vidět zdroje nápadů nebo myšlenek pro pozdější pre-

zidentské projevy, které pak člověk v novém kontextu vnímá jinak. Najednou je možné vidět je jako projev velmi integrální osobnosti, která se na svět dívá již téměř půl století bez větších přerývků nebo zlomů ve způsobu myšlení.

Dobře. To zní formálně téměř dokonale, ale proti tomu musím postavit otázku po věci zcela podstatné. A to je otázka po literární hodnotě Havlových děl. Slyšel jsem nejednou z úst literátů, včetně Havlových přátel a lidí, kteří ho jinak uznávají a respektují, že není dobrý spisovatel. Jak to vnímáš ty?

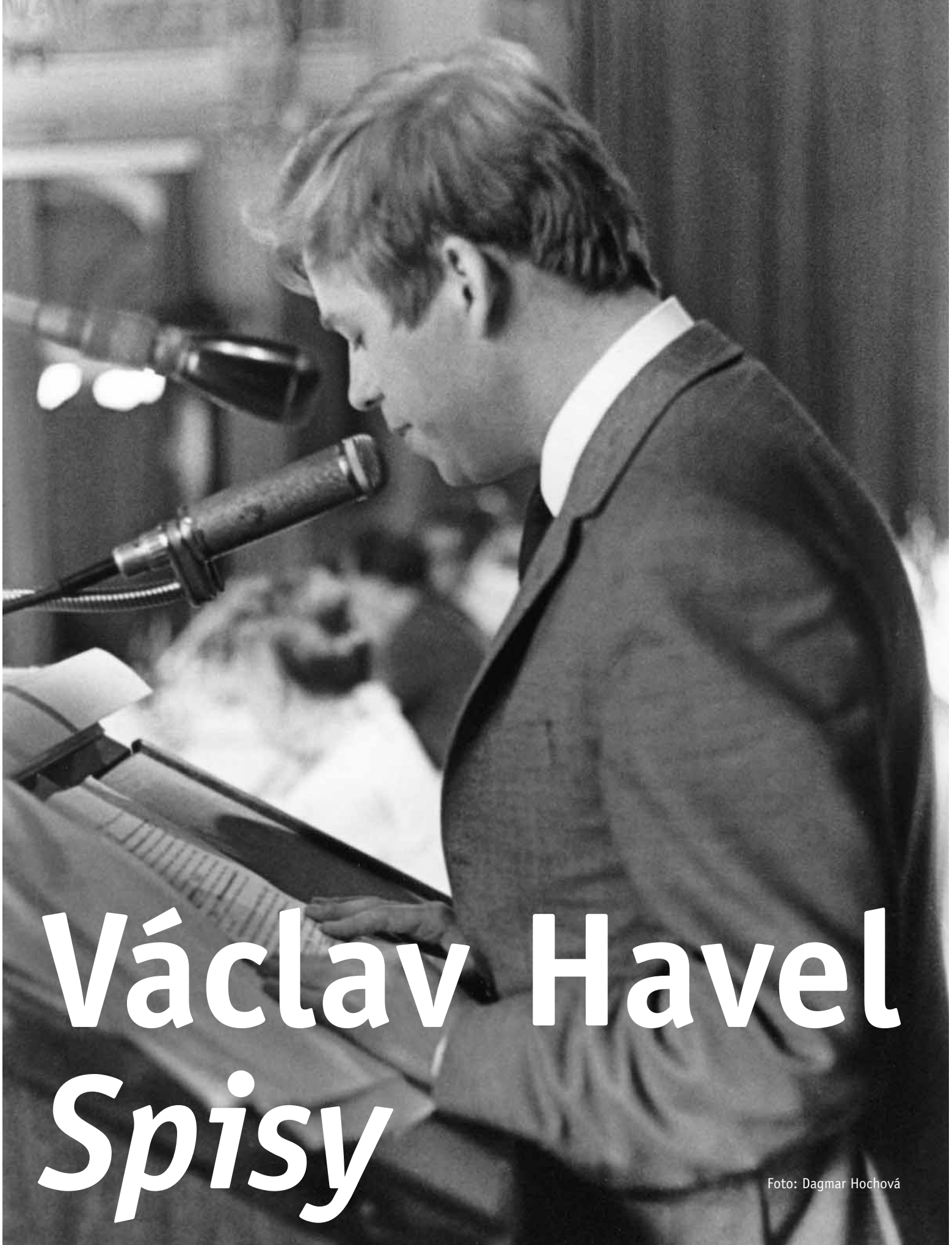
Tohle je přesně otázka, o které teď zrovna přemýšlím, když vzpomínám na řeč Martina C. Putny, kterou přednesl na setkání u příležitosti vydání Havlových *Spisů* 5. prosince v paláci Akropolis v Praze na Žižkově. On tu otázku vlastně položil svou řečí také – tak jsem to alespoň pochopil. Pojmenoval přitom jeden rys Havlova působení ve světě jako přinášení oběti, kdy svrchovaný autor sestoupí z výšin literatury dolů do nevábné všednodennosti a tam bojuje za své ideály, zejména za svobodu v tom nejširším slova smyslu, svobodu slova, svobodu kultury. A Havel tohle dělá už od roku 1956, kdy vstoupil do kulturněpolitické polemiky na stránkách časopisu *Květen*. Vidět Havla správ-

ně podle mého názoru znamená vidět ho jako osobnost jdoucí neustále po rozhraní dvou tíhnutí v sobě samém, dvou dispozic, jež jsou mu dány – tíhnutí ke spisovatelství a tíhnutí k zaujetí odpovědného občanského postoje. To znamená, že on není spisovatel a současně politik anebo politik a současně spisovatel, ale že je jednolitá osobnost, která nemůže věci dělat jinak, než je dělá. Jsem přesvědčen, že některé jeho hry (konkrétně mám na mysli *Audienci*, *Largo desolato* a *Pokoušení*) jsou vynikající literární texty bez ohledu na jakoukoliv jeho občanskou a politickou činnost. To jsou texty, které přetrvávají, a v nich je přítomen Havel spisovatel v tom nejvlastnější slova smyslu, ne jenom jako jakýsi písíčí politik. Pokud jde o esejistiku, tak jejím žánrem svého druhu jsou *Dopisy Olze*, které v jejich celku považuji za velmi napínavý existenciální román o nejpodstatnějších věcech člověka ve světě.

Kdyby chtěl o Havlovi v budoucnosti někdo napsat dobrou monografii, myslím si, že by mohla mít podtitul „Svědění mezi slovem a činem“. A mělo by to být hlavně o neustálé vnitřní oscilaci mezi tím, co vlastně z těchto dvou věcí má větší váhu, co je důležitější. ■

Fotografie: Karel Cudlín

Václav Havel

Spisy

Foto: Dagmar Hochová

Ležel jsem na gauči a četl
noviny. Venku šlehalý dráty,
osamělý prádelní šňůry a větve, večer
houstl a teskně uzrával.

Směrnice druhé pětiletky.
Do první jsem vstupoval jako dítě,
do druhé jako mladý muž. Abych moh žít,
můj otec budoval pětiletku,

ale pětiletka budovala zároveň mne.
Ležel jsem na gauči a četl noviny.
Venku byl sychravý den. Vyšel jsem se projít,
límeč vzhůru, s cigaretou. Tehdy

jsme se potkali, druhý den jsi byla u mne.
Za týden jsem tě poprvé políbil. A v pokoji
ležely ještě noviny s tučným titulem:
Na prahu druhé pětiletky...

Větry s polí se shlukovaly
a výpadečnými silnicemi vtrhovaly do Prahy
k divoké honičce spleť náměstí a ulic.
A první hvězda tiše přihlížela,

plná nekonečné shovívavosti.
Má hvězdo, buď ke mně shovívavá,
jsem asi neobratný milenec, často mám v duši
také vítr, krouží v ní pevně uzavřen

v krunýři mé nejistoty a bázně.
Mám v sobě asi příliš hlíny, a ta je těžká,
strhne každý rozlet k zemi. Větry s polí
řádily po ulicích města,

i tvé počasí bylo měnlivé,
a já ti nedovedl říct, co pro mne znamenalo,
když jsi mi jednou přiznala svůj stesk.
Ale počkej, až vítr zvítězí nad hlínou...

Je těžké tohle říkat.
Za oknem kavárny řadí plískanice.
Mlčíme s nezbytnými cigaretami, nevím,
jak bychom bez nich byli myslitelní.

Je těžké vysvětlovat to,
k čemu sami v sobě bez obrany přihlížíme.

Stmívá se, na rozhledně září rudá hvězda,
aby milencům ve chvílích štěstí

připomínala, jak mají myslet,
jak pracovat a jak žít. Je těžké vysvětlovat
něco o tiše plápolajícím věčném plamínku
zvědavosti v duši,

zvědavosti, komu jsi dala v životě
nejvíce lásky. Snad je to špatné, ale věř,
to není žárlivost. Zapálíme si a budeme raději
hovořit o něčem jiném. Nechtěj pochopit.

Otevřel jsem okno,
do pokoje zavanul březnový večer.
Naproti přes dvůr visí lampa nízko
nad kuchyňským stolem,

sedí tam čtyřčlenná rodina a jí.
Oba budeme jednou členy takové rodiny,
snad už v příští pětiletce, lampa bude svítit
nízko nad stolem a klidně

budem jíst svůj socialistický chléb.
A myslím na sebe před rokem, sám
bloumal jsem večer ulicemi bez neonů,
pobouřen tajně kdejakou dvojicí.

Už si na to ani nevzpomínám.
Snad si pod tou lampou také na sebe
už nebudeme ani vzpomínat. To je čas.
A čas je život. Možná je to tak lepší.

Lije jak z konve. Světla trolejbusu
potvrzují mi blízkost tvého těla. A duši,
tu si mohu jen domýšlet, představovat
a v její blízkost doufat.

Nastoupili jsme, usedli.
Jsme zde, v žižkovském trolejbusu,
v Praze, v Československu, v tomto věku.
Jsme zde a nezbyvá nám než souhlasit,

neboť nesouhlasit by bylo
nesouhlasit s vlastní existencí.

Je těžké žít bez práva volit si svůj život,
ale žít je nutné.

Venku stále prší. Jsme zde,
vedle sebe, jsme určeni. A přece ještě cosi
je nám dovoleno měnit na této skutečnosti:
Můžeme se mít víc rádi.

Bylo to jen tak mezi dvěma
věčnostmi polibků, vteřina myšlenky.
Viděl jsem náhle za okny sivý den
někde v daleké budoucnosti,

my dva šli po mostě. Uprostřed
jsme se náhle zastavili, odprosili za vše špatné,
co jsme si kdy udělali, a pak rychle
odcházeli každý na jinou stranu,

ty někam k herecké slávě, já, snad,
kamsi ke kamenitému údělu básníka
své země. A v téže minutě někde na světě
dva lidé se poprvé objali.

A já přál jemu, aby mu dala v budoucnosti
tolik něhy, kolik já neuměl dát tobě.
Ale to všechno byla jen těžká vteřina myšlenky
mezi dvěma věčnostmi polibků.

Svítá, žáby ve vašem rybníku
divoce kuňkají, ticho, nikde ani duše.
Stojíme sami u zdi, osázené
skleněnými střepinami

pro ztížení života zlodějům.
Napadají mě příměry o sobě – zloději
a o tvé tváři – zdi se střepinami, aby byla
má cesta k tvé duši složitější.

Usmíváš se, na všech stranách
blátivě svítá, myšlenky se vytrhují
polibkům z rukou, posedlé zvědavostí,
co to je láska v polovině 20. století,

v táboře míru. Ale na dně
toho šílenství uvědomuji si stále zřetelněji
několik prostých základních jistot:
...že žít je těžké, že tě mám rád...

(vybráno z nepublikovaného cyklu básní *Na okraji
jara*; Praha, 1956)

Václav Havel, 28. června 1967, IV. sjezd Svazu československých spisovatelů

Foto: Dagmar Hochová

Václav Havel, 5. prosince 1999, divadlo Archa

Foto: Karel Cudlín

Pro Jana Lopatku a Andreje Stankoviče

5. 10. 1965

Vážený soudruhu řediteli,

můj bratr mi vyprávěl o nepříjemnostech, které jsem mu způsobil otištěním textu Vašeho příkazu v programu k Vyrozumění v Divadle Na zábradlí, a žádal mě, abych celou věc nějak napravil. Obracím se tedy – soukromě – na Vás, abych Vám vysvětlil okolnosti celého případu.

Ale začnu od začátku: Příkaz č. 28 jsem našel ve věcech svého bratra už před dlouhou dobou, krátce po jeho vydání. Nevím, zda ho můj bratr odnesl z ústavu omylem nebo proto, že si ho chtěl doma prostudovat, v každém případě však jediné jeho provinění spočívá v tom, že ten papír měl u sebe. Domnívám se, že jelikož nešlo o dokument označený jako tajný, nelze mého bratra za tohle jakkoliv trestat: sám jistě můžete nejlépe potvrdit, že při dnešním pracovním shonu si všichni bereme ze svého pracoviště práci domů, – jinak to prostě nejde. Příkaz č. 28 mě určitými věcmi zaujal (čím, o tom se ještě zmíním), a tak jsem ho svému bratrovi bez jeho vědomí vzal, což jsem jistě dělat neměl, – ale už se stalo. Založil jsem ho do svého archivu a víceméně na to zapomněl. Až teprve teď když jsem letos v létě chystal program k představení své hry a hledal ve svých papírech určité vhodné materiály, objevil jsem ho a rozhodl se ho do programu zařadit. Uznávám, že jsem Vás měl nejprve požádat o souhlas, a že neudělal-li jsem to, byla to hrubá chyba. Plně si ji uvědomuji a upřímně se Vám za to omlouvám.

Z toho, co mi říkal můj bratr, jsem ovšem nabyl dojmu, že si otištění tohoto textu vykládáte jako nějaký výsměch Vaší vyhláše, Vám, nebo dokonce Vašemu ústavu. To je samozřejmě veliké nedorozumění: programy k našim představením nejsou Dikobraz a jejich účelem není kritizovat nebo satiricky napadat jakákoli konkrétní opatření, osoby nebo instituce – ostatně kdyby něco takového bylo jejich posláním, museli bychom uvést, odkud vyhláška pochází, kdo ji vydal a co proti ní máme. My jsme ji však neotiskli proto, že proti ní nebo Vám něco máme, ale proto, že se nám celý text zdál být jednou z možných ukázek (mohli jsme ovšem použít jakoukoli jinou ukázkou) stále složitější vnitřní strukturovanosti jazyka moderní administrativy, což navazuje na téma hry: zabývá se v jednom svém plánu problematikou úřední řeči a dramatickým modelem „umělého jazyka“ postihuje fakt všeobecného vzrůstu redundance v současné administrativní praxi. Je to jev škodlivý, ale vzniká jako logický důsledek stále vyšší obecné organizovanosti výroby i společenského života – především v podmínkách centrálně řízeného a plánovaného hospodářství. Není to tedy vina kohokoli z nás, kdo se občas musíme k úřední frazeologii uchýlit, tedy ani vina Vaše – je to prostě obecný společenský fakt. V programu k představení nám šlo o konfrontaci autentického úředního textu s úvahou o redundanci v moderním jazyce – jako ukázka úředního textu nám mohlo opravdu posloužit také cokoliv jiného. Znovu opakuji, že jsem se měl před použitím Vašeho příkazu s Vámi domluvit, – kdybych Vám býval věc včas vyložil, jistě byste dal svůj souhlas.

Žádám Vás proto, abyste z celého případu nevyvozoval žádné důsledky pro mého bratra. Pokud byste si chtěl stěžovat na mne nebo na naše divadlo, tak naším nadřízeným orgánem je Národní výbor města Prahy (kulturní odbor).

Se srdečným pozdravem Vás

Václav Havel

Jako dokument doby našich prvních společných bojů i pitek Honzovi a Nikolajovi

Vašek

Vyšlo v Samizdatu Sborník pro Jana Lopatku a Andreje Stankoviče k jejich pětačtyřiceti se zpožděním dvou let (ed. Olga Stankovičová), Praha 1987. Dopis reaguje na autentický Příkaz č. 28 s. inž. Řeháka, který přetiskujeme níže:

Datum:

21. 4. 1964

Sestavil:

Inž. Řehák

Věc: Nepravidelné ukončování pracovní doby v souvislosti se zpožděním vlaků – služební volno na soboty.

Služební volno na soboty za nepravidelné ukončování pracovní doby a za takto nadpracovaný čas bude poskytováno na základě těchto zásad:

1) Služební volno poskytují vedoucí útvarů jen těm zaměstnancům, kteří dojíždějí denně vlakem z Prahy a kde jejich denní nadpracovaný čas v důsledku zpoždění vlaků činí více jak 10 minut.

2) Služební volno se nevztahuje na pracovníky, kteří odjíždí z pracoviště motorovými vozidly, autobusy ČSAD, odchází pěšky, odjíždí jinam než na Prahu a na pracovníky se změněnou pracovní dobou.

3) Za pracovní využívání nadpracovávaného času zodpovídají plně přímí nadřízení pracovníka. V případě, že toto nebude dodržováno, budou vyvozovány důsledky pro pracovníka i nadřízeného.

4) Služební volno možno žádati (dovolují-li tomu pracovní podmínky) v měsíci následujícím po měsíci, kdy příslušný čas byl nadpracován a pracovník dosáhl nadpracováním minimálně 4,45 hod. a odpracoval v předcházejících údobích předepsaný počet pracovních hodin. Zůstatky převyšující uvedenou dobu se převádějí na měsíc příští.

Vedoucí útvarů zodpovídají za to, že služební volno nebude poskytováno celému oddělení nebo kolektivům v jednom dni, protože chod ústavu na všech úsecích musí být trvale a bezpodmínečně zachován. Tímto způsobem získané služební volno nesmí být kumulováno s jinak získaným služebním volnem, které si musí vedoucí řešit sami.

5) Pozdní příchody musí být řádně nadpracovány. Toto nadpracování může být čerpáno z nadpracování z titulu zpoždění vlaku. V žádném případě však nesmí být získáváno náhradní volno navíc ve smyslu tohoto příkazu tím, že nadpracováváním opožděného příchodu se čeká na odjezd příštího vlaku.

6) Podmínky pro zavedení:

a) Ústavní telefonistka zjistí ve 13.50 hod. až 14.05 hod. situaci v příjezdu vlaku (v pondělí v 15.50 až 16.05 hod.) a stav oznámí ústavním rozhlasem. Nádraží upřesní případné zpoždění ve 14.10 až 14.15 hod. (v pondělí v 16.10 h. až 16.15 h.) a telefonistka toto ohlásí ústavním rozhlasem. Bude-li zpoždění větší, zůstane telefonistka v ústředně a upřesní zpoždění ještě jednou hlášením cca ve 14.30 hod. (v pondělí v 16.30 hod.). Zaměstnanci ústavu nebudou v této době zbytečně přetěžovat ústřednu a provádět samostatně dotazy. Zpoždění budou hlášena k době odjezdu vlaků.

b) S ohledem na možnou přesnost musí být zaměstnanci tolerována doba minimálně ± 10 minut, např. při zpoždění 40 minut odejdou z pracoviště nejpozději 40 minut po ukončení prac. doby nebo tak, aby byli na nádraží nejpozději cca 10 min. před oznámeným zpožděním (obdoba toho, kdy má vlak zpoždění asi 10 minut). Při tom z důvodu tolerance je

Viktor Stoilov, Václav Havel a *Spisy*

Foto: Karel Cudlín

možné, že skutečné zpoždění bude naopak o 10 min. delší než oznámené.

c) Zaměstnancům, jejichž nástup do práce je pravidelně opoždován, anebo těm, u nichž bylo zjištěno nedostatečné využívání pracovní doby, nesmí býti služební volno poskytováno. Pozdní příchody jako náhrada za nadpracovaný čas ze zpoždění vlaků nejsou dovoleny. Za neoprávněné nárokování služebního volna budou proti zaměstnancům vedením ústavu ve spolupráci se ZV ROH vyvozovány sankce.

d) Nárok na služební volno, jakož i zpoždování vlaků bude denně zjišťováno osobním oddělením ve zvláštní evidenci, pořízené pro každého v úvahu přicházejícího zaměstnance.

e) Osobní oddělení vyloučí ze služebního volna všechny časy neodpracované, např. stání u píchaček, zájmové kroužky, schůze, porady apod. Za tím účelem si osobní oddělení zjistí, prostřednictvím funkcionářů závodních složek, dny a dobu konání schůzí apod. a účast na nich.

f) *Vedoucí útvarů* povolují služební volno na propustku, kterou kontroluje a šifruje osobní oddělení.

g) Telefonistka, která v zájmu pravidelného hlášení zpoždování vlaku pracuje nad obvyklou pracovní dobu, má za nadpracovaný čas stejné nároky jako dojíždějící zaměstnanci.

7) Závěry:

a) Dodržování příkazu bude pravidelně kontrolováno jednak přímo při odchodu osobním oddělením, jednak namátkově pracovníkem jmenovaným vedením ústavu a zástupcem ZV ROH.

b) Nebude-li příkaz dodržován, bude vedením, po dohodě se ZV ROH, zrušen.

Inž. V. Weiss,
předseda ZV ROH

Inž. K. Řehák,
ředitel ústavu

Ano, ne a proč?

Ptáme se zajímavých lidí, co je zaujalo, nebo naopak otrávil v kultuře poslední doby...

Viola Fischerová, básnířka a překladatelka

ANO:
Když jsem si přečetla druhou esejistickou knížku Pavla Švandy Věčný nedostatek věčnosti, vytáhla jsem z knihovny znovu jeho první eseje Zkušenosti. Nejen z potřeby pokračovat, ale i z náhlého

strachu, že se mi něco podstatného, čeho jsem se zúčastnila, může zase vzdálit. Ne skutečnosti, v kterých žijeme a o kterých je tu řeč, ale především to, jak se tu o nich přemýšlí a jak se ty věci domýšlejí do jejich důsledků: ta naznačená cesta od náhražek „v přízemí s nízkým stropem“ k vědomí o „smyslu pro základní tvar lidské naděje“. Tolik pokud jde o existenciální problematiku. Psavec ve mně se tetelil, jak skvěle je to napsané. ANO:
Na ČT 2 „Dukla, krev a mýtus“. Výborný, věcný, objektivní dokument. Člověk sice ví, že na vojnu chodí mladí muži, ale přesto bylo úděsné přihlížet, jak se ta krvavá hra hraje – na obou stranách – se sotva odrostlými kluky.

Vděku se – stejně jako západním letcům – nedostalo ani bojovníkům z východní fronty. Jak už se komunisté báli každého, kdo měl odvahu a uměl bojovat. A to je ta obzvlášť odporná dějinná tečka. NE – s výhradou:

Z šestisetstránkové Havlovy biografie od profesora Keana jsem četla jen ukázky, otištěné tuším ve Večerníku. Redakce se, jak už bývá v kraji zvykem, soustředila na jediné téma, totiž Havlův milostný život. To, co nám však předložila, se vyznačovalo takovou mírou nevkusu, že něco podobného můžeme jistě očekávat od hodně šmiráckého plátku, sotva však od vážně míněné knihy. Autor této biografie má ovšem jednu neocenitelnou přednost: sedával nejspíš u Havlů pod stolem, nepobýval-li časem rovnou v Havlově hlavě. Těžko jinak vědět, co si Havel o tom či onom

výroku své ženy m y s l e l. (Svora tomu říká „dokument s literárními licencemi“.) A ten styl! „Olžina slova ho“ – při snídani – „zasáhla jako kulka do zad.“ Řeč je také o milence „s jiskrnými očima“, která se, kdykoliv mluví o Havlově vášnivě lásce a její havárii, „vždycky celá roztřeše“. Z kritické recenze Jiřiny Šiklové (Respekt) jsem se ovšem dověděla i jiné podstatné věci. I zde je řeč o autorově nevkusu, ale jinak řadí Šiklová Keanovy kapitoly o Havlově politické činnosti do roku 1989 a jeho rozbor Havlových her k tomu nejlepšímu, co bylo o těchto tématech napsané. Pars pro toto tu zřejmě neplatí. Patrně má pan profesor pouze neřestnou zálibu v románcích pro ženy a v bulvárním drbu.

Petr Minařík & Pavel Řehořík, divadelní nakladatelé z Brna

Ř.: Ačkoliv ne úplně aktuální, přesto stále platná kulturní událost v Brně. Co je to?
M.: Nový barman v Kabinetu múz?
Ř.: Hloupost!
M.: Nová značka piva v Kabinetu múz?

Ř.: Ale (směje se), snaž se... Přemýšlej!
M.: Už to mám! (vítězně) Socha ptáka od Libora Havlíčka.
Ř.: Tak. Ač není profesí sochař, sám postavil v Brně velkou sochu, vše kolem vyběhal, peníze sehnal...
M.: Úžasné! A opačně? Nejhorší zážitek?
Ř.: Deníkové ankety na konci roku.
M.: (nestydatě) Nač si stěžuješ? Vždyť i my jsme bodovali.
Ř.: Ale o to nejde. Jde o to, kdo v nich hlasuje. To už Pluháček, když oslovil nás, to dělá lépe.
M.: No toť.
Ř.: Zřídka, velmi zřídka zřís v takové anketě odpovědi chrabrých Moravanů a Brňanů zvlášť. To mi vadí. (kajícně) Toto snad chápeš, ne?
M.: Již ano, promiň.

Eva Kantůrková, spisovatelka a vedoucí odboru literatury na MK ČR

Jak jsem přemýšlela, co odpovím, přistihla jsem se v jakémsi kulturním neglizé. Protože se už druhý rok zabývám ustavičným hledáním zdrojů a způsobů získávání finančních prostředků pro kulturu, najednou jsem si uvědomila, že

mě tato ryze praktická starost deformuje a do značné míry mi zakrývá kulturu samu. Mám silný pocit, jako bych měla odpovědět, že je kultura přezírána, a přitom vím, že kultura má sílu žít naplno v jakýchkoli podmínkách, i hodně stísněných.

V napětí mezi těmito dvěma polohami, a zejména, abych nezačala popisovat, co mě otrávil, na Vaši otázku odpovím takto neurčitě.

Tomáš Baldynský, šéfredaktor nového filmového časopisu Premiere

Už podruhé s nadšením pročítám knihu Samuela Rosenberga Naked is the nest disguise (Nahota je nejlepší převlek), v níž se tento literární vědec zabývá odhalováním jinotajů v holmesovském díle A. C. Doyle. Byl opravdu Nietzsche předobrazem profesora

Moriartyho? Byl vynálezcem skvělé vzduchovky plukovníka Morana německý filozof Herder? Otázky, otázky, otázky... Ovšem skvěle zodpovězené.

A v polovině února bude mít premiéru film mladé české režisérky Alice Nellis. Má krásný příběh, Iva Janžurová v něm hraje tak, že rozplakala i litevského kameramana Greičiuse, a v roli železného muže, který všechno vydrží, se v něm objeví Petr Lébl.

Svět filmu byl vždy o něco krásnější než naše slzavé údolí.

Materiál převzat z National Geographic (leden 1995), kráceno

Autor: **DAVID ROBERTS**

Fotografie: **KENNETH GARRETT**

Překlad: **IRENA PŘIBYLOVÁ**

Pyramidy

Stupňovitá pyramida faraona Džósera se tyčí jako ohromný zázrak na zaprášené Sakkáraské planině deset mil na jih od tří pyramid v Gíze. Vystupuje nad chladný egyptský písek do výšky šedesáti metrů. Ten pohled mi vzal dech. A tak to mělo samozřejmě být.

Když se před více než šestačtyřiceti stoletími podívali Džóserovi poddaní vzhůru na tuto obrovskou hrobku, pravděpodobně se třásli. Ohromná socha, kterou začali stavět kolem roku 2630 př. n. l., měla ve starých Egyptanech vzbuzovat hrůzu a zapůsobit na ně božskou silou jejich vládců.

Byl to největší a nejlepší pomník, jaký si kdy nějaký vládce nechal postavit, a zároveň opravdu největší stavba na světě. Její smělý tvar, šest ohromných vrstev položených na sebe od největší po nejmenší, hlásal božskou pravdu, které v Džóserově době rozuměl každý bezvýznamný kolemjdoucí. Stupňovitá pyramida byla žebřík. Nikoli symbol žebříku, ale opravdový žebřík, po němž mohla duše mrtvého vládce vystoupit na nebe, do přítomnosti nesmrtelných bohů.

Zdá se, jako by starý Egypt stejně jako Stupňovitá pyramida vznikl zničeho nic. Jen pár generací před Džóserovou vládou se civilizace nakupená kolem Nilu zmodla na pouhé šachovnice provinčních vlád, nómů, malých správních územních jednotek, z nichž každá měla své vlastní vlády a bohy. Odborníci dnes jen matně tuší, co způsobilo, že z provincií, které mezi sebou věčně soupeřily (podobně jako mezopotámský Sumer), vznikla nejpokročilejší civilizace své doby – Stará říše egyptská.

Mnozí z nich věří tomu, že výstavba komplexu Džóserovy pyramidy, na níž se podílely stovky dělníků z celé země, sloužila ke spojení provincií do prvního národnostního státu na světě. Během Staré říše, která trvala asi 550 let po roce 2700 př. n. l., mobilizoval každý faraon po Džóserovi ohromnou část pracovní síly země k budování své vlastní hrobky a zajištění vlastní nesmrtelnosti.

Výstavba takového pomníku vyžadovala mistrství v umění, architektuře a organizaci společnosti, jemuž se mohlo na světě vyrovnat jen pár kultur. V království vznikla podrobná a přesvědčivá pohřební tradice, a myšlenky lidí, náboženství a umění se sjednotily na uctívání božských faraonů jak živých, tak mrtvých. Ovlivnilo to všechny stránky života. Kvůli převládání kamenů na stavbu pyramid a potravin pro dělníky vykopali Egyptané síť kanálů vedoucích z Nilu. Jednoduché místní zemědělství se stalo silou, která spojila hospodářství celé říše. Potřeba zaznamenávat si velikost úrody mohla vést k vynálezu písma.

Přesto se však po pěti a půl stoletích tato vzkvétající civilizace zhroutila a vtáhla Egypt do nepokojů. Vědci si dnes lámou hlavy se

zašifrovanými zprávami, které toto zhroucení dokazují. Semínka rozpadu byla zaseta do půdy civilizace, která se navzdory své nádheře zdála posedlá myšlenkou, že její zemřelí vládcové musí žít navěky.

Obvyklý pohled na tuto vzdálenou dobu jako období prosperity a sebejistoty, jako společnost, již vládou bohům podobní faraonové, je založený na dvou faktorech. Za prvé – protože byly kamenné pyramidy a další pohřební architektura stavěny pro věčnost (a obyčejné vesnice ze sušených cihel se rozpadly nebo je vzala voda), věnovali archeologové více pozornosti králům než obyčejným lidem. Za druhé – i když se nedávno podařilo hieroglyfické písmo zařadit až do let 3200 př. n. l., čímž se ze staré egyptštiny stal první jazyk na světě, který používal písmo, sloužilo písmo v době Staré říše k zaznamenávání titulů, oslavných přívlastků

Jediný vchod do komplexu Džóserovy pyramidy zdobí tlusté zdi a sloupy připomínající svazky rákosí. Džóserův architekt Imhotep věděl, že kamenné stavby přetrvají věčně.

(vlevo) Faraon Džóser, který nechal v Sakkáře kolem roku 2630 př. n. l. postavit první egyptskou pyramidu, má zrak na věky upřený k hvězdám. Jeho podobiznu můžeme vidět jedním ze dvou průzorů vytesaných do zdi zapečetěné komory.

a úředních záznamů. Nemáme téměř žádné záznamy o historii, mýtech, pověstech či žádné jiné osvětlení lidské stránky této epochy.

Téměř do konce Staré říše, zhruba do roku 2400 př. n. l., nevíme o žádné literatuře. Existují jen vychloubačné životopisy úředníků zaznamenané na jejich hrobkách a poetické oslavné texty, které měly mrtvým králům zaručit jejich věčný život a znovuzrození mezi bohy. A navíc se k nám faraoni, které staří Egypťané uctívali jako bohy, dostávají v podobě jednoznakového slova.

Když se zmíníte o starém Egyptě před průměrným člověkem, obvykle se dozvíte o Sfinze a třech velkých pyramidách v Gíze, které dnes patří k nejznámějším památkám nejslavnějšího místa Staré říše. Lehkost, s jakou si vzpomene právě na to, nám dovolí snadno zapomenout na dosud nezodpovězené základní otázky o Staré říši. Egyptologové začali zaplňovat mezery až v posledních dvou desetiletích. Prosívali písek Egypta, znovu zkoumají příběhy o království, které byly zapisované až o dva tisíce let později, a hledají řešení k textům o životě ve starověku.

Jeden z výzkumníků, Mark Lehner, archeolog z Chicagské univerzity, mě prováděl lokalitou vykopávek v Sakkáře.

„Největším tajemstvím zůstává, proč vlastně Stará říše vznikla,“ řekl mi před Džoserovou sochou. „Touto pyramidou všechno začalo. My jsme se však dosud až moc zajímali o to, jak se stavěly pyramidy. Méně mě zajímá to, jak se stavěly pyramidy, a víc to, jak pyramidy vystavěly Egypt.“

Lehner mluví o Stupňovité pyramidě jako o prvním velkém stavebním projektu na světě. (Faraoni po Džoserovi vynalezli tzv. opravdové pyramidy, které měly místo stupňů hladké stěny). Lehner studoval patnáct let vykopávky v Gíze, která vznikla později než Sakkára, a postupně objevil doklady o životě dělníků.

„Představte si, že vám je patnáct a žijete na vesnici se dvěma sty obyvateli někdy ve dvacátém sedmém století před naším letopočtem,“ říká Lehner. „Jednoho dne se objeví faraonovi muži. Řeknou: ty, ty a ty. Vezmou vás na loď a vezou po Nilu. Nevíte kam jedete ani proč. Pak se za zákrutem řeky objeví ohromná geometrická stavba, jakou jste v životě neviděl. Pracují na ní stovky lidí. Začnete taky pracovat. A někdo si o vás vede záznamy: jméno, počet odpracovaných hodin, dávky jídla. Tohle všechno vytvořilo hlubokou společenskou zkušenost.

Jak je vidět z reliéfu na hrobce, cestu na věčnost

I kdybyste se do své vesnice vrátil, nikdy už z vás nebude tentýž člověk.“

Postávali jsme s Lehnerem na plošině, odkud byla vidět Džoserova hrobka. „Člověk by věřil tomu, že taková stavba, první na světě, bude vypadat provizorně,“ ukázal na pyramidu. „Ale jen se podívejte! Z pyramid vyzařuje naprosté sebevědomí starých Egypťanů.“

Snad nejvíc si věřil Imhotep, architekt, který pravděpodobně začal stavbu Džoserovy hrobky

od prvního kamene. Imhotep, který byl také sochař, kněz a léčitel, je považován za vynikajícího génia Staré říše. Shromáždil pracovní síly na lámání vápence na útesech Turý na protějším břehu Nilu a další skupinu, která dopravovala hrubé bloky na lodích do Sakkáry, a ještě jednu, která zvedala, zasazovala a tvarovala kameny podle pokynů kamenických mistrů.

Na žulové skále nad Prvními peřejemi vodoпадů Nilu, hrůzu nahánějícími peřejemi v Asuá-

usnadňují zesnulému dary z okrajových provincií Egypta.

nu, vytesal sochař, který žil mnohem později, hieroglyfy s příběhem o tom, jak Imhotep zachránil zemi před hladomorem. Každoroční záplavy, které hnojily pole v okolí Nilu každý podzim před zasetím, po sedm let nepřišly. Džóser se zeptal Imhotepa, kde leží prameny té velké řeky. Faraon měl v úmyslu vydat se tam a poprosit říční bohy, aby se nad jeho lidem slitovali.

Imhotep našel odpověď ve svatých knihách.

Hladomor způsobil Khnum, bůh Prvního kataraktu. Urazil se, protože lidé zanedbávali jeho chrám. Imhotep vzýval Khnuma a bůh se slitoval: záplavy se vrátily a hladomor byl u konce.

Jean-Philippe Lauer, dvaadvadesátiletý Francouz, který je děkanem egyptologů, přijel do Sakkáry v roce 1926 a našel Stupňovitou pyramidu naprosto znehybněnou v moři písku. Následujících šedesát osm let se jen s několika pře-

stávkami Launer věnoval kopání, studiu a restaurování místa – trvalo mu to více než dvakrát tak dlouho než Džóserovi stavba ohromné hrobky.

Když dělníci postupně odklidili písek z okolí pyramidy, vynořily se trosky složitěho komplexu dalších staveb: chrámy, krypty, nádvoří a kolonáda. Launer opovrhne systémem používaným dřívějšími egyptology, totiž že se vykopávky jednoduše zabalí a pošlou do různých evropských muzeí. Místo toho dává komplex znovu dohromady přímo na místě.

Když jsem se pár týdnů po své první návštěvě zastavil za Launerem v Sakkáře, překvapila mě podivnost Džóserova komplexu. Všechno na tom místě vypovídalo o iluzích. Tyčící se vápencové sloupky byly vytvářeny tak, aby napodobily kolébání a vadnutí listnatých rostlin. Na ohromných vytesaných závěsech byla zavěšena nepohyblivá vrata. Ve stěnách byly zahloubené falešné dveře. Měla jimi procházet faraonova životní síla neboli ka. Vnitřek falešných chrámů byl zasypaný hrubým šterkem.

Nikdo neví, proč Egypťané stvořili tuto fantastickou scénu. Někteří archeologové se domnívají, že Stará říše věřila, že síla uměleckého díla, budov a dokonce i zazpívané fráze je v posmrtném životě v přímém poměru k jejich neuzitečnosti ve skutečném světě. Z tohoto pohledu potom každý falešný vchod, každá nepravá kaple přesně pracovala v posmrtném životě, protože v tomto životě nefungovala.

Na severní straně pyramidy jsme minuli malou kamennou komoru, zkosenou směrem k severu, s dvojicí drobných otvorů v průčelí.

„Podívejte se dovnitř,“ řekl mi Lauer. Zvědavě jsem civěl do úzkého kanálku a nepříjemně mě překvapilo, že můj upřený pohled vracejí dvě oči, prázdný pohled sedící sochy Džósera na trůnu v životní velikosti. Měl tentýž vladařský pohled, jaký jsem znal z většiny egyptského umění. Oči původní sochy, která je dnes uložena v Egyptském muzeu v Káhiře, byly kdysi pravděpodobně vyloženy čistým křišťálem, ale pak je vyloupili zloději a dali tak faraonovi výraz, z něhož běhal mráz po zádech.

Lauer se usmál. „Samozřejmě, že otvory v nich nejsou proto, abyste se mohl dívat dovnitř, ale proto, aby se faraon mohl dívat ven – snad na hvězdy severní oblohy (poblíž Polárky), kterým se říká Nesmrtelné, protože nikdy nezapadají.“ Stará říše se opět projevila ve své posedlosti nesmrtelností nebes. Faraonově cestě na nebesa napomáhala pouhá socha faraona zírající vzhůru.

O dvě generace po Džóserovi se Stará říše přestěhovala na sever, na neúrodnou náhorní rovinu Gízy. Noví faraoni se často stěhovali na nové místo, snad aby překonali nádhernou staveb svých předchůdců. Velká pyramida faraona Chufu neboli Cheopse, jak mu říkali Řekové, byla postavena kolem roku 2550 př. n. l. Délkou 230 m a původní výškou 146,5 m patří dodnes k největším budovám světa.

Často jsem se procházel po Pyramidové silnici, odháněl dotěrné majitele velbloudů a pouliční prodavače pohlednic. Kráčel jsem po stezce kolem Sfingy nebo jsem navštívil Chufuovu pohřební loď. Když už jsem si myslel, že to místo dokonale znám, dal mi Lehner úplně novou lekci.

Jednoho dne mne sem zavedl z jihovýchodní strany, k místu, kde se pískem plahočili obyvatelé přeplněného předměstí Káhiry, Nazlet el Simman. Vykročili jsme kolem majitelů stájí, kteří provázeli turisty na odpolední projížďce k pyramidám, a přišli jsme ke starověké kamenné zdi, napolo pohřbené v dunách, půl míle na jih od Sfingy. Zeď se otevírala do masivní brány přikryté gigantickým blokem vápence.

Před několika léty začal Lehner s Zahi Hawassem, generálním ředitelem Pyramid v Gíze a Sakkáře, odkrývat dvě místa na vnější straně zdi. Hledali zde stopy po obyčejných lidech, kteří stavěli pyramidy. Během několika měsíců odkryli zbytky mnoha cihlových staveb. Lehner objevil dvě místnosti spojené stěnou – nejstarší egyptskou objevenou pekárnu.

Hawass mezitím odkryl hlínu z blízkého pohřebiště, které obsahovalo asi šest set hrobů řemeslníků. Jejich kostry mu poskytly důkazy o tvrdé dřině: páteř stlačená a poničená roky přenášení těžkých nákladů. Někomu scházely prsty, dalšímu ruce či nohy. Několik hrobů bylo vyzdobeno nevelkými pyramidami ze sušených cihel. Nic podobného nikdo dřív neobjevil.

V minulosti vědci věřili, že tvar pyramidy zavedl pravděpodobně Imhotep jako tvar královského hrobu. Hawass se však domnívá, že tvar pyramidy mohl vzniknout mezi prostým lidem. Věří, že se minipyramidy vyvinuly z posvátných pravoúhlých mohyl, jaké se nacházely v hrobech dlouho před obdobím Imhotepa. Jak Hawass říká, pyramidy postavené pro faraony mohly být „jen déletrvajícím příkladem tradiční lidové architektury“.

V práci těchto a dalších archeologů mohou ležet počátky zcela nového pohledu na Starou říši: nejen jako na skvělou civilizaci s elitou fa-

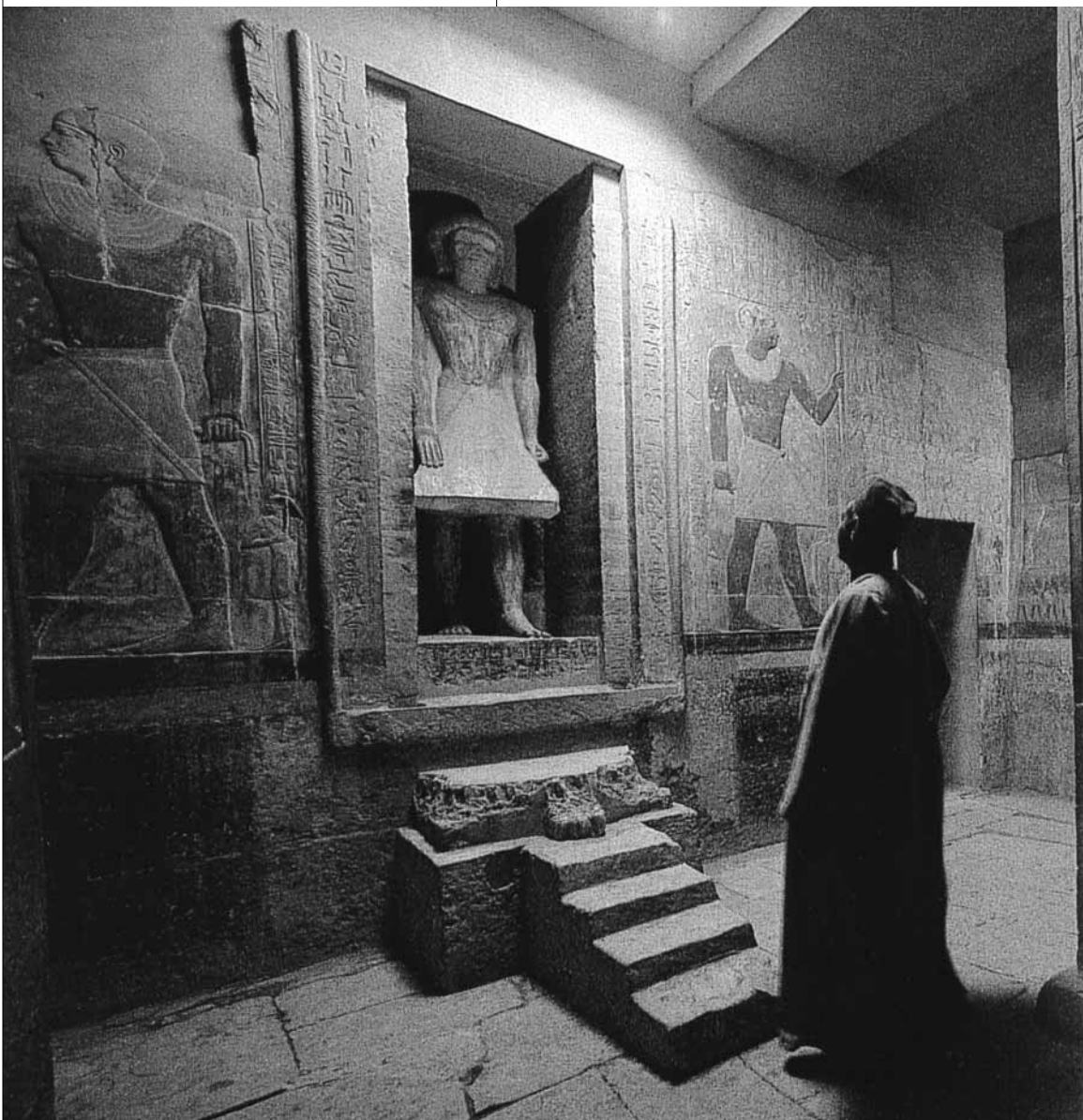
raonů, která se po kapkách dostává dolů k masám, ale i jako na kulturu vybudovanou od základů, která stojí na každodenní dřině dělníků a konkrétních vírů a hodnotách obyčejných mužů a žen.

Z posledních vykopávek a obrazů vyrytých do zdí hrobek začali vědci doplňovat podrobnosti každodenního života ve Staré říši. Většina z objevených obrázků zachycuje krutou a úpornou dřinu. Kameny na stavbu pyramid, z nichž největší žulové bloky vážily až sedmdesát tun, tahali dělníci po písku na dřevěných saních. Egypt vytvořil ohromnou zemědělskou říši, její

závlahový systém byl však vybudován ručně. Zemědělci si nabírali vodu z kanálů do dvou ohromných džbánů, které si zavěsili na vahadlo přes ramena.

Úrodnou půdu kolem Nilu obdělávaly jednoduché dřevěné pluhy tažené voly, za nimi kráčely řady rozséváčů, kteří za rytmického zpěvu rozhazovali z košíků zrnka dnes už vyhybnulé pšenice.

Vesnice byly přeplněné lidmi a špinavé. Chýše ze sušených cihel byly pokryty došky. Muži chodili v bederní roušce, ženy se oblékaly do dlouhých kusů pláten s širokými ramínky, které

„Vezmi hlavu, sesbírej kosti, dej dohromady údy, smet ze svého těla hlínu!... Přijde k tobě dveřník, vezme tě za ruku a odvede tě na nebesa.“

Text pyramid Staré říše

se obvykle připevňovaly pod prsa. Děti chodily nahé až do puberty. V uličkách za chýšemi vyměňovaly ženy koření, česnek a cibuli za ryby a další zboží. Peníze se v Egyptě neužívaly ještě další dva tisíce let.

Co zemi spojovalo zeměpisně, byl Nil a jeho síť ručně vykopaných kanálů. Lodě z papyru nebo dřeva a karavany oslů odvážely dobrodruhy na výpravy do Východní pouště nebo na jih do Núbije. Vozili odtud zlato, eben, slonovinu, vzácné kameny na sochy, vonné oleje, panterí kůže – a hotové zvěřince divoké zvěře, kterou se Egypťané snažili ochočit. Mohlo se

jim to povést s jeřáby, kozorožci a gazelami, snad i s paviány, vědci však pochybují, zda si Egypťané ochočili hyeny, které vidáme na živých scénách reliéfů. Hyeny mají svázané nohy, leží na zádech a jsou násilně krmeny kusy masa.

Stará říše měla pravděpodobně něco mezi milionem a milionem a půl obyvatel. Méně než jedno procento tvořili lidé, kteří uměli číst a psát. Egypťané věřili, že písmo vynalezl bůh Thoth, kterého obvykle zpodobňují jako pásaře s hlavou ibise. Slova, ať už psaná nebo vyřčená, měla kouzelnou moc. Písař měl proto v říši zvláštní roli. Seděl a zaznamenával stanovené denní přídělky dávek jídla pro dělníky a výsledky jejich dřiny na svitek papyru. Každý písař se naučil psát od svého otce a od něj také dostal kameny a hliněné střepy, na nichž se učil psát hieroglyfy, než se směl štětcem dotknout papyru. Šlechtici a kněží si najímali mladé muže jako učně.

V *Satiře o povoláních* napsané několik set let po pádu Staré říše se mluví o tom, jak se písaři vyvyšují nad bradýře, hrnčíře, lučištníky a další konkurenční řemeslníky. Anonymní básník napsal: „Je to největší ze všech posláních, / v celé zemi se mu nic nevyrovná, / „Dej své srdce knihám! / ..Nic se jim nevyrovná! / Knihy jsou jako loď na vodě.“ „Neexistuje žádné povolání bez pána / až na písařské povolání. On si je svým pánem.“

Lidé většinou Starou říši považují za strohou, asketickou dobu. Její elita se však ve skutečnosti věnovala rozkošim a přehánění. V různých zdrojích najdeme popisy královských hostin. Hosté seděli na překrásně utkaných koberecích a služebné jim omývaly ruce, než bylo přineseno jídlo. Stoly se prohýbaly pod hromadami hroznů, fíků, plodů palmy dum a pečivem pomazaným silnou vrstvou medu. Hosté do sebe lili jednu misku červeného vína za druhou a rukama jedli obří porce ryb, hovězího a drůbeže.

Mezitím se objevili hudebníci s flétnami, harfami a kostěnými chřestidly a klapačkami. Doprovázeli překrásné mladé tanečnice, které byly s výjimkou šperkových límců a krátkých sukniček nahé. Dívky předváděly arabesky a bavily hosty.

Jedna stará, pravděpodobně apokryfní pověst, kterou v 5. století př. n. l. zaznamenal Herodot, zachycuje nevázanost Staré říše. Faraon Menkaure – vnuk Chufúa a stavitel třetí pyramidy v Gíze – dostává v příběhu orákulum, které mu předpovídá, že bude žít už jen šest let.

Jak říká Herodot, faraon „si nechal udělat ohromný počet lamp a v jejich světle se každý večer oddával pití a veselosti a při sledování zábavy nerozeznal den od noci... Chtěl tímto způsobem prodloužit den a natáhnout tak šest zbývajících let na dvanáct, a tím usvědčit orákulum ze špatné věštby.“

Navzdory hedonismu byl život většiny lidí ve starém Egyptě chmurný a suchopárny. Celá společnost se zabývala tíživou faraonovou nesmrtelností. Při jedné příležitosti jsem se zeptal Rainera Stadelmanna, ředitele Německého archeologického institutu v Káhiře, proč byli obyvatelé říše ochotni obětovat životy k uctívání svých vůdců.

Řekl mi: „Starou říši nedržela tolik pohromadě víra v božskou podstatu jejich krále jako víra, že prostřednictvím krále je vyjádřena božská podstata samotné přírody. Mnohem později, po pádu Staré říše, se z Egypta stal jakýsi policejní stát. Ve Staré říši však lidé opravdu věřili, že je důležité stavět pyramidy. Je to něco podobného, jako když si ve středověku malá městečka stavěla ohromné katedrály. Poháněla je víra.“

Aby změřili rozsah prací, rozhodl se Mark Lehner se spolupracovníky vybudovat nedaleko Gízy pyramidu vysokou deset metrů z téhož vápence z Tury, jaký používali staří Egypťané. Muži, kteří postavili Chufúovu pyramidu, museli přemístit odhadem asi 2,3 milionů vápencových bloků, z nichž většina vážila 2,5 tuny. Na staveništi pak museli každé dvě a půl minuty zasadit nový kamenný blok. Lehner s kolektivem postavili kolem pyramidy spirálovou rampu a zjistili, že na posunutí bloku na rampě stačí jen deset až dvanáct mužů. Jako mazadlo použili písečný jílu a vodu a blok vyzdvihli na místo. Herodot odhadoval, že jednu z pyramid v Gíze muselo stavět sto tisíc lidí. Lehner spočítal, že na vykonání práce mohlo stačit deset tisíc lidí. Jak říká: „Vypadá to, že pyramida se dá postavit docela snadno.“

Lehner rád ukazuje lidem záhady Staré říše. Jednu mi odhalil v Médúmu. Byla to nedokončená pyramida na počest faraona Snofrua, otce Chufúa, která stojí o samotě pětadvacet mil na jih od Sakkáry. S baterkou v ruce jsme procházeli svažující se chodbou, která vede k pohřební komoře hluboko ve středu pyramidy. Stěny podepírají čtyři a půl tisíce let staré cedry ze státu Byblos, nyní Libanonu. Samotná komora byla překvapivě malá a zakrývala ji hrubě zbudovaná zeď.

„Pro krále je dost malá, že?“ poznamenal Lehner. „Nezapomeňte, že tu nikdy nenašli žádný sarkofág ani tělo. Jdeme se podívat do mastaby 17.“

Mastaba je hrobka s plochou střechou postavená ze sušených cihel. Číslo sedmnáct je blízko severovýchodního rohu pyramidy, jen kousek od hrobky. Archeologové si s touto mastabou dlouho lámali hlavy, protože do ní několik desetiletí nemohli najít vchod. Chodba, která je známá dnes, je tunel starověkých zlodějů, který vede do krypty. Cupital jsem úzkou, vydlabanou chodbou dolů za Lehnerem. Prolezl jsem úzkou štěrbinou. Postavil jsem se a s úžasem zíral kolem sebe.

Ve světle baterky jsem viděl komnatu ve tvaru T, několikrát větší, než byla přecpaná hrobka v pyramidě. Před námi stál masivní sarkofág vytesaný z červené žuly, kterou sem připlavili po Nilu z pět set mil vzdáleného Asuánu.

„Tak co říkáte?“ zeptal se mě Lehner. „Kdybyste byl faraonem, vybral byste si tu stísněnou komoru v pyramidě, nebo něco takového?“

„Je to jenom spekulace,“ pokračoval Lehner a odmlčel se. Žádná myšlenka o pyramidách není tak nedotknutelná jako ta, že jsou to vždy hrobky faraonů. „Ale zajímalo by mě, zda je Médúmská pyramida pouhý kenotaf – prázdná, symbolická hrobka?“

Pokud se ukáže, že bylo Lehnerovo tušení pravdivé, máme před sebou nejzarážející princip iluze Staré říše jako vyšší pravdy. Samotná pyramida – přinejmenším co se týká Médúmské – může být obyčejná pseudohrobka, která má v posmrtném životě faraona, který jen předstíral, že je zde pohřbený, mnohem větší význam.

Nakoukl jsem do sarkofágu. Víko bylo posunuté stranou. Dřevěná palice, kterou zloději použili k podpoře otevřeného víka, stále ležela na místě, zkroucená pod tíhou tří a půl tuny žuly a čtyř tisíc let působení.

Zloději vybrali všechny poklady, které mohla hrobka skrývat, těla se však nedotkli. Objevil je v roce 1910 W. M. Flinders Petrie, první archeolog, který vstoupil do mastaby 17. Kostru muže rozložili na malé kousky zřejmě úředníci, kteří připravovali pohřeb. Každá kost byla zvlášť zabalená do plátna a tělo bylo potom znovu sestaveno dohromady. Detaily balení ukazovaly neobyčejnou pečlivost. Plátno procházelo jednotlivými obratli, bylo v kolenních čláscích i omotané kolem každého kloubu na prstu. Oční důlky byly vyplněny kuličkami těsta

zatlačenými do plátna. Penis byl pečlivě vymodelovaný z plátna.

Petrie měl před sebou zřejmě raný pokus o zachování mrtvého těla před zetlením z doby několika století před tím, než se Egypťané zdokonalili v mumifikaci. Dnešní vědci by Petrieho nález znovu podrobně prozkoumali. Kostra však byla poslána do Anglie a zacházelo se s ní tak hrubě, že se lebka rozbila a už nešla spravit. Zbývající kosti byly uloženy do krabice v Brit-

ském muzeu. Osm desetiletí poté jsou ztracené. V muzeu je nedávno hledali, ale žádnou stopu po mrtvém těle z mastaby 17 nenašli.

Kolem roku 2465 př. n. l., zhruba v polovině existence Staré říše, začaly být pyramidy najednou méně důležité. Nikdo neví proč, ale řada vědců se domnívá, že po Chufúově pyramidě, jejíž stavba trvala zhruba třicet let, se říše unavila s každým faraonovým pokusem překonat svého předchůdce. Několik faraonů zemře-

Pyramida, kterou král Snofru opustil ještě za své vlády,

lo dřív, než byly jejich pyramidy dokončeny, a to snad způsobilo mezi obyvateli hrůzu a děs.

Už nikdy nevznikla žádná královská pyramida v tak ohromném měřítku. Místo na pyramidu se náboženství zaměřilo na zádušní chrám, postavený před východní stranou pyramidy. Do stěn nádvoří obklopených sloupovým předalabastrovými oltáři vyryli sochaři živé polomytické scény – zobrazují faraona, jak drtí své libyjské nepřátele či jak loví medvědy v Sýrii.

A zde pak veleknězi provádějí složitý kult, aby si naklonili ka zemřelého krále. Pohřební kultura se rozvíjela rafinovaněji, i když faraonova všemocnost začala postupně mizet.

Někteří vědci se domnívají, že pád faraonů začal těsně předtím, než se přestěhovali na jih z Gízy do Abusíru. V uplynulých třiačtyřiceti letech pracoval v Abusíru archeologický tým pod vedením Miroslava Věrného z Českého egyptologického ústavu v Praze. V roce 1982

objevili první skrytou zásobárnu se dvěma tisíci kusy papyru v cihlovém archivu uvnitř zádušního chrámu faraona jménem Raneferef. Mezi papyry byly jak úplné svitky, tak útržky, všechny popsané dobovými záznamy kněží.

Spolu s podobnými tajnými skladišti vykopanými pod vedlejšími chrámy dávají křehké stránky dohromady nejpodrobnější psané dokumenty ze Staré říše. Jsou známy pod celkovým názvem Papyry z Abusíru. Záznamy popisují s vynikající a přehnanou elegancí rituály, které prováděli před čtyřmi tisíci lety pohřební kněží.

Raneferef zemřel, ještě než dosáhl pětadvaceti, a vládl něco málo přes dva roky. V té době stály jen základy jeho skromné pyramidy. Vládní úředníci nechali v rychlosti omítnout zdi jílem a nedokončenou pyramidu pokryli kamennou dlažbou. Podle toho, jak pyramida vypadá, bychom soudili, že se za krále držel krátký smutek a brzo se na něj zapomnělo.

Nebylo tomu tak. Ještě o nějakých padesát nebo sto padesát let později se kněží Raneferefova kultu stále denně scházeli a vykonávali obřady, které jeho ka vyžadovalo. Kněží byli denně v čele procesí, které třikrát obcházelo pyramidu. Další se shromažďovali před Raneferefovou sochou. Stáhli z ní povlak, potřeli ji vonnými oleji, namalovali jí černé oční stíny, před nosem jí mávali zapáleným kadidlem a opět ji oblékli do jasně barevných látek – a celou dobu recitovali posvátné texty.

Před hlavním oltářem dohlížel kněz na řadu mužů, kteří nesli bochníky chleba různých velikostí a tvarů – kulaté, ploché, kónické, zašpičatělé. Chléb, nejběžnější jídlo Starého Egypta, symbolizovalo blahobyt a dostatek. Když nosiči odevzdávali náklad, kněz četl z papyru: „Deset bochníků beset, sedm bochníků paadj, jedenáct pecnů pesen, šedesát dva pecnů hetjat, jeden bochník toot, jeden bochník khadj...“ Další hodinu zůstaly pecny na hromadě na oltáři, potom byly odstraněny. Egypťané věřili, že se Reneferefovo ka dostalo k chlebům a stačilo se najíst.

Další budova v Reneferefově chrámovém komplexu se jmenovala Svatyně nože. Ohromné šedé vápencové bloky byly konečnou stanicí pro mohutné býky, kteří se sem dostali se svázanými nohama. Řezník uchopil rituální pazourkový nůž a prořízl býkovi hrdlo. Krev zachycoval do alabastrové mísy. Další muži potom býkovi odřízli levou přední nohu a nesli ji k oltáři – jako další dar neukojitelnému faraonovu ka.

se i dnes zvedá z pouště obklopené zavlažovanou půdou.

Prastaré svitky mohou také pomáhat badatelům při dalších výzkumech minulosti Egypta.

Jak říká profesor Verner: „Z těchto papyrů známe jména dosud neobjevených královských paláců a chrámů. Víme, že tady někde musí být zaváté pískem.“

Nejpříjemnější postava, která patří k posledním dnům Staré říše, byl Pepi I., který vládl zhruba třicet čtyři let. Jako agresivní faraon

vysílal Pepi armády na východ k potlačení pouštních nomádů, kterým říkali Egyptané Obyvatelé písku, a proti Núbičům na jihu. Dutá socha Pepiho I. vyrobená z tepané mědi je dnes v Egyptském muzeu jedinou nalezenou kovovou sochou Staré říše v životní velikosti. Měří téměř dva metry, Pepi napřahuje levou ruku a zvedá levou nohu, jako by se chystal vyrazit do války.

Komplex Pepiho pyramidy v Sakkáře vykopává od roku 1966 Mission Archéologique Française de Saqqara pod vedením Jeana Leclanta. Vykopávky, kde pracuje na šedesát lidí, jsem navštívil koncem února. Věnovali se mi vedoucí projektu Catherine Bergerová a Audran Labrousse, kteří mě zavedli do tmavé chodby uvnitř Pepiho pyramidy. Stěny faraonovy pohřební komory, které byly objeveny před rokem 1880, byly holé. Nezdobil je žádný reliéf ani nápis v kameni. Téhož roku však objevil Gaston Maspero v Pepiho kryptě sloupky plné hieroglyfů. Každý z nich byl asi 5 centimetrů vysoký a vytesaný s mistrovským umem.

Catherine Bergerová posvětila na sloup, který stál přímo nad nízkým portálem vedoucím k pohřební komoře. Texty pyramid, jak se jim oficiálně říká, byly nalezeny uvnitř pyramid posledních pěti vládců Staré říše. Pepiho text patří k nejrozsáhlejším.

„Buď pozdraven, žebříku Boží!“ začala číst Catherine. „Povstaň, žebříku Horův, který byl postaven pro Osíria, aby mohl vystoupit na nebesa... Nyní patří žebřík Boží mně...“

Soubor Textů pyramid tvoří poetická zaklínadla, která mají mrtvému králi zajistit cestu na nebesa. Nejsou to jen pouhé účetní doklady jako formulky z papyrů v Abúsíru. Jde o rituální, posvátné zpěvy, které původně přednášel kněz uvnitř hrobky. Na tom, jak budou zařikání provedena, závisela cesta faraonovy duše.

Došli jsme do pohřební komory a Catherine pokračovala. „Pokud žije bůh, bude žít i tento král. Pokud bůh nezemře, nezemře ani král. Pokud nebude zničen bůh, nebude zničen ani král.“

„Všechny texty a pyramidy jsou ohromný nástroj na pomoc králi v jeho cestě přes zeď mrtvých k zmrtvýchvstání a věčnému a šťastnému životu ve společnosti bohů,“ vysvětloval mi Labrousse. „V opakování litaní se skrývá jistá úzkost. Kněží věří v úspěch, zároveň však mají trochu strach, že to nevyjde.“

Nemohl jsem spustit oči z nádherných a jemně vytesaných hieroglyfů natřených na zeleno. „Proč zelená?“ zajímal jsem se.

„Zelená je barva mládí, znovuzrození, jara, močálů, vegetace a vzkříšení,“ odpověděla mi Catherine.

Potom ukázala na několik nedopsaných hieroglyfů. Postavám lidí a zvířat scházely různé části těla, včetně hlav. „To mělo zajistit, aby se k činu nedostalo nějaké zvíře,“ vysvětlovala.

Při vyrývání hieroglyfů vznikalo nebezpečí, že může zvíře pokazit celé kouzlo – například lev mohl sežrat dary pro faraonovo ka.

Kolem roku 2200 př. n. l., po pěti stoletích relativní prosperity a politické stability, začala mít Stará říše problémy. Její poslední známý faraon, Pepi II., se dostal na trůn jako chlapec a vládl více než devadesát let. Stát se kolem něj pomalu rozpadal. Nápis z hrobky jednoho z vůdců Pepiho výprav odhaluje vznětlivost osmiletého vládce. Výprava přivezla z Núbie náklad tří set oslů s válečnou kořistí, od sloních klů až po vonné oleje. Pepiho nejvíce zajímal Pygmej, kterého zajali dobrodruzi. „Hned se vraťte ke mně na sever!“ psal vedoucímu výpravy. „Pospěšte si a přiveďte s sebou Pygmeje, kterého jste našli v zemi Lidí žijících za horizontem... Až ho povežete na loď, postavte kolem něj na palubu zkušené muže, aby nespadol do vody! Když se uloží k spánku, uložte zkušené muže do stanu kolem něj. Kontrolujte desetkrát za noc!“

Vědci mnohokrát debatovali o příčinách rozpadu Staré říše. Autorita faraona po několika stoletích postupně slábla a kasta kněží a vládců provincií získala moc a nezávislost.

Navíc kolem roku 2200 př. n. l. Egypt zřejmě zasáhla i klimatická krize, když se na životodárné záplavy kolem Nilu nedalo spolehnout a zemi zachvátila sucha.

Také Pepiho dlouhověkost mohla znamenat stagnaci státu. Archeolog Rainer Stadelmann

Snofrův velekněz Rahotep a jeho manželka Nofret jsou vytesáni z vápence v mastabě neboli hrobce s plochou střechou nedaleko pyramid. Realistické stavby měly pomáhat duchům nalézt cestu do jejich posmrtného domova.

(vpravo) Faraon Menkaure, jeden ze tří stavitelů pyramid v Gíze, ve společnosti dvou bohyň.

mi řekl: „Výjimečně dlouhé vlády jsou pro civilizace katastrofální. Například ve Francii se měl dočkat gilotiny Ludvík XIV., ne Ludvík XVI. Jsem si jistý, že během vlády Pepiho II. vyšel denně z paláce dvořan a oznámil: Ještě žije. Pepi dokončil stavbu své pyramidy, když mu bylo asi třicet. Pak následovalo šest desetiletí korupce. Vládci provincií zjistili, že nepotřebují instrukce z paláce a mohou si dělat, co chtějí.“

Brzy po smrti Pepiho II., někdy kolem roku 2150 př. n. l., Stará říše zanikla. Následující období, kterému vědci říkají První přechodné období, zůstává záhadou.

„První přechodné období znamenalo hrozný rozkol, naprostý rozpad říše,“ říká Labrousse. „Všechny pyramidy byly vykradeny. Nikoli tajně a v noci, ale organizovanými bandami zlodějů za denního světla.“

Stáli jsme na špičce pyramidy Pepiho I. v Sakkáře. Labrousse ukázal ke kráteru u našich nohou. Byl to pozůstatek po zlodějích dávných dob.

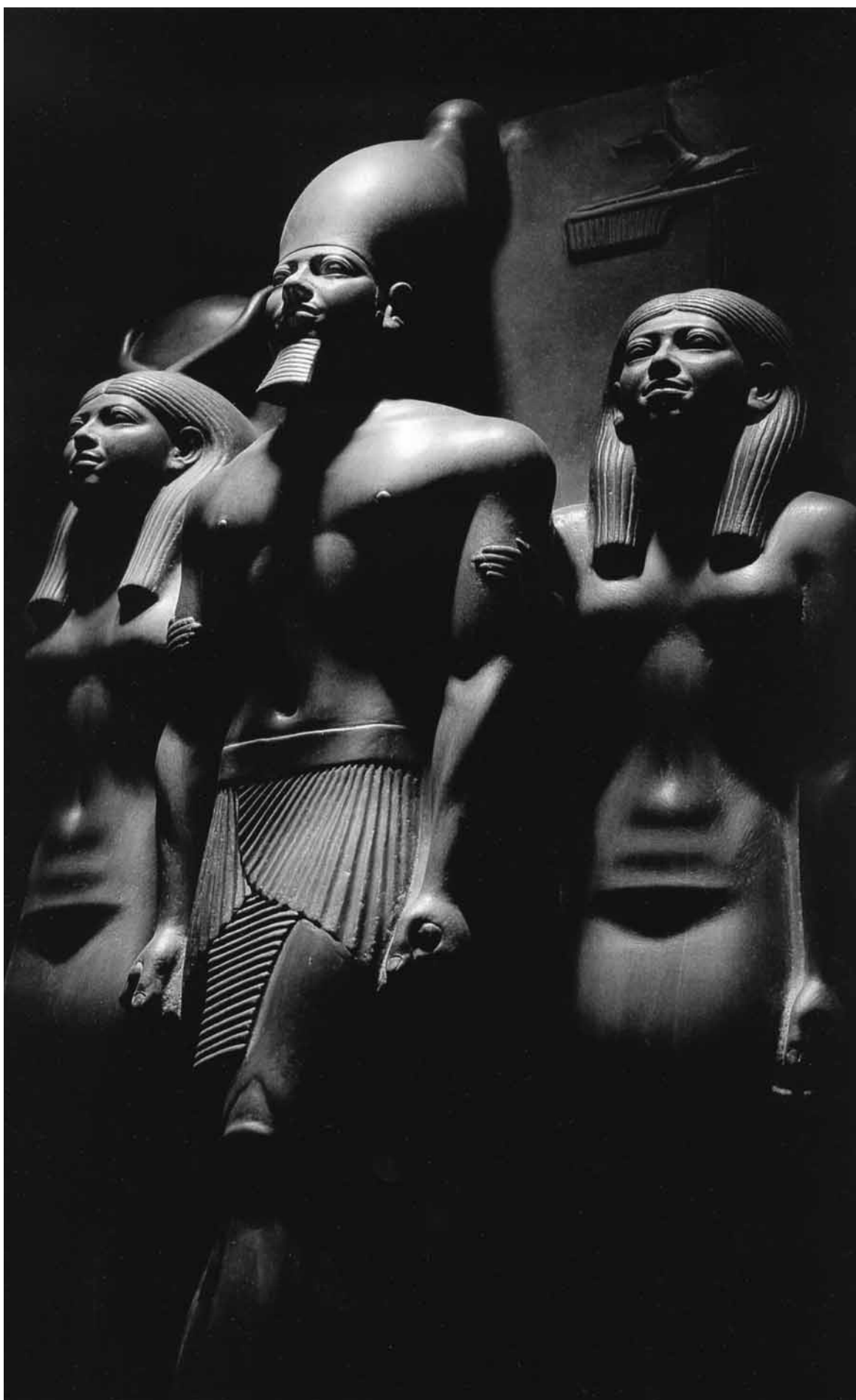
„Chrámy byly vypáleny, všude vládlo násilí a zemi zachvátil strašlivý hladomor.“

Některé nápisy na hrobkách úředníků z té doby jsou výmluvným svědectvím hladomoru. „Dal jsem chléb hladovým,“ tvrdí jeden z těch, kteří přežili, „a šaty těm, co zůstali nazí...“ Celý Horní Egypt umíral hladem a došlo to tak daleko, že lidé jedli své vlastní děti...

Egypt povstal v plné slávě ještě dvakrát. Ve Střední říši po roce 2040 př. n. l. a v Nové říši za králů Achnatona, Tutanchamona a Ramesse II. Jak se Stará říše ztrácela v minulosti, začali ji pozdější Egypťané považovat za jistý zlatý věk.

Kolem roku 1200 př. n. l., plných 1400 let po smrti Imhotepa, prohlásili Egypťané tohoto geniálního architekta Džóserovy vlády za boha a postavili na jeho počest kultovní chrámy. O mnoho století později vykopali dělníci do Stupňovité pyramidy šachtu až k Džóserově pohřební komoře. Nikoli aby vykradli hrob, ale aby se pokusili rozluštit záhady hrobky.

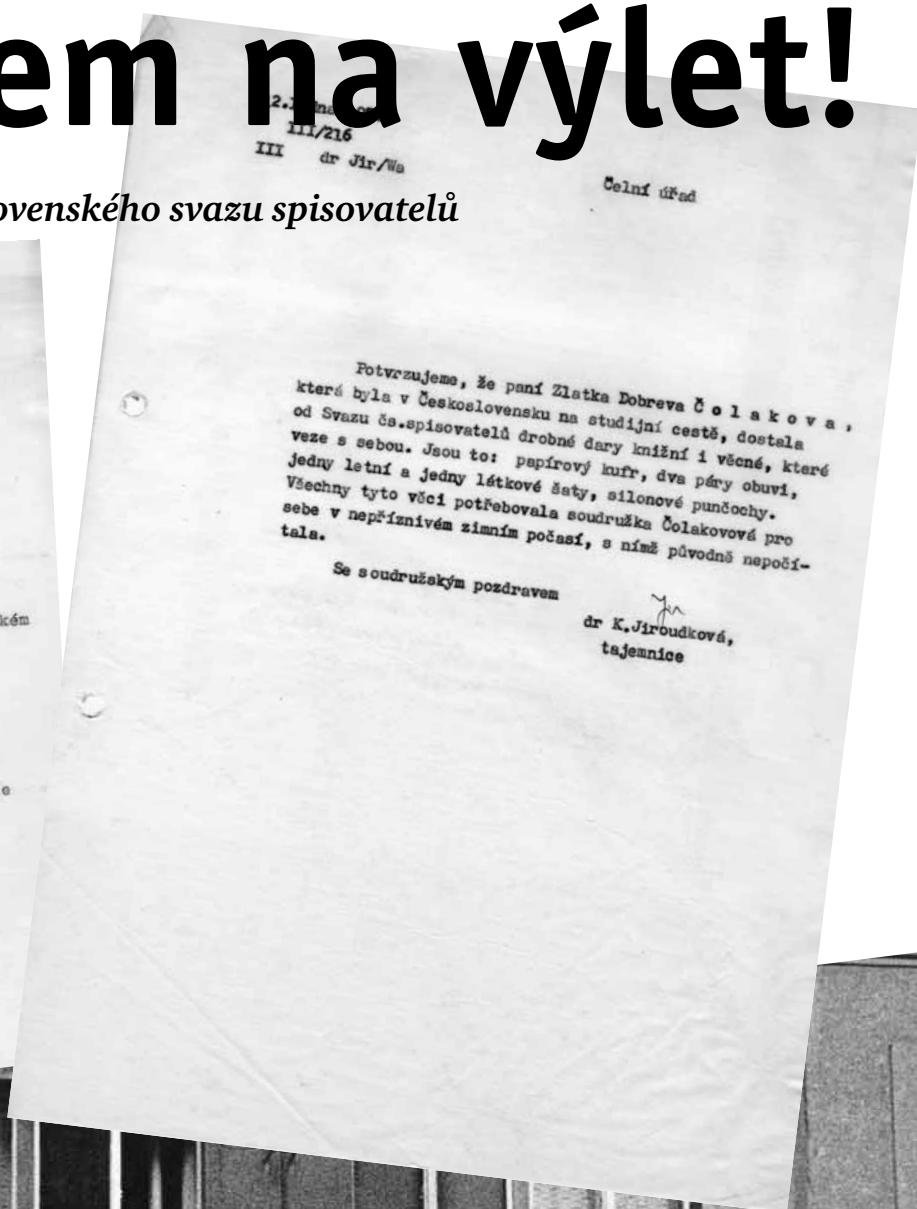
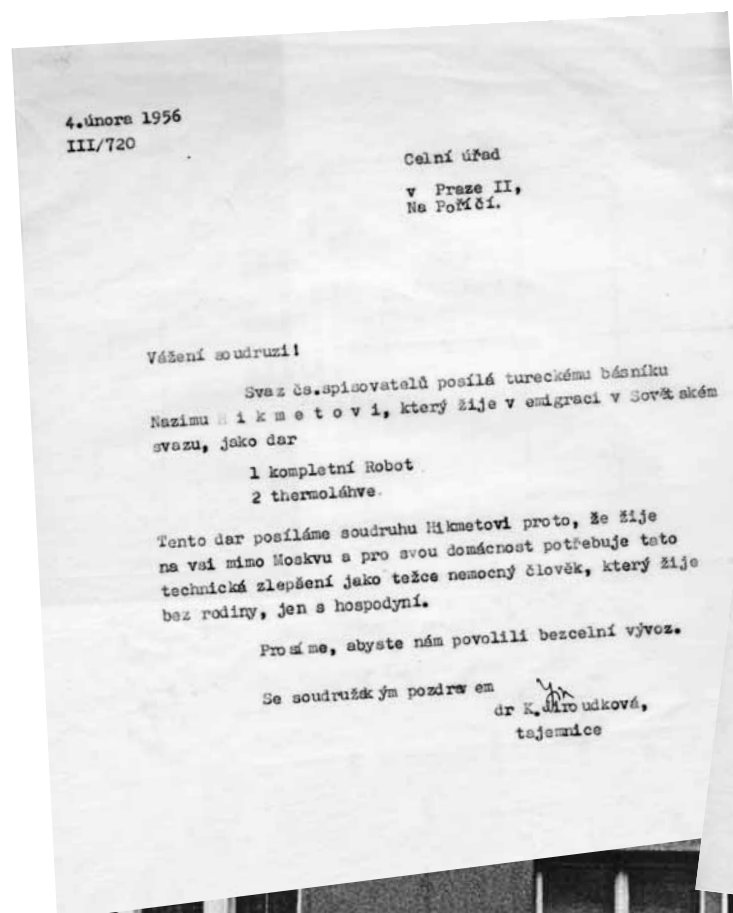
Rozloučil jsem se s Jeanem-Philippem Laurem na kolonádě komplexu Stupňovité pyramidy. Radil dělníkům, jak zasadit vysoko do jižní zdi kámen. Kámen vzal do rukou a jemně ho položil na místo. V šedesátém devátém roce své vlastní pocty Džóserovi Lauer věděl, že jeho životní práce nikdy neskončí. Jak dokazovaly jeho ruce, nebyl to však důvod, aby s ní přestal.

Černé na bílém

Kluci, jedem na výlet!

Z archivu Československého svazu spisovatelů

29. listopadu 1955
III/5423
III dr Jir/Wa

Celnice,
Praha-Letiště.

S e z n a m
darů členů delegace čs. spisovatelů do Sovětského svazu:

1x pokrývka 11/416	Kčs 165,--
1x pokrývka 11/582	" 484,--
1x pokrývka 11/1082/55	" 200,--
1x pokrývka 11/937/55	" 170,--
1x pokrývka 11/920/55	" 265,--
1x miska dubová 01/25	" 100,70
1x Hlazeník jara 01/55	" 101,--
1x Látička 01/30	" 75,50
1x Črpák liptovský 01/178	" 150,--
1x -" Rusek 01/200/55	" 110,--
1x Čutora 04/245	" 46,--
2x Črpák 01/200/55	" 220,--
3x Črpák 01/86	" 226,50
1x Chlap s lopatou 04/	" 112,--
1x Rozsevač 04/	" 112,--
1x S harmonikou 04/	" 206,--
1x Chlap s dřevem 04/	" 224,--
1x Žena s košíkem 04/	" 210,--
1x Vyberanie zemiakov 04/"	" 560,--
1x Na smene 04/105	" 161,--
1x Parašutisti 04/43	" 420,--
1x Žetva 04/4	" 560,--

Kčs 4.896,70
=====

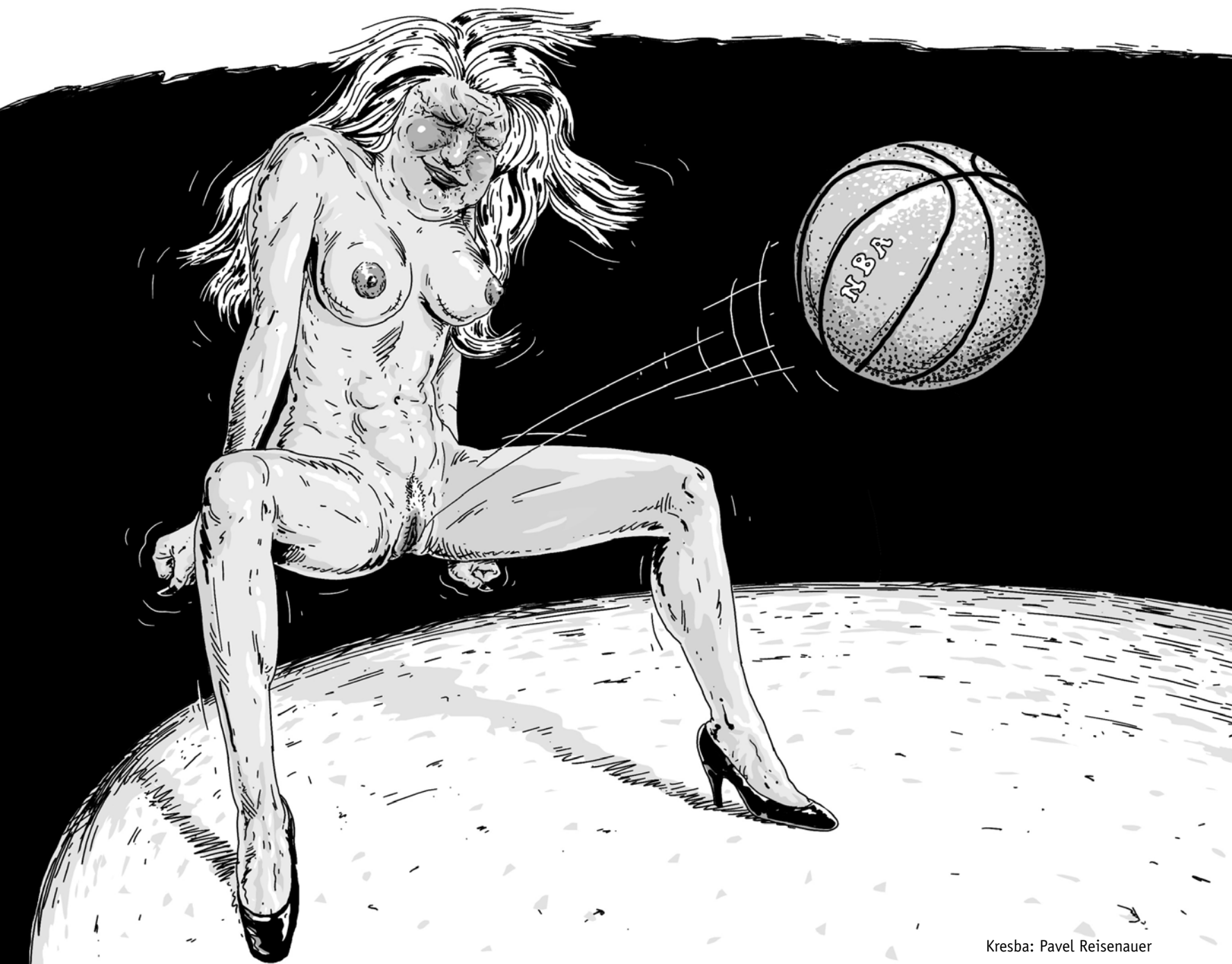
- 2 -

3x peněženky á Kčs 39,50	Kčs 118,50
1x cig.pouzdro	" 22,--
2x vizitky á Kčs 48,--	" 96,--
2x cig.pouzdro á Kčs 26,70	" 53,40
1x cig.pouzdro á Kčs 40,--	" 40,--
4x korunkovky á Kčs 45,--	" 172,--
1x figurka Jánosiík	" 108,--
1x figurka zbojník	" 167,50
1x figurka zbojník	" 150,--
15x brože email.mosaiska různého druhu v hodnotě 11,40 - 28,--	" 417,15
6 kusů granátových šperků v hodnotě	" 508,--
1 váza	" 128,--
1 váza broušená	" 317,--
1 popelník	" 66,30
1 popelník	" 36,40
1 popelník	" 55,64
1 brouš.kuřácká souprava	" 201,--
3 balíky různých knih	

Velký lidský cedřák

Překlad: Tamara Váňová

Do té doby, než The Smoking Gun získalo tyto dokumenty, nejpodivnější přísadou na pizze byl ananas. To však v klubu The Ice House v Albuquerque překonala kabaretní umělkyně Stephanie Evans (známá jako „Human Super Soaker“ – Velký lidský cedřák.) Zde je série dokumentů líčících problémy, jež měla Stephanie s místním oddělením hygieny prostředí. S potěšením jsme zaznamenali, že při opětovné kontrole mohli inspektoři konstatovat, že klub přestal „podávat jídlo během vystoupení, při nichž dochází k vyprazdňování vagíny“.

Kresba: Pavel Reisenauer

Věc: Zjištění provedená v klubu Ice House

Spojil jsem se se zaměstnanci klubu Ice House asi v pět hodin odpoledne a bylo mi řečeno, že Stephanie Evansová začne se svým vystoupením asi o půl deváté večer. Informovali mě, že k jídlu je pouze pizza a k pití nealkoholické nápoje. Dorazil jsem na místo asi ve 20.20 hod. 12. listopadu 1997. Ve 20.30 hod. se na jevišti objevila Stephanie. Přibližně 35 osob se shromáždilo v prostoru kolem jeviště a sledovalo, jak paní Evansová leží na zádech a do vaginy si zasouvá pingpongové míčky. Odtud je pak střelila na lidi, z nichž jen malé procento se pokoušelo zachytit je ústy. Jedné osobě se to podařilo. Jiní chytali míčky do ruky. Paní Evansová pak souhlasila s tím, že po vystoupení míčky podepíše. Do davu bylo z vaginy paní Evansové vystřeleno přibližně patnáct míčků. Paní Evansová pak odkráčela z jeviště, čímž asi ve 21.15 hod. skončila první část vystoupení.

Po celou dobu byla k dispozici pizza a lidé během představení i po něm jedli. Na nápojovém lístku byl neomezený výběr nápojů a většina zákazníků měla nápoje během pingpongového představení postavené na stole. Nevšiml jsem si žádného zařízení na uskladnění pizzy. Pizza byla umístěná v roznáškových krabicích, odkud se servírovala. Zákazníci si mohli zajít k barovému pultu a obsloužit se sami, nebo mohli počkat na servírku, která jim přinesla pizzu až na stůl. Obsloužil jsem se sám a obdržel kus pizzy. Její teplota se pohybovala kolem 25°C.

Asi ve 22.15 hod. se paní Evansová opět objevila na jevišti. Na pultu, který lemoval jeviště, stálo asi pětadvacet sklenic v řadě od jednoho konce k druhému a zákazníci z nich pili nealkoholické nápoje. Na tomto pultě žádné talíře s pizzou nestály, avšak lidé jedli a nedojedené kousky pizzy ležely na několika stolech přímo před jevištěm a po jeho stranách. Doprostřed jeviště byl umístěn velký, přes metr vysoký model šampusové sklenice, vyrobený z jakési průhledné umělé hmoty. Údajně měl být napl-

něný šampaňským, ale jak se ukázalo, byla to voda. Paní Evansová se do nádoby posadila, poté z ní vstala a vypustila vodu z vaginy do davu. Zdálo se, že jí na nějakém konkrétním cíli nesejde. Posadila se pak zpátky do nádoby, opět vstala a svůj výstup zopakovala. Po třech či čtyřech vypuštěních vody se ponořila, vyskočila z nádoby a obešla jeviště. Bylo

jasné, že v tělní dutině zadržuje tekutinu a má v plánu ji někam vypustit. Pokynula jednomu ze zákazníků, aby přišel blíž. Byl asi tak metr a půl od její krajiny bederní. Prudce vystříkla tekutinu, kterou zadržovala ve vagině, zákazníkovi přímo do tváře a pak se vrátila zpět k nádobě, aby z ní doplnila další zásobu vody. Abych mohl představení lépe sledovat, musel jsem se dostat poměrně blízko k umělkyni. Paní Evansová stříkala vodu prakticky na každého v místnosti, a protože jsem nechtěl být smáčen jejími tekutinami, opustil jsem zařízení.

Podle mého soudu by mohlo vystřikování vody z vaginy na jídlo způsobovat vážné zdravotní problémy. Paní Evansová vypouštěla vodu z vaginy směrem z jeviště přímo nad řadou sklenic, z nichž zákazníci pili. Pizza byla k mání po celou dobu vystoupení a hosté ji jedli.

Navrhovaná opatření:

1. Vyžadovat na vedení klubu The Ice House, aby zajistilo spolehlivé ohřívací zařízení, v němž by si pizza udržela vnitřní teplotu 56°C, jak to vyžaduje Nařízení o podávání jídel a nápojů.

2. Zakázat servírování jídla a nápojů během vystoupení, jehož součástí je prudké vystřikování tekutiny z vaginy. Zredukuje se tak nebezpečí kontaminace, k níž by mohlo dojít při přímém styku jídla s vaginálními tekutinami.

Potřebujete-li další podrobnosti, neostýchejte se se mnou spojit osobně.

10-15. LISTOPADU

STEFANIE EVANS

PŘIJĎTE SE PODÍVAT NA LIDSKÉHO SUPERDŠTÍČE V AKCI.

VELKOLEPÁ PODÍVANÁ:

SÍLA ŠAMPAŇSKÉHO
ZRENTGENOVANÁ LOUTKA
HAD A PAVOUK
KUNG-FU
POLYKRÁNÍ OHNĚ
PINGPONGOVÉ BALÓNKY

„PŘEDSTAVENÍ STEFANIE EVANS MUSÍTE NUTNĚ VIDĚT.“

NEUVĚŘITELNÁ PRÁCE SE SVALY
STEFANIE JE SCHOPNÁ VYSTŘELIT VODU AŽ DO VZDÁLENOSTI 8 METRŮ
NEJLEPŠÍ ŽHAVÉ MÍSTO V ALBUQUERQUE

POUZE PRO OSMNÁCTILETÉ A STARŠÍ

Funk v Černošicích: zleva Fred Wesley, Ondra Brousek (Monkey Business, klávesy) a Roman Holý

To přece není možný!

KAREL JANÍČEK
FOFOGRAFIE: JANA NOSEKOVÁ

F. W., Franta Kop (Monkey Business, plechy), R. H.

One more time, please, ozval se jednoho mrazivého, prosincového večera z reproduktorů domácího studia v Černošicích klidný hlas s jižanským akcentem. Patřil jednomu z členů dechové sekce, černošskému trombonistovi. Nikdo na slova na první pohled dobrosrdečného tloušťtíka nic nenamítá. Zdánlivý poklid je však ten tam v okamžiku, kdy přiloží k ústům svůj nástroj. Vzduch najednou prořízl ostrý a nekompromisní zvuk. Charakteristicky přesným frázováním se přihlásila o slovo živoucí legenda amerického jazzu, rhythm & blues a především funku, Fred Wesley. Možná to bude znít trochu nadneseně, ale jeho přítomnost v českém studiu je asi takovou událostí, jako kdyby si s českými rockery přijel zahrát takový Eric Clapton.

Pozoruhodná je také skutečnost, že Fred Wesley přijel těsně před Vánocemi do městečka kousek za Prahou proto, aby nahrál dechové party na debutové album téměř neznámé české funkové kapely Monkey Business. Spokojený duchovní otec skupiny a neúnavný propagátor funku v českých ze-

Fred Wesley přechráčuje studiový práh

mích Roman Holý mi po prvním nahrávacím dnu pomohl rozplést záhadu Fredova zjevení v Černošicích i okolnosti vzniku celého projektu:

Tahle kapela vznikla v podstatě asi před půl rokem, když jsme po dlouhých letech hledání konečně našli ty správný lidi, kteří cejtě takovou muziku, kterou chceme dělat, a navíc jsou i příjemní a spolehliví. Nebylo to vůbec jednoduchý. S bubeníkem Martinem Houdkem a baskytaristou Pavlem Mrázkem jsme se po nějakých spoluhráčích poohlíželi tak tři čtyři, možná pět let.

Původní nápad byl, že si vedle JARu udělám nějakou sranda kapelu, která by hrála taneční muziku. Nakonec se to zvrtno úplně jinak a vznikli Sexy Dancers. Ale ta myšlenka zahrát si s někým jiným tu zůstala. Úplně nejtěžší bylo najít zpěváka. Už jenom proto, že po spolupráci s Danem Bárrou se těžko slevuje. Vlastně je hrozně těžký smířit se s tím, že už tu nikdo tak dobře není. Už jsme to snažení málem zabalili, když tu jsme čistou náhodou natrefili na Matěje Rupperta. Je to jednadvacetiletý mladej čenda, kterýho jsme si vzali na zkoušku a k našemu šoku zjistili, že jsme narazili, podle mého názoru, na naprosto nevídané talent. Stabilní sestavu doplňuje druhý klávesista a herec Ondřej Brousek a kytarista Olda Krejčoves.

Dali jsme si pracovní název Monkey Business, protože to v angličtině znamená z prdele kšeft nebo taky něco hodně nepovedeného. Už proto, že jsme si říkali, že taková hudba tady nemá žádnou tradici a pokud to vůbec někde uplácírujem, asi to stejně bude hodně blbej kšeft. Naštěstí nám dali maximální důvěru u Sony/Bonton Music, snad proto, že jsem u nich už natočil dvě desky JARu a Sexy Dancers. Nový zpěvák? Zeptali se. Dobrý, běžte do toho.

Písničky jsme připravovali asi dva měsíce a teď jsme ve studiu. Asi polovinu jsem složil sám, zbytek je kolektivní práce. Už v průběhu příprav jsem pojal nápad: Co kdyby jsme se konečně podívali na věc trochu jinak a zkusili zaměřit pohledy někde dál než do Klatov? A tak jsem obeslal několik lidí, respektive mi šlo především o dva, o Freda Wesleyho (dneska s náma točí) a o mého strašně

oblíbeného kytaristu Davida Williamse. Ten už natáčel s Madonnou, Herbie Hancockem, nahrál Thriller s Michaelem Jacksonem, prostě neskutečnej zabiják. Už před rokem jsem mu poslal do jeho studia nahrávky Sexy Dancers a on obratem poslal zprávičku, že naše hudba je fajn. No a včera jsme mu poslali pásky do Los Angeles. Začne natáčet zejtra a podle mého by to takový střelec jako on mohl mít hotový tak za odpoledne. Doufám, že to budeme mít do Vánoc zpátky.

Tím jsme se rozhoupali k tomu nebejt připsoráný a už předem si říct, že je to přece šílenost, aby chlap od Jamese Browna jel do Černošic. Poslal jsem Fredu Wesleyemu velmi slušnej a obdivnej dopis a zeptal se, jestli to není troufalý žádat ho o spolupráci, a on odepsal, že jeho posláním je rozšiřovat funk a r & b a jazz do všech končin světa a že je rozhodnutej pomoc mladejm a nadšenejm hráčům, kteří to myslí opravdu

Roman Holý: Bylo to na jedničku

vážně. Podle mě ale neměl ani tušení, do čeho jde. Ale asi se mu líbil ten dopis a nahrávky JARu a Sexy Dancers. Napsal nám, že naše funkabilita je docela v pořádku a že se těší do Prahy. No pak přijel a pořád netušil, co ho čeká. Ještě v taxíku se pro jistotu ptal, jestli ti kluci, co s ním budou nahrávat, přečtou partituru a jestli vůbec umíme noty. Nakonec to pro něho muselo být příjemné překvapení, protože dvě písničky, na který jsme měli peníze a který jsme mu zaplatili, jsme nahráli asi za dvě a půl hodiny. A Fred se tak rozjel, že nám jednu písničku udělal zadarmo, čímž jsme ušetřili asi dva tisíce dolarů, a vypadá to, že nám zítra něco i nazpívá. Je evidentně v klidu a spokojený, že se nedostal do nějakých šílených rukou, jak možná původně čekal.

Fred Wesley se poprvé ocitnul v centru funkového dění koncem šedesátých let, když se stal na přímluvu kamaráda členem orchestru

Jamese Browna. Funk už v té době měl za sebou více jak desetiletý vývoj. Výraz pocházel z černošského slangu a znamenal sexuální vzrušení. Po hudební stránce se zpočátku jednalo o fúzi hard bopu s blues a s prvky gospelu. V průběhu šedesátých let se pod inovátorským vlivem Jamese Browna otočil funk čelem k taneční hudbě a od té doby opravdu spolehlivě a neomylně působí na všechny příslušné smysly. Postupem času se živočišné vibrace funku staly inspiračním zdrojem pro mnohé nastupující hudební směry, včetně rapu a hip hopu. Jeho vliv je dobře slyšet u tak rozličných umělců, jako jsou Public Enemy, George Michael nebo Sinéad O'Connor.

James Brown rychle pochopil Wesleyův talent a postavil ho do čela nové kapely Jbs. Ta nahrála v roce 1973 velký hit s výmluvným názvem Doin' It To Death. O něco později si

Fred Wesley na čas odskočil ke konkurenční funkové organizaci Parliament/Funkadelic, v jejímž čele stál George Clinton. Opět se opakovala podobná situace jako u Browna. Wesley dostal pod taktovku činnost dechové sekce. Jeho skladatelský a aranžérský vklad pro rozvoj funku v sedmdesátých letech by se dal bez přehánění označit za nepostradatelný. To nejlepší však mělo teprve přijít. Wesleyho samostatné sekci the Horny Horns se kvalitou dodnes může rovnat snad pouze kvintet Tower of Power.

Během své kariéry se Fred Wesley podílel na natočení mnoha desítek alb. Kromě sólových funky projektů a nepřeslechnutelné účasti na albech Jamese Browna a George Clintona podpořil ve studiu několikrát svého přítele, kytaristu Curtise Mayfielda, a mnohé další, např. taneční skupinu Deee-Lite, rockery 10.000 Maniacs nebo experimentální projekt Material.

Nahrávání s Fredem v Černošicích nemělo podle Romana Holého chybu:

Probíhalo to úplně nádherně, přestože z dechové sekce mluví anglicky akorát Kája Růžička. Měli jsme tu sice překladatele, protože jsem se bál komunikace, ale ta hudební řeč je tak jasná, že žádné problémy nemáme. Fred ukazuje, gestikuluje, řekne si, když chce něco udělat znovu, dá nám vědět, co bylo dobrý. Ze začátku jsme sice byli všichni nervózní, aby nás s tím neposlal někam, ale měl demáče a přijel výborně připravený. Včera jsme byli na večeri, hned jsme se přišerně zčadili a on potom večer napsal v hotelu partituru. Když dnes přijel, byl příjemně překvapený, jak ti kluci hrajou. Není divu, jsou to všechno zkušení jazzmani. Bylo to šileně rychle hotový. Je to zlato.

A teď si představ, že když poprvé slyšel naše nahrávky, údajně prý prohlásil: To přece není možný. Tohle přece nemůžou hrát Slovani!

Po závěrečném míchání v lednu by album Monkey Business mělo vyjít v průběhu března. O měsíc později vyrazí kapela na měsíční turné, které v rámci projektu na podporu jazzu a funku podporuje firma Ballantine's. V plánu jsou také tři singly v angličtině určené pro evropský trh.

V českém prostředí zatím funk dírů do světa neudělal. Roman Holý však obavy o budoucnost nemá:

Já se tím zabývám systematicky už nejmíň deset dvanáct let a nikdy to moc velký odezvy nemělo. Většinou jsme byli rádi, když i se známými a kamarády přišlo někam do klubu tak dvě stě, dvě stě padesát lidí, to bylo maximum. Nedávno ale nastal obrat. Už přes dva roky se situace mění k lepšímu. Svoji roli hraje i to, že lidi tu muziku dřív neznali. Teď můžeš jít každý měsíc do Lucerna Music baru na naprosto špičkový koncert fusion music nebo jazzu. Na jednu to tu máme a šíří se to jako lavina. Je to jednoduchý, když už si k tomu někdo čuchne, těžko pak bude poslouchat Evropu 2 nebo Oldfielda. Jak to lidi objeví, musí tomu propadnout. Je v tom energie, je v tom sprostota, je v tom všechno. Pro Monkey Business jsme udě-

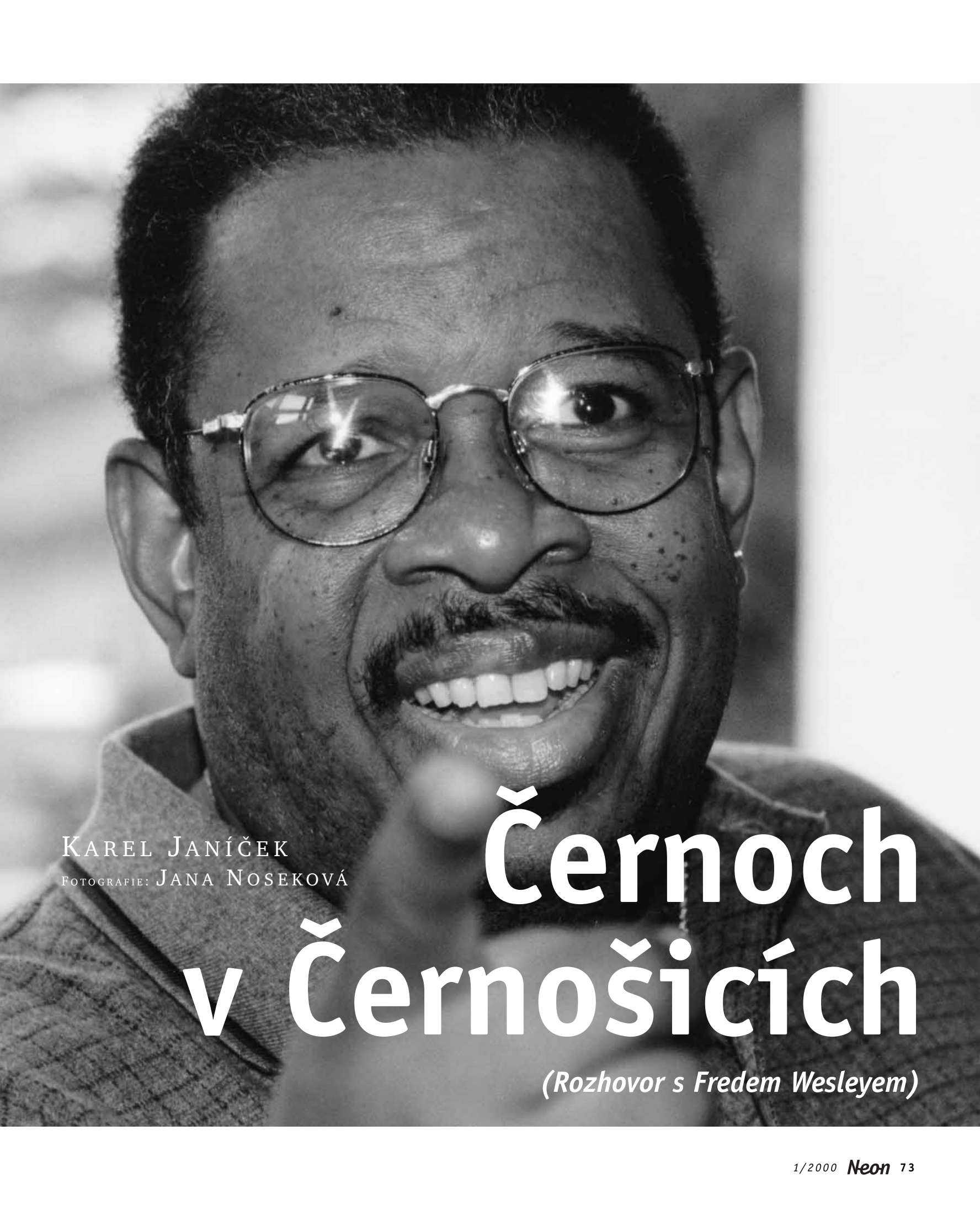
F. W. & F. K.

lali i nějaké české texty, abysme byli víc komunikativní. Navíc je tam nová tvář, nový zpěvák, jaký tady od zjevení Dana Bárty nebyl. Myslím, že ten by mohl s lidma pořádně zatrást. Ale předpovědět se to nedá nikdy. Zajímavý je, že problémy jsou spíš u nás. Až desku vydáme a bude mít nějakou odezvu, troufám si tvrdit, že nebude příliš obtížné probíjet se do klubů po Evropě. Ale bez ní by to nešlo.

Předtím nás ale čeká ještě jedna příjemná věc. Naš sponzor oslovil Candy Dulfer, jestli by neměla chuť zahrát si s jednou mladou českou kapelou. K tomu dodal, že už s nima hraje Fred Wesley. Prý vyvalila oči a nemohla chvíli popadnout dech. Musel to pro ni být pořádný šok. Fred a jeho Horny Horns jsou její největší modly a oblíbenci. Hrají s ní na dvou deskách. Prohlásila, že jí stačí jeden telefonát od Freda a můžu okamžitě přiltnout do Amsterdamu, aby nám tam mohla natroubit jedno sólo. Určitě tuhle příležitost nenecháme plavat. ■

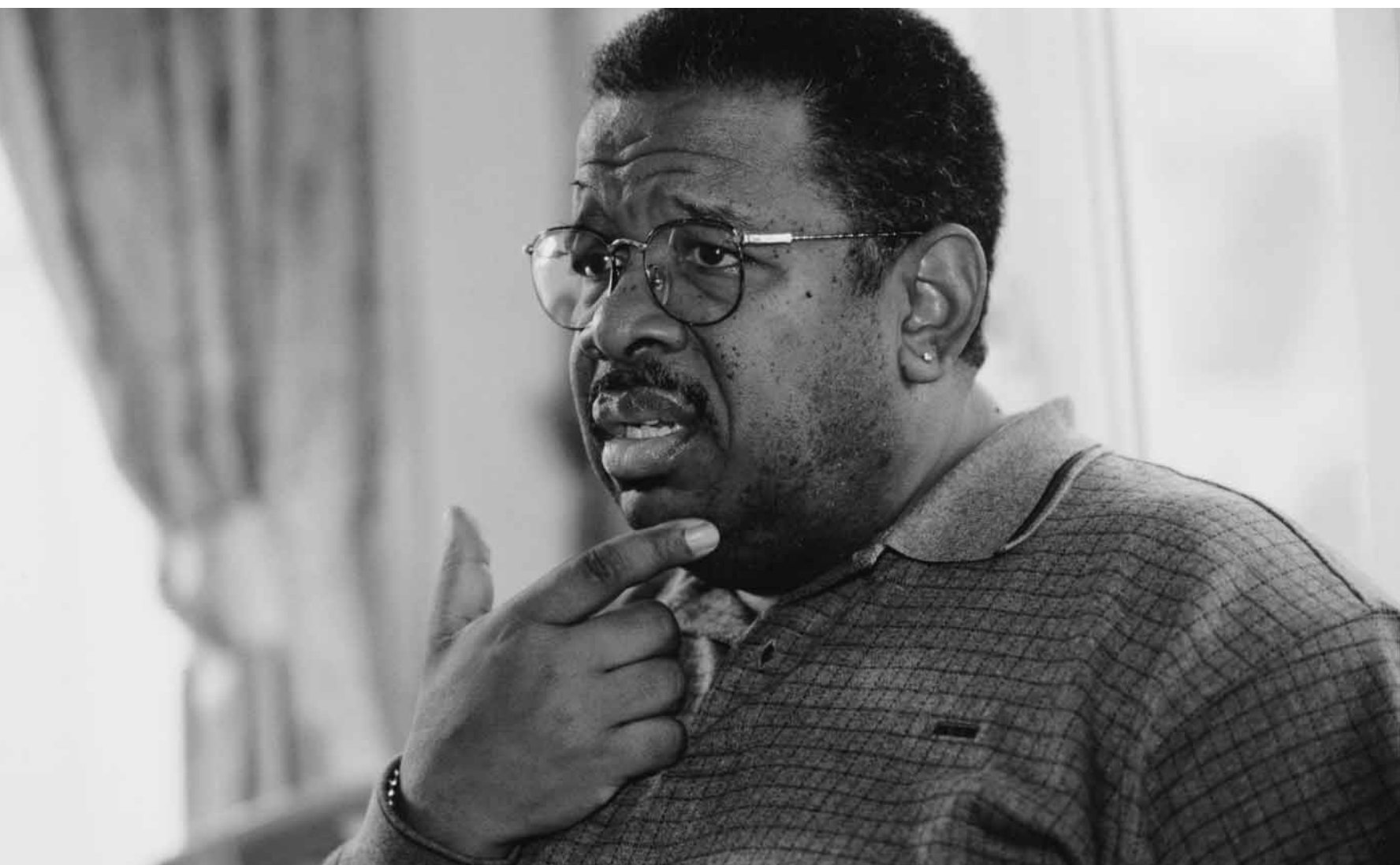
Úplně vlevo externí saxofonista, jazzman Kája Růžička

A black and white close-up portrait of a man with short, dark hair, a mustache, and glasses. He is smiling, showing his teeth. The background is out of focus, showing some architectural lines.

KAREL JANÍČEK
FOTOGRAFIE: JANA NOSEKOVÁ

Černoch v Černošicích

(Rozhovor s Fredem Wesleyem)

Jak se vede, Frede?

Zrovna včera jsem psal písničku s názvem „Jak se nám vede?“ Normálně přepokládáš, že je všechno OK, ale co když se všechno podělá, zhasne světlo, banka zbankrotuje a nebude co jíst? Nic zvláštního, v refrénu je pořád stejná odpověď: Máme se skvěle.

Na čem jste pracoval v poslední době?

Na mém novém albu. Jmenuje se *Full Circle*, nejsem si jistý, jestli se tu už objevilo. Je na něm taková zvláštní hudební směs, od be bopu po hip hop. Mezi tím pár věcí o víře a trochu avantgardy. Ve studiu mi pomáhal můj syn, který se zabývá hip hopen. Ostatní muzikanti jsou mí staří spolupracovníci, s nimiž jsem před několika lety nahrál album *Swing & Be Funky*.

Jak se vám líbí v Evropě?

Poprvé jsem hrál v Evropě někdy před třiceti lety s Jamesem Brownem a určitě si na tehdejší přijetí nemůžu stěžovat. Ale vůbec se to nedá

srovnávat s tím, co se dělo v devadesátých letech. Připadali jsme si jako ve funkovém ráji, na pořadu dne bylo znovuzrození funku. Album *House Party* hráli v Anglii ve všech možných klubech a diskotékách a stejně tak v Německu. James Brown byl populární jako zmlada. A většina těch posluchačů byli mladí lidé. Měli jsme skvělý pocit z toho, že se jim naše muzika opravdu zamlouvá. Jen si to představ, máme na krku rok 2000 a lidem se pořád líbí, co jsme udělali před třiceti lety. To není špatné. Pořád s námi musíte počítat, ještě jsme neskončili. *We're Doin' It To Death*.

S Jamesem Brownem spolupracujete od roku 1968. Od té doby jste ale jeho soubor nesčíslněkrát opustil a zase se vrátil, jednou jste dokonce přešel do konkurenční organizace Parliament/Funkadelic, které velel George Clinton. V čem se liší jejich pojetí funku?

Oba vychází ze stejného hudebního základu a tím je prostě funk. Ovšem George Clinton

nevyhnutelně vycházel z pojetí funku, s nímž přišel James. Také pro něho byly typické konceptuální projekty. Nahrál například album o mimozemských bytostech, které přistanou na zeměkouli a vyvedou lidi z jejich funkové nevědomosti. Clinton vyšel z Browna, ale přenesl jeho pojetí na jinou úroveň. Zároveň přitom důkladně pouštěl uzdu své fantazii. Ale v základních věcech, v rytmicích a podobně, žádné větší rozdíly nebyly.

Jaké bylo vaše postavení v jejich kapelách?

Když jsem nastoupil u Jamese Browna poprvé, musel jsem se ještě hodně učit. Týkalo se to nejenom hraní, ale i skládání a nahrávání. U George Clintona jsem měl od samého začátku volnou ruku a mohl jsem uplatnit, co jsem se naučil. Běžně se stávalo, že George použil hudbu, co jsem napsal pro dechovou sekci, i když to původně vůbec neměl v úmyslu. Možná to viděl jinak, ale nechal to na mém rozhodnutí. Spoléhal na to, že vím nejlíp, co si můžu dovolit.

S Jamesem Brownem asi nebylo vždy úplně snadné vyjít...

Neměli jsme problémy, pouze jeden. Nemohli jsme se shodnout na tom, jak řídit kapelu. Po odchodu Pee Wee Ellise mě sice udělal šéfem, ale nějak jsme se pořád nemohli naladit na stejnou notu. V šedesátém devátém jsem toho měl dost. No co, byla to jeho kapela, a tak jsem si sbalil svá fidlátka a šel svou cestou. Když jsem se později vracel, řekl jsem si, že s tím můžu praštit vždycky, a nechal všechno na něm.

Po odchodu od Jamese Browna jste založil vlastní kapelu Jbs, ale nejvíc vás proslavila skupina Fred Wesley & The Horny Horns.

To ale byl projekt George Clintona, jeho produkce a jeho muzika. Já jsem se u toho náhodou nachomýtl právě jeho zásluhou, udělal

vala nejvíc? Dá se na tuto otázku při tom množství vůbec odpovědět?

Ale jo, proč ne, i když by to bylo dlouhé povídaní. Když mám vyjmenovat, co mě opravdu bralo, nesmím v prvé řadě zapomenout na kapelu S.O.S., říkali si také The S.O.S Band. Na počátku osmdesátých let jsme spolu nahráli slušný hit *Take Your Time (Do It Right)*. Ty bych jmenoval na prvním místě. Hodně si cením spolupráci s Curtisem Mayfieldem, tomu jsem také dělal aranže pro dech a smyčce. Co dál? Nechtěl bych si příliš lichotit, ale řekl bych, že pár nahrávek s Jamesem Brownem a Georgem Clintonem se nám docela povedlo. Bylo by toho hodně. Docela zábavná byla spolupráce s italskou skupinou Just the Funk. Ale nemusíme chodit daleko – kapela, se kterou právě nahrávám, je prostě skvělá. Přiznám se, že jsem

někomu jednoho krásného dne zalíbí. Ani nápad. Funk je o něčem jiném. Nehrajeme jenom pro sebe. Hrajeme pro lidi a náš prvořadý úkol je, aby se jim to líbilo. A nejenom to, my na tom trváme. Dáme do hraní všechno, nezůstaneme na nás nitka suchá, je to jako boj o život. Jsme připraveni třeba padnout, jen když lidi získáme na svou stranu. O to jde. Nedáme vydechnout sobě ani jim. Jsme arogantní a agresivní, jen když dosáhneme svého. V tom se funk liší od jazzu, country & western nebo blues.

Dal by se tedy funk označit za způsob života?

Jenom částečně. Pokud vím, i ti nejdivočejší funkovi muzikanti jsou většinou spořádaní otcové rodin. Jsou to slušní lidé. Platí to i pro Prince, anebo se koneckonců podívej na mě. Bez přehánění nás lze označit za milé a spořádané občany. Všechno se ovšem změní v okamžiku, kdy začneme hrát. Pak neznáme slitování. Necháme na pódiu duši, jen aby si to ostatní užili. V životě je to jinak.

A teď už konečně: Jak jste se dostal do Černošic?

Úplně jednoduše. Poslechl jsem si muziku, kterou mi poslal Roman Holý, a nevěřil jsem svým uším. Středoevropani a hrají naprosto suverénně muziku, která vznikla na druhém konci světa. Když mi nabídli, abych přijel, moc jsem se nerozmýšlel a nabídku bez okolků přijal. Nechtěl jsem si to nechat ujít, a ještě ti řeknu jedno, cítím se náramně poctěn. A tak se stalo, že jsem se pár dnů před Vánocemi ocitl uprostřed Evropy, kde se hraje skvělý funk.

V čem se hudba Monkey Business liší od funku, který běžně hrajete?

Roman vychází z naší staré muziky. Ale je to pro něho jen východisko, z něho se odpíchnuł na novou úroveň. Viděl bych to jako další rozvinutí originálního funku z přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Říká se tomu pokrok. Oni dobře ví, co dělají. Základy máme stejné, ale oni tady mají svůj originální smysl pro humor a navíc jsou to skvělí muzikanti. Ti by se ve světě určitě neztratili. Já vím, že se toho hodně naučili ve škole, ale taky jsou bez mrknutí oka schopni zahrát fráze, které jsem se naučil na ulici, v dixielandových kapelách v Alabamě.

Neměli jsme nejmenší problém. Možná máme jiné názory na svět, ale hudba nás spojuje. To je na ní skvělé, a proto si cením, že jsem zase mohl být při tom.

nějaké aranže, ale to je asi tak všechno. No, s trochou nadsázky by se dalo říct, že se mi chtěl odměnit za mé dobré služby ve Funkadelic.

Kdo přišel na ten název?

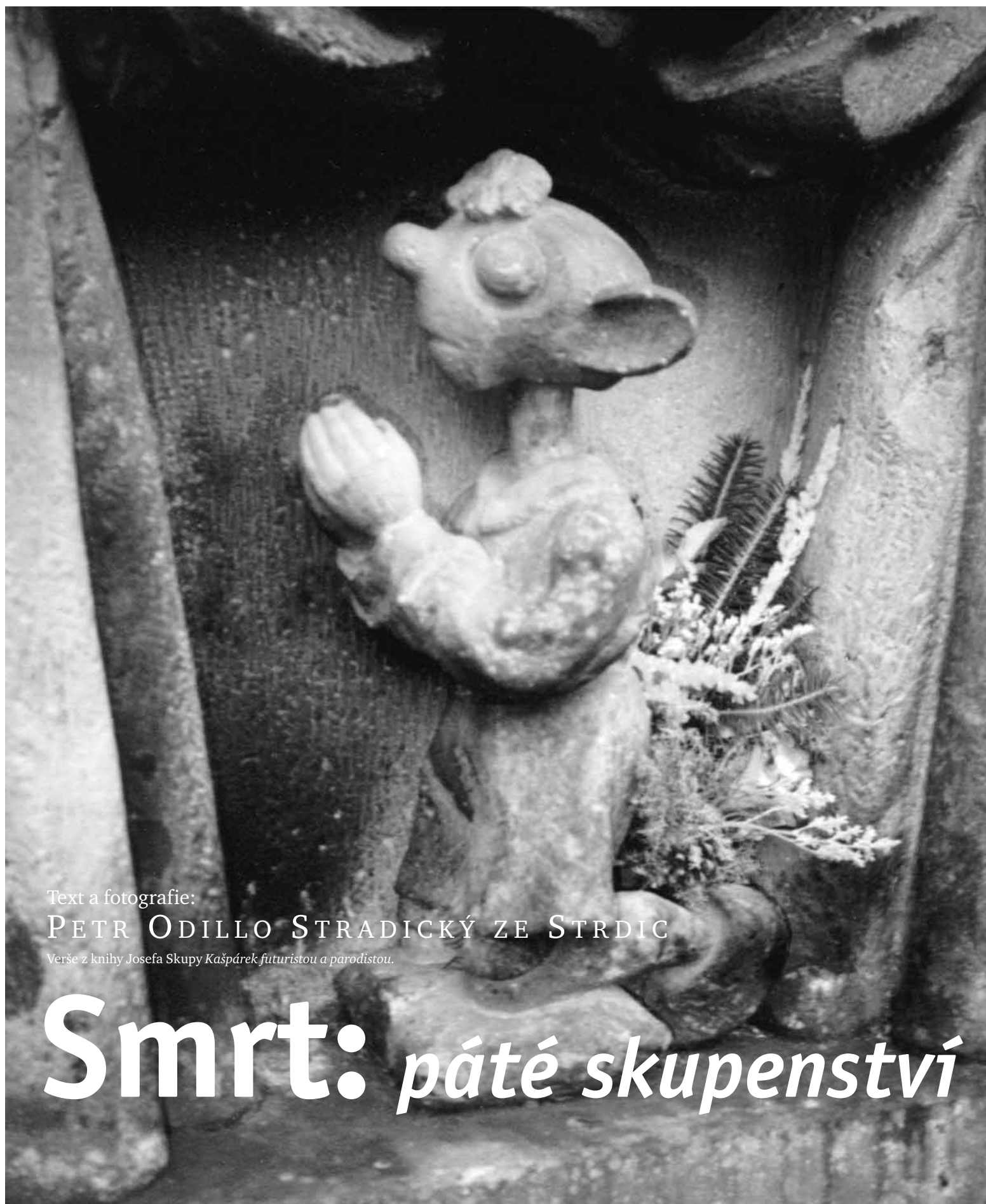
Georgova první žena Lee. Ale aby nedošlo k omylu. Ona tím nemyslela, že jsme byli nadržení. Spíš chtěla vyjádřit, že Horny Horns se nedají jen tak přeslechnout.

Od konce šedesátých let jste se jako studiový muzikant podílel na nahrávání desítek, možná stovek alb. Která z nich se vám zamlou-

nikdy neměl ani tušení o tom, že by Slované mohli hrát funk. No a vidíš, včera mě k mému příjemnému překvapení vyvedli z nevědomosti. Vypadá to, že se funk rozšiřuje do všech koutů zeměkoule. Kde já už jsem všude hrál. Nahrál jsem album s japonskými trombonisty, taky něco ve Švédsku. No, už nejsem žádný začátečník.

V čem se funk liší od jazzu a rhythm & blues?

Těžko se to vysvětluje, jiný je především postoj vůči posluchačům. Ani náhodou nejde jen o to hrát a ve skrytu duše doufat, že se to snad

Text a fotografie:

PETR ODILLO STRADICKÝ ZE STRDIC

Verše z knihy Josefa Skupy *Kašpárek futuristou a parodistou*.

Smrt: *páté skupenství*

SPEJBL: Úzkosti.

Žal věčný,
beznadějný žal,
žal beznadějný, nekonečný...
A poutník zaplakal.
Jdu nocí sám
jak otrok zívající nudy.
Kudy?
Já nejubožejší z lidí
k tomu, jenž nade mnou pohyby mé řídí
rozpínám
své vibrující bílé ruce
v nesmrtelné muce.
Nech už těch provázků šesti, nech,
mé tělo se svíjí v bolestech.
Ty mléčné mé oči, tak vyboulené!
A čelo jež bez čela vzad se klene!
Ta třestící lebka
dřevěná, hebká!
Hle květy vadnou. Měsíc pálí?
Mé vlasy černé, proč jste vypadaly?
Vy, moji vlasové mnozí,
kteří jak polobozi
v smíchu i tichu
větrej jak skalní fošny jste vlály,
proč jste vypadaly?
A blede mé uši,
daleko v prostor odstávající
od siných mých líc:
Brána v mou gichtickou duši.
Smích a ruch
jak jehly mne bodají v sluch.
Volám a křičím: „Jen ticho! Jen ticho!
Už nebudu více
jíst jitrnice!
Mne bolí dnes tolik břicho!“

ŽIVOT

Josef Skupa byl jeden z mála velkých. Z řídka hustých. Těch, kdo v životě netančí, ale předtančují. Kteří nenechali jen horu hnoje, ale i zářez v dějinách.

Narodil se 16. ledna 1892 v (dnes již zbořené) hospodě U Varausů ve Strakoniciích, pokřtili ho Josef Alois. Od roku 1911 studoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, jeho spolužákem byl František Fiala (známý později jako komik pod pseudonymem Ferenc Futurista). Oba pánové měli něco společného: jejich celoživotním dílem vzlínala ona uvolňující křeč, které intelektuálové říkají expresionismus.

První světovou válku přečkal šťastně, ale na konci té druhé, v lednu 1944, ho gestapo zatkl a uvěznilo v Drážďanech. Tady prožil pověst-

né anglo-americké kobercové bombardování z 13. na 14. února 1945. Málem uhořel, ale podařilo se mu utéci a skrývat se až do osvobození americkou armádou.

Zemřel 8. ledna 1957.

Je nám toho třeba?

Prý se často mokro v tichu s sebou střetne.

Nač tedy ty korky, když potrubí vzlétne?

S+H

Spejbla stvořil Skupa na podzim 1919. Začátkem roku 1926 řezbář Gustav Nosek „vyklonoval“ jeho syna Hurvínka. Holá vejčitá lebka, vzduté oči, uši trčící jako lopatky turbíny, kolíkovitý nos... brrr! Proč si vlastně tato pikareskní dvojice získala tak fanatickou oblibu po celém světě? Zřejmě se z jejich dřeva vynořilo cosi hluboce dřevního. Archetyp.

Archetypy jsou pro lidi nutné stejně jako vitaminy - chvíli to bez nich jde, ale pak začnou vypadávat zuby. Archetypy potřebuje každý, filosof i traktorista. Proč lid s takovou láskou zírá na nekonečné televizní seriály, kde děj je předem daný a každý díl jen tupě omílá stejné schéma? Protože nahrazují slastně neúprosný rytmus přírodních cyklů (den-noc, léto-zima, zrození-smrt), rušený nepravidelným tepem moderní civilizace.

Nebo Ignácius Reilly, jeho matka a Myrna Minkopfová (postavy *Spolčení hlupců*, slavného románu J. K. Toolea). Strhněte jim slupku New Orleansu XX. století a spatříte prince Hamleta, Gertrudu i Ofélii.

Spejbl a Hurvínek nás zasahují, neboť jsou reinkarnací archetypu Laia a Oidipa: Syn vraždí autoritu svého otce, protože neví. Neví, že až zestárne, tak oslepne. Přestane vidět své chyby a bude stejný jako otec.

DEKADENT: Loutkové divadlo.

*V loutkovém divadle bezděčný smích
zprvu se ozýval a pak ztich.*

*Tam v pozadí hrad čněl na kraji skály
a po stranách jeviště stromky stály.*

*Sic kulisy jen a přece zas stromy;
tak paprsek světla se v hranolu zlomí
a světlo zůstává světlem dále,
až konečně vtrhne sem tma nenadále.*

*Ač mhouřím oči, slunce nepálí;
však všichni upřímně jsme tleskali.
Pak tma byla v divadle loutkovém,*

*ne tak v tom cizím jako v mém,
v mém nitru, kde tma je věčná
a opona nekonečná,
kde loutky jen visí a visí,
když odejdou za kulisy.*

HROB

Najdete na plzeňském hřbitově, v parku napravo od kaple sv. Václava. Kryje ho dva metry vysoký a osmdesát centimetrů široký pís-kovcový obelisk. V horní části má výklenek

s hlubokým reliéfem modlícího se Hurvínka, rámovaný rozevřenou oponou loutkového divadla. Navrhl ho „národní umělec“ Jiří Trnka a Jan Lauda, provedl akademický sochař František Štorek. Odhalen byl 17. 5. 1959. Je roztočilý, určitě ho navštivte: v zimě na Hurvínkových vyvalených bulvičkách rostou mohylky sněhu, v létě na nich zase s oblibou odpočívají motýli.

■

Foto: Petr Baran (L. V.)
a Jiří Janoušek (M. V.)

Jaro je tady!

(na motivy fejetonů Ludvíka Vaculíka)

Po sto padesáté klepu tento radostný nadpis a jsem zvědavý, co líbezného mě pod ním zas napadne. Roztály škraloupky ledu, v zahrádkách rozkvetly jaterníky. Brzy bude čas ořechů; vida ořech, zatřásl jsem s ním, a on z něho spadl Vladimír Karfík. Kručí proč? Meruňka zas nenasadila nic, a protože jsem jí dal loni písemné ultimátum, půjde na podzim pryč. Aspoň bude o čem psát, když mám s těmi novinami sakra tu smlouvu. Srovnáno s podzimem je ale jaro pitomoučké. Prahu zaplavili cizincové, takže už brzy bude jedno, jestli člověk někam jede, nebo sedí doma.

Chtěl jsem původně letos do Finska, ale včera jsem viděl na Klárově dva Finy, tož nemusím. Všude to pučí stánky a reklamou, politickými stranami, zurčí leda podnikáním a zločinem. Jak by ne, když to ti haranti vidí v televizi Nova? Když vidím, jak se na košili vražděného dělají dírký, mám vždycky sám chuť střelit si do filmařů – to píšu s obavou z lepší menšiny tohoto národa, s pochopením většiny nepočítám. Myslím dávno, že lidé se zabíjejí z rozkoše, pro potěšení, a že jsou to svině jedni jak druhí. Agresivita je mně odporná skoro jako kolektivní silové sporty,

a když proto hokejoví fanoušci táhnou naší ulicí, házím na ně kamení, jehož mám hromádku vždycky nachystanou vedle piána. Dokud neztechnou, já žádné daně nezaplátím, pane příslušný ministře! Já nedovedu, nemám na to znalosti ani chuť, hledat, kdo začal s chybami a s násilím a kdo má nakonec dnes větší vinu. Chorvati? Srbové? Kuwajťané? Agresivitu je třeba kultivovat, nebo odvést stranou, někam do neškodna, na určené území někde hodně daleko od naší ulice a od Dobřichovic. Včera jsem například na Národní třídě potkal agresivně pohlednou ženu, která si mi stěžovala, že cosi ztratila – nepamatuji se už přesně co, ale myslím, že to bylo MDŽ. Byla to taková ta sebepečná sviňka, navíc v sukni, které mám raději než kalhoty. Proč mi toto stále dělají? Žádám městského prokurátora, aby tyto řádky vzal za oznámení trestného činu – omezování mojí svobody při zneužití jejich ženských pravomocí. Co se té konkrétní ženy týče, měl jsem dvojí možnost: pro mladého a pro starého. Mladý by na ni zavolaal, aby si sundala to tričko a ty gaťky, ale starý moudrý jako já šel raději domů na zahradu a sekal haluzky. Jak říkala naše paní učitelka Svatoňová, člověk má vždycky užít toho, co čas dává. Přidáte-li se k jaru neuváženě, dodávám já, nad svou schopnost rašení, zatočí s vámi, vnutí vám pohyby, a nejen že vás unaví, ale ještě zostudí. To mi připomíná příhodu na toboganu, kde mi zase samým natřásáním vypadlo z kapsy pero a brýle. Je to hrozné, jak čas letí. Už je zase jaro, a co já zas dám komu k Ježíšku? Za chvíli budou Vánoce a lidi jak pitomci budou kupovat jahody, místo aby na ně šli v čase jahod. Plavou v zimě v chlůru, místo aby v létě vlezli do rybníka. Radši se opalují, což pokládám za hloupost; normální, přirozený člověk se neopaluje, například rolníci ani dělníci. Karel Steigerwald tvrdí, že pláže ve Středomoří jsou prý opalujících se lidí plné, ale to tedy musí být kapitalisté a jejich asistentky

přece! Stojí ve mně proti sobě dva fakty: že jsem si zvykl mít názor a zastávat ho a že je mi už všechno tak nějak jedno. Televizní věž na Žižkově se mně ale líbí. Do kina chodím méně než dřív. Včera jsem si otevřel k večeri sardinky, přestože je nerad, ale co mám dělat, když jsou zdravé. Moje veřejné psaní zápasilo vždy s cenzurou, a vzal ji čert. Co dnes napíšu, všechno mi otisknou. Jaro se chová s březnovou rozmarností, slunko, déšť, vítr, ale za to může ten protivný Zákopčáník! Svatý Ignác se leskne zlatem, ale já jsem plný nepřesné nechuti. Kdy jsme my Češi měli válku s Bavorsy? Nevzpomínám si. To já měl vojnu pohádkovou, s chlapi z mého kraje, ani jsem tehdy ještě neměl činnou lásku. Ty nádherné noci se samopalem u muničáku! Proti tomu jsou dnešní poměry těžko popsatelné a téměř neřiditelné. Také absint mne zklamal. Jsem ale rád, že jsem smutný, protože jsem pak citlivý a hlubší. Romové se vrací z emigrace; jak by pravil bratranec Ludvík: „Čím jich enom uvítáme? Slivovica vypitá, granátů není!“ Toto jsem řekl, abych čtenáře vykojil ze šablony a připravil na to, co řeknu nyní: Radost bývá povrchní. Proto si už téměř nepískám, nebo jenom staré písně, protože z těch nových není důvod pamatovat si ani notu. Nejsou k práci ani náladě, vlastně ani ke zpěvu... Zazpívejte si třeba Ej, od Buchlova! a potom to porovnejte s Don't let the sun go down on me! Co si ti chlapi z Ameriky vůbec myslí? Buď se naši politici přihlásí k úkolům, jejichž řešení se čekalo od socialismu, nebo se všichni ztratíme v bezvýznamnu a budeme jen kašit v cizích kotlích. Táhne mě to ven, ale nemůžu se about. Pojem demokracie nemá pro nás všechny stejný smysl. Než přišli Rusové, dokázal jsem stát na jedné noze, natáhnout si ponožku, about botu a zavázat si ji. Dneska už to dokážu jen s několika kletbami, nebo mi musí pomoci Karfík, jenže ten sakra klátí ty vlašáky!

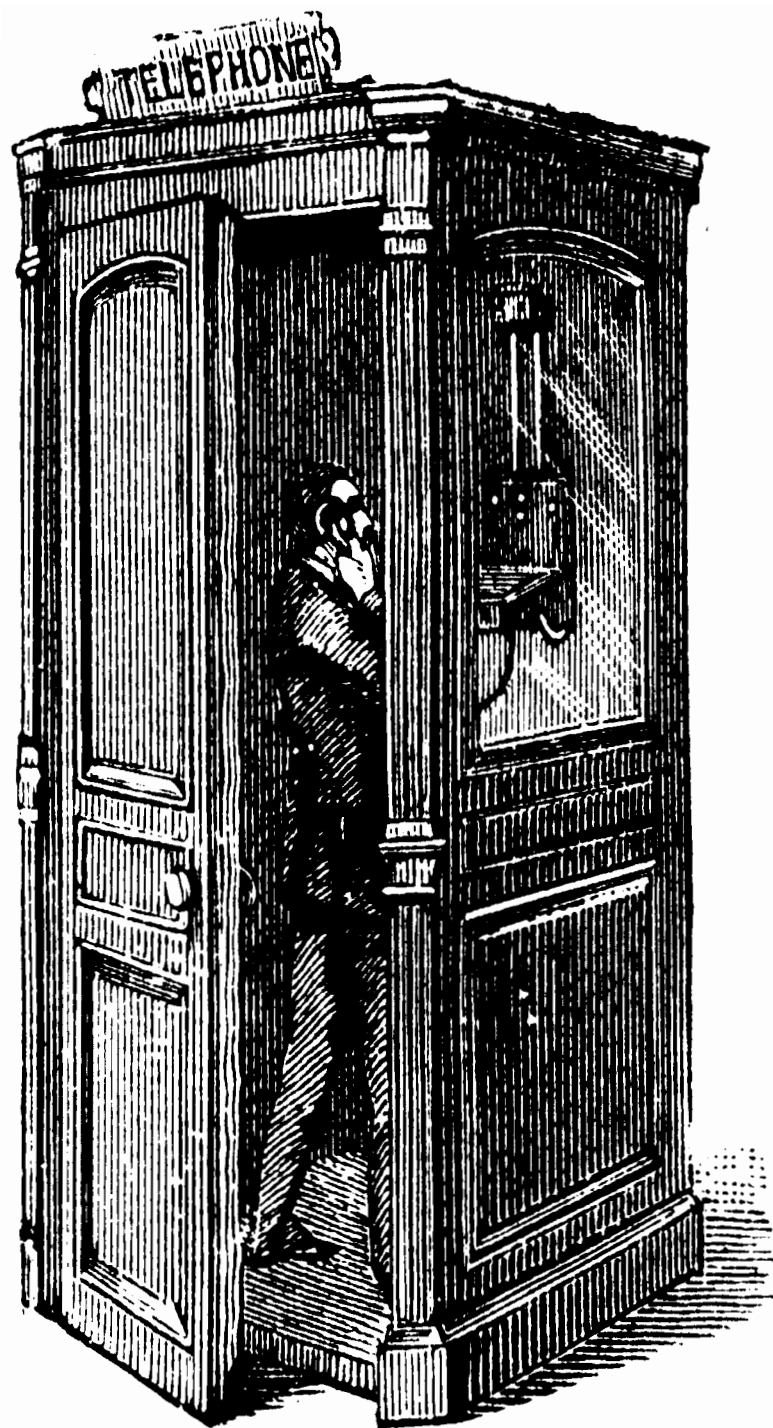
Typy nakladatelství ACADEMIA

Monumentální dílo, velká obrazová publikace ***Dějiny českého výtvarného umění, díl IV. /1, 2 (1890-1938)***, poprvé v ucelenosti zpracovává malířství, sochařství, architekturu, fotografii, scénografii a užité umění. S více než osmi sty kvalitními reprodukcemi se tak stává malou domácí galerií. Reprezentační básnická sbírka Vladimíra Holana ***Noc s Hamletem*** patří k vrcholným dílům české poezie vyšla v dvojjazyčném anglicko-českém vydání. Dále vyšla ***Transcendentála***, která zahrnuje jedenáct Holanových epických skladeb z let 1939-60. Obě knihy ilustracemi doplnil Jaroslav Šerých. V pořadí třetí je výbor z poezie Ivana Divíše ***Buď šťasten!*** s ilustracemi Emanuela Ranného. K této ediční řadě věnované poezii přibýlo zatím dosud nepublikované dílo Jiřího Koláře ***Haškova Praha***. Autor vytvořil sérii koláží vycházejících z dobových pohlednic Prahy z přelomu 19. a 20. století.

Francouzský filosof a sociolog Raymond Aron ve svém téměř devítisetstránkovém díle ***Historie XX. století*** osvětluje všechny sféry moderní společnosti: ekonomii, společenské vztahy, politické režimy, vztahy mezi zeměmi a národy, diplomacii, ideologické rozpory. Další opus magnum z pera slavného britského historika Paula Johnsona ***Zrození moderní doby*** zachycuje vznik globální společnosti v 19. století. Autor si všímá každé oblasti života: módy, milostného života, malířství, hudby, narkomanie a její léčby. Vážná i nevázná dvousvazková ***Encyklopedie pro milovníky Švejka*** je výtečným průvodcem osudy Haškova dobrého vojáka. Přináší množství historických zajímavostí, ale díky svému netradičnímu zpracování je také dobrou zábavou. Výbor z čínských přísloví a rčení, výroků, sentencí a slavných veršů, jež kolují v ústních i písemných projevech, nabízí ***Lexikon čínského mudrosloví***. Autory jsou čínská filoložka a bohemistka Taj-tün Hejzlarová a významný český sinolog Josef Hejzlar.

Dějiny českého výtvarného umění, díl IV/1, 2 (1980 Kč); V. Holan – Noc s Hamletem (350 Kč); V. Holan – Transcendentála (360 Kč); I. Divíš – Buď šťasten! (360 Kč); J. Kolář – Haškova Praha (248 Kč); R. Aron – Historie XX. století (450 Kč); P. Johnson – Zrození moderní doby (360 Kč); M. Hodík, P. Landa – Encyklopedie pro milovníky Švejka s mnoha vyobrazeními (195 Kč, II. díl 225 Kč); T. Hejzlarová, J. Hejzlar – Lexikon čínského mudrosloví (195 Kč).

ACADEMIA, nakladatelství AV ČR Legerova 61, 120 00 Praha 2, tel. (02) 2494 1976, fax (02) 2494 1982
e-mail:academia_market@kav.cas.cz, http://www.cas.cz/ACADEMIA/

SLOVENSKO

Kováčovia dostali Lunu

Bol som dlho preč. A teraz mám problémy vrátiť sa do domácej reality. Pomyslel som si, že najschodnejšia cesta späť by mohla viesť cez kultúru. Stihol som teda ešte jednu projekciu v rámci medzinárodného filmového festivalu v Bratislave (pred dvomi mesiacmi som vás tu presviedčal, že špeciálna prehliadka bude venovaná Romanovi Polanskemu, nakoniec to však bol Alfred Hitchcock – ako som vtedy nakúpil, tak som predal), „neomylne“ sa mi podarilo vzhliadnuť budúceho víťaza, film Belgičana Ivana Le Moinea *Červený trpaslík*, čiernobiely príbeh krpáňa v Kristových rokoch, s úžasnou atmosférou, autenticitou a zostarnutou Felliniho divou Anitou Ekberg. Fellini je takmer prekonaný, Jakubisko iba vyšumelý odvar. Treba vidieť. Začiatkom decembra zvolali Obec spisovateľov Slovenska a Klub nezávislých spisovateľov do spisovateľského kaštieľa v Budmericiach „kolokvium“, na ktorom sa malo debatovať o literatúre desať rokov po... Debatovalo sa o všetkom možnom, najmenej však o samotnej tvorbe, možno aj preto, že za tých desať rokov – až na zopár výnimiek (na prstoch jednej ruky ich porátaš) – niet veľmi o čom. Nuž, ako to už býva, najvdčačnejším bodom programu bolo večerné hodovanie, spev a tanec. A tí najvytrvalejší pokračovali do hlboké noci aj po návrate do Bratislavy.

O tom, aký vplyv malo toto významné snemovanie na kvalitu a čítanosť pôvodnej slovenskej spisby, vás budem informovať niekedy nabudúce, len čo štatistický ústav zverejní relevantné výsledky reprezentatívneho výskumu, vykonaného na vzorke tisícich (to sú tak všetci, viac ich nenájdete

ani s lampášom – a prinajmenšom tretina z nich si to sama aj píše) čitateľov súčasnej slovenskej literatúry. Mimochodom, v ankete týždenníka *Dominofórum* o knihu roka zvíťazila tu už spomínaná kniha Petra Pišťanka a Dušana Taragela *Sekerou a nožom*.

Na prelome novembra a decembra začala vysielat nová súkromná televízna stanica Luna.

Nespomínal by som to, keby jej ambície neboli vyššie, ako sa na normálnu komerčnú televíziu, ktorá chce v prvom rade zarábať, patrí. Človek je občas pomýlený, či sa naozaj pozerá na komerčnú, alebo na verejnoprávnú televíziu (ani jedna nestojí za veľa) – jednotlivé programy uvádza hlásateľka, znelky a predely sú neagresívne, skôr upokojujúce, aj keď mierne gýčovité, v programovej skladbe je veľa pôvodnej publicistiky, diskusijských programov – nie však typu „nočná mora pani radové“ o nemožných sexuálnych návykoch veľacteného pana radu, raz za týždeň nepodarený pôvodný sitcom Zborovňa, ale nájdete tu aj *Lietajúci cirkus Montyho Pythona*, prírodopisné seriály BBC a pokus o seriózne spravodajstvo. Ak sa však priemerný český divák Novák ukázal byť ešte priemernejší, ako si ho predstavovalo vedenie Novy na začiatku vysielania, nevidím dôvod, prečo sa domnievať, že v prípade priemerného slovenského diváka Kováča by to malo byť inak.

Priemernému slovenskému konzumentovi (a českému asi tiež nie) ani nenapadne, že reklama je umenie. Myslíme si o tom, čo chceme, ale tvárme sa chvíľu, že je to tak – celkom účelovo, aby som o tom mohol písať v tomto stĺpčeku. Spomínaný priemerný Kováč si tiež iste nemyslí, že masívna

Neon

...na drátě

reklamná kampaň Ostrovy života je v skutočnosti jeden neetický humbug. Priznávam, ani mňa to nenapadlo, kým ma na to neupozornil istý slovenský režisér, ktorý sa síce tiež živí reklamou, ale ako jeden z mála ešte pri tom nestratil citlivosť na isté základné veci (hanbím sa napísať – hodnoty). Slušné firmy si robia pozitívny imidž tým, že priamo finančne podporia vytvorenie takýchto „ostrovov“ – prístrojového vybavenia na záchranu detských životov – a potom túto svoju charitatívnu aktivitu zaslúžene mediálne využijú. Tie menej slušné vás v spolupráci s organizátormi celej kampane začnú vydierať – „kúpte

si náš výrobok, koruna, päťdesiat, štyridsať, desať... halierov z neho pôjde na konto Ostrovov života“. Zoberú vám šancu dobrovoľne prispieť (priniesť istú „obetu“), okradnú o zmysel charity, naopak, ak nebude fungovať citové vydieranie, nalákajú vás na konzument-skú výhodu. V konečnom dôsledku môžete byť spokojní: aj sa nažeriete, aj svedomie vám zostane čisté. A že si výrobky firm, na ktoré ste si počas kampane zvykli, budete kupovať dlhé mesiace potom, čo sa kampaň skončí? To je len taký malý Nebenprodukt celého tohto karnevalu.

Miro Kollar, Bratislava

NĚMECKO

Německo bilancuje a dívá se vpřed

Na konci tisíciletí se média, historici i politici pokusili podat celkové obrazy a nejvýraznější znaky uplynulého dění. Například DIE ZEIT přinesl sérii úvah k jednotlivým stoletím milénia. Günter Grass se vyslovil svou knihou *Mé století*. V rámci národního bilanco-

vání se významní autoři zabývali posledním desetiletím od pádu berlínské zdi. Všichni se shodli, že jím nenastal konec dějin, jak soudil Francis Fukuyama. Ale tím shoda končí. Skončila také éra Bonnské republiky. Spory začínají o Berlínskou republiku: jak dalece

je sjednocen západ a východ Německa?

Typický je příklad výstavy umění obou bývalých částí republiky ve Výmaru. Východní autoři se cítí podcenění, deklasováni. Mnozí se neradi vidí v pozici souběžců režimu, jehož estetickým normám se přizpůsobovali.

Méně postižení se cítí literáti. Mnozí autoři v bývalé NDR publikovali na Západě, platil pro ně stejný estetický kánon. Heiner Müller, Stefen Heym, Christia Wolfová a další vydávali ve stejných nakladatelstvích jako jejich západní kolegové, ba měli dokonce bonus disidentů.

Od všech spisovatelů se ovšem stále čeká onen „velký román“ o Německu minulých let anebo aspoň román o době pádu zdi. Bohužel se dosud neobjevil autor formátu Güntera Grasse, jehož *Plechový bubínek* kdysi takovým románem doby byl. Především za tuto knihu byla Grassovi udělena Nobelova cena. Jeho román *Šíré pole* už tak hodnocen není. Také v německé filosofii vyvstal spor o jeden konec epochy – epochy takzvané Frankfurtské školy. Módní filosof Peter Sloterdijk ji

vyzval, aby v osobě jejího hlavního představitele Jürgena Habermase odstoupila z katedry.

Pád berlínské zdi také znamenal pád východoněmeckých divadel. Mnohá byla zrušena a jiné to ještě čeká. Ale ani západním stánkům Thalie se nedaří. Stejně tak i hudebním tělesům. Všechny kulturní instituce mají hlouběji do kapsy. Byla zrušena řada Goethových institutů v zahraničí.

Nicméně nepanuje pesimismus. Všechna umění opouštějí konec tisíciletí na podvozku nových technologií.

Počítače budou řídit tvůrčí procesy v hudbě, výtvarných uměních, ve filmu, v literatuře. Všechno bude možno sledovat na internetu. Změní se způsob konzumu, autorská práva, manipulace diváků.

Německo se chystá dobýt všechny kulturní trhy novou technologií i novou organizací svého školství. Sází na kartu sjednocené Evropy i na globalizaci. Právě v tom by mělo být příkladem i českému sousedu.

Karel Trinkewitz, Hamburg

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

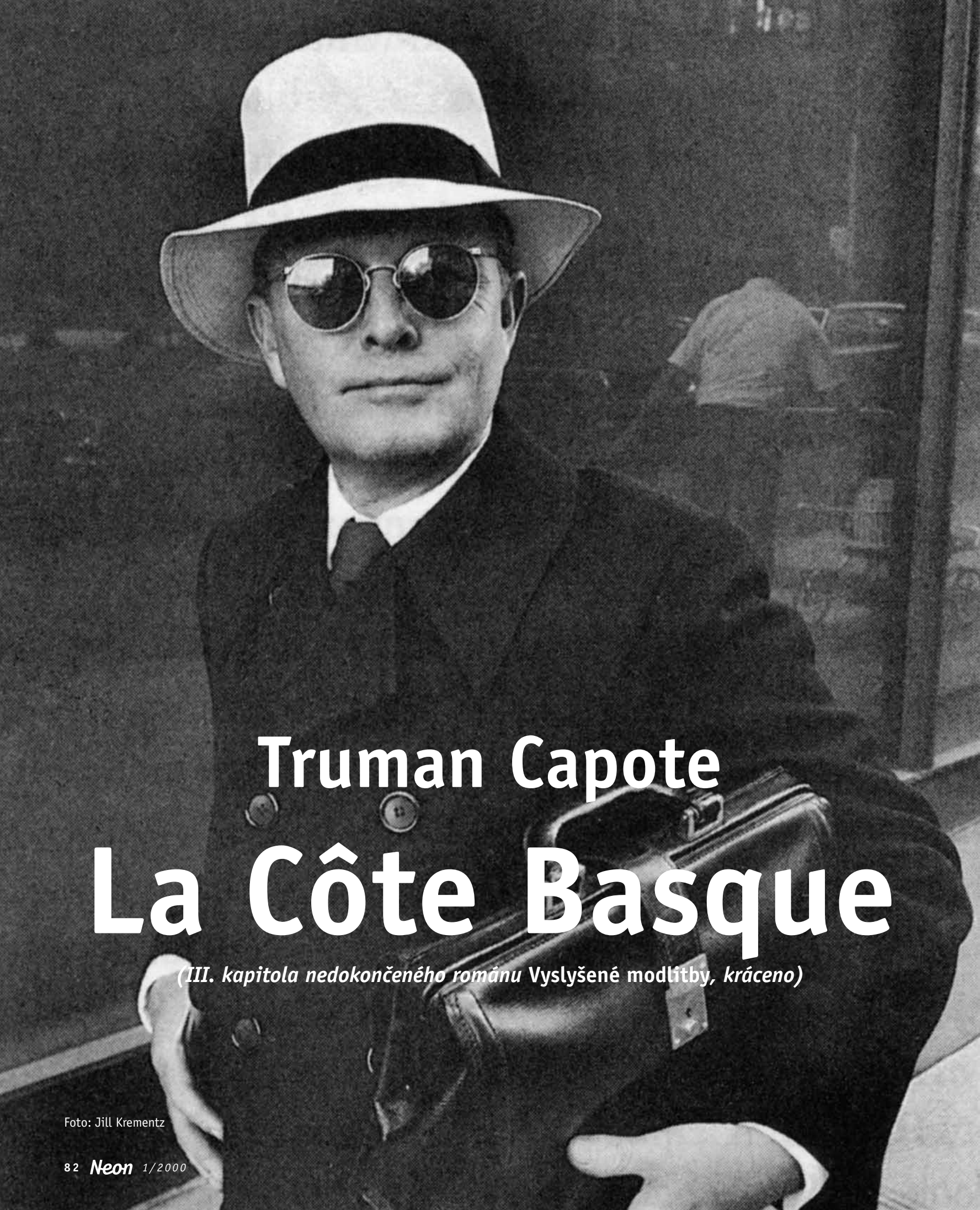
Dobrá zpráva

Podle hlášení našeho stálého amerického zpravodaje mělo tradičně velký úspěch podzimní turné zpěváka Matušky s chotí a souborem po západním pobřeží Ameriky. Sály krajských spolků byly důstojně zaplněny a *Jó třešně zrály* zněly leckde unisono. Plakátky zvoucí ke konzumaci kultury, které jsme z Ameriky dostali, navíc dokládají, že spojení byznysu s kulturou není pro naše krajany věcí neznámou,

ba ukazují, že člověk nemusí být jako v Česku hned bankéřem či velkoprodávčem automobilů, aby mohl zprostředkovat spoluobčanům neobyčejný kulturní zážitek. Slovensko-americký občan, řezník a uzenář Laco Hutchcko, se stal velkorysým donátorem a sponzorem zmíněné Matuškovovy koncertní šňůry a (zabíjačková) polívčička, kterou si přitom přihrál, zachutnala i nám.

Ústředním sloganem turné se stalo heslo:

*Walda, pivo, klobása,
bez toho žít nedá sa!*

Truman Capote

La Côte Basque

(III. kapitola nedokončeného románu Vyslyšené modlitby, kráceno)

Foto: Jill Krementz

Odposlechnuto v jednom kovbojském baru v Boswellu, stát Nové Mexiko...

První kovboj: Nazdar, kámo. Jak se máš? Jak se ti vede?

Druhý kovboj: Bezva! Fakt bezva. Představ si, že jsem si ho dnes ráno ani nemusel vyhonit, a přece se mi roztlouklo srdce!

„Carissimo!“ zvolala. „Právě tebe hledám; skvělého společníka na oběd. Vévodkyně mi právě odřekla schůzku.“

„Černá nebo bílá?“ zeptal jsem se.

„Bílá,“ odvětila a otočila mě na chodníku do protisměru.

Bílá vévodkyně je Wallis Windsorová. Černá se říká Perle Apfeldorfová, která je manželkou fanaticky rasistického obchodníka s diamanty z Jižní Afriky.

A pokud se týče osoby, která stejně jako já znala jemné rozdíly mezi vévodkyněmi? Pravá dáma – lady Ina Coolbirthová. Američanka provdaná za britského chemického magnáta a žena každým coulem. Vysoká, vyšší než většina mužů, narozená a vychovaná na ranči v Montaně – velká, rozmarná, řízná rajda.

„Zrušila to už podruhé,“ pokračovala Ina Coolbirthová. „Tvrdí, že má kopřivku. Nebo ji má vévoda? Buď on nebo ona. Každopádně mám pořád rezervovaný stůl v Côte Basque. Tak jdeme, Jonesi? Já se totiž musím někomu vypovídat. Zaplatpánbůh, že jsi tady!“

...

Lady Ina objednávala další láhev šampaňského. Postřehla přítom můj starostlivý výraz.

„A proč ne?“ zeptala se vyzývavě. „Oh, uklidni se, Jonesi. Neboj se, že mě potáhneš domů na hřbetě. Prostě mám chuť... roztrástit den do zlatých kousků.“

Tak teď, pomyslel jsem si. Konečně mi řekne to, co by mi říkat neměla, ale musí. Ale ne, ještě ne. Ještě to protahuje:

„Že by sis rád poslechl jednu opravdu hnusnou historku? Fakt na zvracení? Tak se podívej doleva... Vidíš to prase, co sedí vedle Betsy Whitneyové?“

Ina měla pravdu – ta dáma byla tak trochu vepřová. Napuclé svalnaté děcko s pihatým obličejem sežehnutým sluncem a šilhavě zlýma očima; vypadala, že nosí tvídové podprsenky a hodně hraje golf.

„Myslíš guvernérovu ženu?“

„Samozřejmě,“ opáčila Ina a kývala hlavou, zatímco s melancholickým odpo-rem zírala na to domácí zvíře; zákonnou choť bývalého guvernéra New Yorku. „Věř nevěř,“ pokračovala, „ale byly časy, kdy se jednomu z nejpřitažlivějších mužů, co kdy vězel v kalhotách, postavil pták kdykoli se na tuhle nemotornou lesbu jen podíval. Sidney Dillon...“ Ina to jméno vyslovila s mazlivým zasyčením.

...

No, prosím... co se ještě nedozvím o poradci pana prezidenta, pomyslel jsem si.

„Dill a já jsme se vždycky se vším svěřovali, víš, Jonesi. Dva roky byl můj mileneček – když jsem měla těsně po škole a pracovala v redakci Harper's Bazaar. Prosil mě, abych si pro sebe nechala jedinou historku ze

všech – a to právě tu s guvernérovou ženou. Jsem asi potvora, že ti ji chci říct... nebýt těch zatraceně skvělých bublinek v nose, zřejmě bych se do ní nepustila.“

Pozvedla svou číši s Cristalem a přes slunečné šumění a pění se na mě zadívala:

„Páni! Otázka zní: Proč se vzdělaný, dynamický, velmi bohatý a pořádným ocasem vybavený Žid honí za mongoloidní protestantkou z nadměrných velikostí, která nosí boty bez podpatku a voní po levanduli? Chlapík, který má za manželku Cleo Dillonovou, dle mého názoru nejkrásnější stvoření na světě – samozřejmě s výjimkou Grety Garbo před deseti lety...“

...Přišlo to jaksi samo. Jednou večer šel prostě na večírek ke Cowleseům, zatímco Cleo byla na jakési svatbě v Bostonu. K jídlu ho usadili vedle guvernérovu manželky, která se taky dostavila sama, protože pan guvernéř dlel kdesi na předvolebním shromáždění. Dill jiskřil vtípem; ona tam nevzrušeně seděla a poučila telecí oči, nicméně když se jí otřel nohou o nohu, nezdála se být překvapená, a když se zeptal, zda ji může doprovodit domů, kývla – ne nadšeně, ale zato bez váhání, takže Dill nabyl dojmu, že je ochotná přijmout vše, co jí nabídne.

Dill a Cleo tehdy žili v Greenwichi; prodali dům na Riverview Terrace a měli pouze dvoupokojové pied-à-terre u Pierra, jenom obývací pokoj a ložnici.

V autě Dill manželce guvernéra navrhl, že by se u něj mohli stavět na šláftruňk – chtěl, aby mu řekla, co si myslí o jeho novém Bonardovi. Opáčila, že mu s radostí sdělí svůj názor; a jak by ho ta kráva neměla mít? Copak její manžel nezasedá ve správní radě Muzea moderního umění? Když si prohlédla obraz, nabídl jí něco k pití a ona odvětila, že si dá brandy. Seděla naproti němu za servírovacím stolem, usrkávala a jinak se nic nedělo, až na to, že najednou byla strašlivě hovorná – mluvila o prodeji koní v Saratoze, do každického detailu o golfu, který hrála s Docem Holdenem v Lyford Cay, vykládala, kolik peněz na ní vyhrála Joan Paysonová v bridži a taky, jak umřel zubař, ke kterému chodila ještě coby děvčátko, a že teď tedy neví, co se zubama; no, prostě mlela až skoro do dvou do rána a Dill ustavičně pokukoval po hodinkách – nejen proto, že měl dlouhý den a byl už rozdyčený, ale také proto, že brzy ráno měla přiletět Cleo z Bostonu. Řekla mu, že se u Pierra zastaví, než půjde do práce. Takže nakonec, právě když žvanila o zubních kanálcích, ji utnul:

„Promiň, drahá, ale chceš si zašoustat, nebo ne?“

Něco na těch aristokratech ale je – i těm nejtupějším se dostalo určitého stupně noblesy. Milá paní guvernérová jen pokrčila rameny a řekla:

„No ano, řekla bych, že ano,“ – jako by se jí ptala prodavačka, co říká tomu novému klobouku. Zkrátka se jen poddala té staré důvěrné židovské obchodní drzosti.

V ložnici ho požádala, aby nerozsvěcel světlo. V tomto bodě byla neústupná – a vezmu-li v úvahu, co finálně vyšlo najevo, sotva se jí můžu divit. Svlékli se tedy potmě, a jí to trvalo věky – pořád se rozvazovala,

Slim Keithová alias lady Ina Coolbirthová
(William S. Paley, archiv Kate C. Paleyové)

odepínala a jezdila zipy – a za celou tu dobu z ní nevypadlo ani slovo. Pouze poznamenala, že Dillonovi asi spí v jedné posteli, že, jelikož tam jenom jedna postel byla. Dill jí řekl, že ano. Je totiž velice něžný, úplný maminčin mazánek, který neusne, pokud se nemůže k něčemu měkkému přitulit. Guvernérova manželka ovšem na tulení nebyla a líbat ji bylo podle Dilla jako hrát na tichou poštu s mrtvou, rozkládající se velrybou; toho zubaře asi opravdu potřebovala. Žádný z jeho triků ji nezaujal – jen tam ležela jako misionářka, kterou znásilňuje horda potících se Svahilců, takže za chvíli měl pocit, jako by se plácal v jakési podivné kaluži; celá ta „situace“ byla tak kluzká, že se neměl pořádně čeho chopit. Napadlo ho, že kdyby sjel jazykem níž – ale v okamžiku, kdy se o to pokusil, přitáhla si ho za vlasy:

„Nenenene, proboha, tohle ne!“

Dill to vzdal, převalil se na záda a zeptal se jí:

„Asi bys mě nevykouřila, viď?“

Nenamáhala se ani odpovědět, a tak řekl, fajn, aspoň mi to udělej rukou a budem si kvit, jo? Jenže to už vstávala a znovu ho prosila, aby laskavě nerozsvěcel. Domů ji doprovázet nemusí, ať pěkně zůstane, kde je, a hezky usne. Zatímco tam ležel a poslouchal, jak se obléká, natáhl ruku dolů, aby si ho vyhonil sám, a vtom něco ucítil... Celé jeho „náčiní“ mu přišlo lep-kavé a hrozně zvláštní... Vyskočil a hmátl po vypínači. Bylo celé od krve. A postel zrovna tak. Prostěradlo zakrvácené skvrnami velikosti Brazílie. Guvernérova manželka si právě brala kabelku a otvírala dveře. Dill za ní zařval:

„Co to sakra je?! Proč jsi to udělala?!“

Ne že by mu to řekla, ale stačilo, že zachytil její pohled, když za sebou zavírala: tvářila se jako Carino, ten krutý vrchní u starého dobrého Elmera, který uváděl veškeré lidi v modrém obleku a hnědých botech ke stolu až někam na Sibiř. Prostě se mu vysmála. Potrestala ho za tu jeho židovskou troufalistost.“

„Jonesi, ty nejíš?“

„Nějak mě přešla chuť.“

„Varovala jsem tě, že je to odporná historka. A to jsem se ještě nedostala k tomu nejlepššímu.“

„Nu... Jsem připraven.“

„Dobře, já přestanu, Jonesi. Jestli se ti z toho obrací žaludek, přestanu.“

„Risknu to,“ odvětil jsem rychle.

Paní Kennedyová se sestrou, které seděly u vedlejšího stolu, již odešly; manželka guvernéra se právě zvedala a monsieur Soulé jen zářil a pohupoval se v brázdě vzduchu vyryté jeho širokými boky. Sedět zůstala paní Matthauová a paní Cooperová, avšak mlčky – uši měly nastražené směrem k našemu hovoru. Paní Matthauová hnětla spadlý žlutý okvětní lístek růže a prsty jí ztuhly, jakmile se Ina opět rozvyprávěla:

„Chudáček Dill si ovšem neuvědomil rozsah svých trampot, dokud to hrozné prostěradlo nestáhl z postele a nezjistil, že nemá žádné čisté, aby ji převlékl. Cleo totiž používala hotelové ložní prádlo a žádné vlastní

u Pierra nepřechovávala. Byly tři hodiny ráno a on ani omylem nemohl zavolat pokojskou; co by jí asi tak vykládal, jak by v tuhle pozdní dobu vysvětlil náhlou ztrátu povlečení? Pikantní na tom bylo, že Cleo měla dorazit z Bostonu za několik málo hodin, a ať už jí Dill zahýbal, jak chtěl, vždycky si dával pozor, aby se to neprovalilo. Skutečně ji miloval, a netroufal si ani představit, co by řekla, kdyby viděla tu postel. Dal si studenou sprchu a snažil se přijít na nějakého kamaráda, kterému by mohl zavolat a poprosit ho, aby co nejrychleji dorazil s čistým povlečením. Samozřejmě jsem ho napadla já; mně věřil, ale já byla tou dobou v Londýně. A pak měl svého starého sluhu, Wardella. Wardell Dilla doslova žral a otročil mu dvacet let jen proto, že ho směl namydlit, když se Dill koupal. Nicméně Wardell byl starý a sužovala ho artróza. Dill mu jednoduše nedokázal zavolat do Greenwiche a požádat ho, aby za ním přijel do města. A tak mu došlo, že má sice stovky známých, ale vlastně žádné kamarády – alespoň ne takové, kterým se dá zatelefonovat ve tři ráno v podobné záležitosti. Ve své firmě zaměstnává více než šest tisíc lidí, ale ani jednoho, který by ho kdy oslovil jinak než pane Dillone. Čímž chci říct, že se ten mizernej chlap začal litovat. A tak si nalil půl sklenice skotské a začal v kuchyni hledat krabici s práškem na praní. Jenže žádnou

nenášel, a tak nakonec musel použít značkové mýdlo Fleurs des Alpes. Na zakrvácené prostěradlo! Namočil je ve vaně do vřelé vody – a drhnul a drhnul. Máchal a ždímal, drhnul a ždímal. Klečel tam, mocný pan Dillon, na kolenou, a mrskal sebou jako španělský venkovan u potoka.

Odbilo pět, odbilo šest a z něj lil pot. Zdálo se mu, že je uvězněn v sauně; když mi tu historku vyprávěl, utrousil, že za ten večer zhubnul o pět kilo.

Než vypadala prostěradla věrohodně bíle, rozednilo se. Ale byla mokrá. Pověsit je z okna – to akorát přiláká policii. Nakonec ho napadlo, že je usuší v kuchyňské troubě. Byla to jen taková maličká hotelová kamna, ale Dill tam prostěradlo nacpal a pustil troubu na plný pecky. Jó, ta pekla, drahoušku! Kouřilo se z ní a pařilo, a ten mizera si navíc popálil

ruku, když vytahoval prostěradlo ven. To už bylo osm, takže mu opravdu moc času nezbyvalo. Pochopil, že teď už nic nenadělá. Ustlal si v tom zapařeném promočeném povlečení, zalezl do postele a začal se modlit. Opravdu se modlil, ale vzápětí usnul. Když se vzbudil, bylo poledne a na prádelníku našel od Cley lístek: „Miláčku, tak tvrdě a sladce jsi spal, že jsem se jenom vplížila dovnitř, převlékla a vyrazila do Greenwiche. Spěchej domů.“

Obě dámy u sousedního stolu si spolu se mnou vyslechly svůj příděl a rozpačitě se chystaly k odchodu.

Paní Cooperová se obrátila na paní Matthauovou: „D-drahá, odpoledne je n-naprosto skvělá aukce u Parke Berneta – s gotickými goblény.“

„Co bych si, doprdele,“ odvětila paní Matthausová, „počala s gotickými goblény?“

Paní Cooperová opáčila: „Myslela jsem, že by se mohly hodit na plážové pikniky. Daly by se rozprostřít na písku, víš.“

Lady Ina vyňala z kabelky pouzderko od Bulgariho, předmět vyrobený z bílého emailu a poprášený diamantovými vločkami, jež připomínaly

Bill a Babe Paleyovi alias Sidney a Cleo Dillonovi
(archiv Kate C. Paleyové)

duhové barvy sněhového spektra, aby se přepudrovala. Začala bradou, pak zamířila k nosu a než jsem stačil zareagovat, tukala si polštářkem na skla svých slunečních brýlí.

„Co to, proboha, vyvádíš, Ino?“ vykřikl jsem.

„Krucinál!“ lekla se. Strhla si brýle a otřela je ubrouskem. Vtom jí vyklouzla z oka slza a vzápětí se jí jako kapička potu blýskala u špičky nosu. Nebyl to hezký pohled. Její oči zrudly a naběhly pláčem bezesných nocí.

„Odjíždím do Mexika, Jonesi. Rozvádím se.“

Koho by napadlo, že by právě z toho mohla být nešťastná. Za muže měla nejvelkolepějšího otravu v celé Anglii – a to bylo mimořádné postavení, bereme-li v úvahu další soutěžící, z nichž jmenujme alespoň markýze z Derby a vévodu z Marlborough. Lady Ina tento názor nepochybně sdílela; přesto jsem dokázal pochopit, proč si ho vzala. Byl bohatý, technicky vzato živý a uměl dobře střílet. Vládl tudíž loveckým kruhům, té Síni slávy nudných. Zatímco Ina...

Ině bylo okolo čtyřiceti a měla za sebou několik rozvodů. Teď se právě zotavovala po aférce s Rotschildem, kterému vyhovovala jako milénka, avšak nezdála se mu dostatečně vznosná na to, aby si ji vzal. Takže když se vrátila z lovu ve Skotsku zasnoubená s lordem Coolbirthem, její přátelé si oddychli; pravda, ten chlap neměl smysl pro humor a byl zabeđený a zakyslý jako příliš dlouho rozlité portské – nicméně potvrzeno a sečteno byl to lukrativní úlovek.

„Vím, na co myslíš,“ utrousila Ina mezi dalšími slznými výjevy. „Že pokud se se mnou slušně vyrovná, měla bych sklízet gratulace. Nepopírám, že s Coolem se těžko dalo vyjít. Bylo to, jako bych žila s brněním. Ale cítila jsem se... v bezpečí. Poprvé jsem měla pocit, že mám muže, kterého nemohu ztratit. Kdo jiný by ho chtěl? Ale dostala jsem lekci, Jonesi, protože vždycky se najde někdo, kdo ti vyjede po starém manželovi. Vždycky.“

Přerušilo ji sílící škytání; monsieur Soulé, vše diskrétně pozorující z dálky, sešpulil ústa. „Byla jsem nepozorná. Líná, uznávám. Ale další deštivý skotský víkend s kulkama svištícíma všude kolem jsem už nedokázala snést. Takže začal lítat sám, a po nějakém čase jsem si všimla, že kamkoli se vypraví, vždy ho následuje Elda Morrisová – ať už střílel tetřívky na Hebridách nebo honil medvědy v Jugoslávii. Dokonce se vlekla až do Španělska, kde minulý říjen Franco pořádal obrovské lovy. Nedělala jsem si ovšem hlavu – Elda střílí skvěle, jenže je to zatvrzelá padesátiletá stará panna; pořád nechápu, proč se jí Cool zatoužil dostat do těch ztuhlých kalhotek.“

Její ruka se vydala směrem ke skleničce šampaňského, ale k cíli nedorazila – povadla a klesla jako opilec, který se zničehonic natáhne na ulici.

„Před dvěma týdny,“ začala a hlas jí zpomalil, přičemž ještě více vynikl jeho montanský přízvuk, „když jsme s Coolem letěli zpátky do New Yorku, jsem si uvědomila, že na mě zírá zakaboněně jako, hmm, nějaký plaz. Obvyčně vypadá jako vejce. Bylo devět ráno, popíjeli jsme to

odporné šampaňské, které se podává v letadlech, a když jsme dorazili láhev, všimla jsem si, že se na mě pořád dívá tím stejným... vražedným... způsobem.“

„Co tě žere, Coole?“ zeptala jsem se. A on řekl:

„Nic, co by se nedalo léčit rozvodem!“

Představ si tu zlomyslnost! Vybalit něco takového v letadle! – Když jsme spolu byli na několik hodin uvěznění a já nemohla utéct pryč, ani zaječet nebo zařvat. Bylo to od něj dvojnásobně nechutné, protože ví, že mám z létání strach – věděl, že jsem napraná práškama a alkoholem... Takže teď mířím do Mexika.“

Její ruka se konečně chopila poháru s Cristalem. Povzdychla si – ten zvuk působil tak skličujícím dojmem jako padající podzimní listy.

„Žena jako já muže potřebuje. Ne na sex – i když; ne že bych si ráda nezapáchala. Ale už jsem si užila své; bez toho bych živá byla. Ale nemůžu žít bez muže. Ženy jako já se jinak nemají na co zaměřit, nemají si jak naplánovat život.“

Já toho chlapa nesnáším a vím, že má zabeđenou palici a srdce z papundeklu, ale pořád je to lepší než tahle kočovná rutina. Volnost je prý nejdůležitější věc na světě, ale nemělo by jí být přemíru. A já už mám špatný roky, víš, Jonesi, už tomu všemu nedokážu znovu čelit. Je to dlouhý lov, sedět celý večer u Elmera nebo Annabely, kde v moři sígrů plave jeden jediný prachatý umaštěný Mexikán. Staré kamarádky mě teď budou zvat na večírky, i když žádnou ženu navíc nechtějí, takže si budou lámat hlavu, kde najít ‚vhodného‘ nezadaného chlapa pro tu stárnoucí rajdu Coolbirthovou. Jako by v New Yorku nějaký vhodný nezadaný muž byl! Nebo v Londýně. Nebo klidně i v montanském Buttu, když na to přijde. Všichni jsou teplí. Nebo by měli být. Přesně tohle jsem měla na mysli, když jsem princezně Margaret řekla, jaká je škoda, že nemá ráda buzeranty. To totiž znamená, řekla jsem jí, že bude v stáří hrozně osamělá. Teplouši jsou jediní lidé, kteří se chovají vlídně ke starým světačkám; a já je zbožňuju! Vždycky jsem je zbožňovala, ale zatím se ještě opravdu nechystám proměnit v buzerantskou společnici na plný úvazek. To bych se radši dala k lesbám.“

...

Ina vyskočila jako delfín prorážející hladinu moře, odstrčila stůl (přičemž převrhla sklenici se šampaňským), popadla kabelku a oznámila: „Hned jsem zpátky.“ Vzápětí se odpotácela směrem k zrcadlovým dveřím dámské toalety.

Místnosti podniku se již takřka vyprázdnily a někam zmizel i monsieur Soulé. Zůstala jen holka v šatně a pár číšníků nervózně pošukávajících cípy ubrousků. V Côte Basque vládla atmosféra luxusního vyčerpání. Restaurace byla jako doširoka rozkvetlá růže shazující okvětní lístky. Vše, co čekalo venku, bylo uplývající newyorské odpoledne. ■

Vybrala a přeložila Hana Ulmanová

Truman a Babe na projížďce ve Středozemním moři.

(William S. Paley, archiv Kate C. Paleyové)

Rok 1966 byl pro Capoteho úžasný. Román Chladnokrevně se ukázal být tou správně načasovanou bombou a jeho autor dobrou akvizicí zavedených televizních show, tváří z titulních stran časopisů a lídrem knižních žebříčků. Snesitelný jistě byl i déšť dolarů, který se snesl na jeho hlavu. Vše vyvrcholilo v listopadu slavným Černobílým plesem, který Capote uspořádal na počest novinářky Kay Grahamové. Z newyorské smetánky zde chyběl opravdu málokdo a na stránkách amerických novin zabírala tahle párty víc místa než souběžně probíhající rusko-americký summit.

Navíc 5. ledna 1966, čtrnáct dní před vydáním knižní verze románu Chladnokrevně, podepsal Truman Capote se svým nakladatelstvím Random House smlouvu na novou knihu nazvanou Vyslyšené modlitby. Termín dodání rukopisu byl stanoven na 1. ledna 1968.

Mělo to být jeho životní dílo – román faktu pečlivě vybraný z jeho deníků, dopisů a nejrůznějších poznámek a postřehů z let 1943-1965, román pozorně pronikající do malého světa velmi bohatých lidí především z východního pobřeží Spojených států a z několika míst v Evropě. Svět aristokratů, svět kavárenských smetánek, který směl tak dobře poznat; zkrátka a dobře, tahle kniha neměla být ničím menším než aktuální odpovědí na Hledání ztraceného času, arcidílo Marcela Prousta, které Capote přečetl celé dokonce několikrát. V nesčetných rozhovorech Capote Vyslyšené modlitby pravidelně zmiňoval a připomínal, a jeho přátelé znali málem nazpaměť četné pasáže, které jim Capote předčítal na jachtách a v letních sídlech, jen v Random House se rukopisu nemohli dočkat. V roce 1969 byla proto původní smlouva nahrazena novou; ta posouvala termín odevzdání rukopisu na leden roku 1973 a také podstatným způsobem navyšovala Trumanův honorář za poskytnutí autorských práv, který původně činil pouhých 25.000 dolarů. Jenže kniha nebyla hotova ani v novém termínu.

Poslední smlouvu na Vyslyšené modlitby, v pořadí už pátou, podepsal Capote na jaře roku 1980. Ta stanovovala termín odevzdání rukopisu na 1. března 1981 a zaručovala mu jen za tento akt rovný milion dolarů.

Z honoráře se ale autor už neradoval. Motto, které přisoudil své nikdy nedopsané knize, slova Sváté Terezy z Ávily o tom, že vyslyšené modlitby přinesly často více slz než ty nevyslyšené, se ukázala být prorockými. Vyslyšené modlitby se totiž opravdu staly jeho – jak si přál – životní knihou. Tou, kterou nepřežil.

Příběh

Vyslyšených modliteb

MARTIN REINER

Foto: Harry Benson

Truman Capote se narodil 30. 9. 1924 v New Orleans. V dětství měl čtyři velké záliby: čtení, film, step a kreslení. Vážně psát začal již v osmi letech. Oficiálnímu vzdělání příliš nedal a po krátké praxi v časopise New Yorker vydal ve čtyřicetiletých letech svou prvotinu *Jiné hlasy, jiné pokoje*, která mu okamžitě zjedнала velký ohlas a pověst takřka geniálního spisovatele. O rok později vyšel povídkový soubor *Strom noci*. Slavné novely *Luční harfa* (1951) a zejména zfilmovaná *Snídaně u Tiffanyho* (1958) předcházely knize, která prorazila cestu novému literárnímu žánru – románu faktu: *Chladnokrevně*. Tento sugestivní popis historie jedné brutální vraždy se stal vrcholem

Capoteho literární kariéry. Časopisecky publikoval různé cestopisné črty, kontroverzní rozhovory se slavnými osobnostmi a řadu dalších povídek. Knižně vyšel ještě povídkový soubor *Hudba pro chameleony* (1980) a posmrtně dlouho ohlašovaný a nakonec nedopsaný román *Vyslyšené modlitby*. Většina z Capoteho nepříliš rozsáhlého díla je přeložena do češtiny. Slavná ukázka z *Vyslyšených modliteb* vychází česky poprvé a je doplněna koláží autentických výpovědí dokumentujících, čím se pro Capoteho tato „neexistující“ kniha stala a co pro něho ve skutečnosti znamenala. Capote zemřel 25. 8. 1984 v Los Angeles.

„Na přelomu let 1974-75 mi konečně Truman ukázal čtyři kapitoly z *Vyslyšených modliteb*,“ říká **Joe Fox**, který byl léta Capoteho redaktorem v Random House. „Zároveň mi oznámil, že je chce otisknout v Esquiru, což se mi příliš nelíbilo, ale Truman, který se považoval za mistra přes vlastní publicitu, si to rozmluvit nedal. Byl přesvědčen, že přesně ví, co dělá.“

Dotson Rader, spisovatel a Capoteho přítel:

„Truman volal z L.A. do Esquiru kvůli případnému uveřejnění ukázek z *Vyslyšených modliteb*. Mluvil s redaktorem Donem Ericksonem a bavili se o tom, o kolik by taková věc mohla zvýšit prodej časopisu. Když dotelefonoval, obrátil se na mě a řekl, že mu Esquire nabízí 16000 dolarů, zatímco The New Yorker mu už dříve nabídl 18000 dolarů. Nebyl si jist, kterou nabídku má vzít. Zeptal jsem se ho, jaké publikum chce oslovit. Truman, který tehdy mluvil s obavami o tom, že jeho čtenáři stárnou, chtěl samozřejmě oslovit co možná nejmladší

Jeli jsme na letiště a Trumanův rukopis *Vyslyšených modliteb* – nějakých 800 stran zabalených do hnědého papíru a převázaných šňůrkou – leželo vedle nás na sedadle. Všechny ostatní věci měl v zavazadle.

Na letišti jsme šli k pultíku společnosti Aero-mexico vyzvednout Trumanovy letenky. V tu chvíli si Truman uvědomil, že nemá rukopis u sebe, a propadl naprosté, nepředstavitelné panice:

„Bože, Bože,“ křičel a mával rukama, „to není možné! Dvanáct let mého života, panebože! Kde jen... Kristepane...! To už nebudu nikdy schopen znovu napsat!“

Nakonec se ukázalo, že rukopis zůstal v taxíku – a za chvíli nám ho přivezli přímo na letiště. Truman po něm šťastně šáhl a oběma pažemi si ho přitiskl na prsa. Tak rukopis držel celou dobu, než nastoupil do letadla.“

Kate Harringtonová, dcera Trumanova intimního přítele Johna O'Shea, která u Capoteho v inkriminované době bydlela:

„Dobře si vzpomínám na tu chvíli, kdy se Truman rozhodl dát ukázkou z *Vyslyšených modliteb* do Esquiru. Telefonovala jsem s otcem a pamatuji si, jak říkal: ‚To je společenská sebevražda.‘ Truman mi doma některé texty ukázal, ale já je četla jako historky, které byly prostě fascinující, protože jsem nedokázala rozeznat jemně zastřené podoby lidí, o kterých to bylo.“

Zleva: Kate Harringtonová, T. C. a Gloria Swansonová (Ron Galella)

lidí. „Znáš sociální složení nejsilnější skupiny předplatitelů New Yorkeru,“ ušklíbl jsem se na Trumana. „Jsou to zubaři, chlapče. Takže tvými čtenáři budou především chudáci v čekárnách zubních ordinací omdlévající bolestí a čekající na popravu v zubařském křesle.“

Truman pak zavolal zpátky do Esquiru, dal si podmínku, že bude na titulní stránce a že do textu nesmí nikdo zasahovat – a potom ještě řekl, že redaktor si musí pro rukopis přiletět do Key West, což nemělo příliš logiku, jelikož za chvíli odlétal do Yucatánu navštívit Lee Radziwillovou. Do Key West se chystal až potom.

George Page, korespondent NBC News:

„Mluvili jsme spolu v Key West.

„Jsi opravdu připraven nést důsledky toho, co tam říkáš o Paleyových a dalších lidech?“ zeptal jsem se Trumana.

Nepamatuju si už přesně, co na to řekl, ale bylo to každopádně něco efektního, asi v tom duchu, že ho to nezajímá. Zdálo se, že svá přátelství s těmi lidmi považuje za dostatečně silná a že očekává, že oni budou ty texty brát jako umělecké dílo...

Večer pak byl Truman velmi opilý. Měl v té době těžké rozbroje s Johnem O'Shea a mně najednou připadlo, že publikování té ukázky je z jeho strany záměrný, těžce sebezničující akt.

Myslím si, že věděl, o co jde. Věděl, že hodil granát, který změní jeho život. A taky změnil... tahle věc ho přes noc svrhla z jeho skvělého společenského postu na holou zem. Nedomnívám se, že chtěl, aby se stalo právě tohle, ale v Trumanovi prostě bylo něco, co ho nutilo šokovat okolí. Moje teorie je taková: Capote postupně nabýval přesvědčení, že už není schop psát tak dobře jako dřív. A opisovat sám ze sebe nechtěl. Mám pocit, že teprve při práci na té knize mu docházelo, že už nedokáže napsat něco takového, jako bylo *Chladnokrevně*. Takže si prostě řekl, „musím udělat něco dramatického, nebo o mě svět ztratí zájem...“

Jako první se v Esquiru v roce 1975 objevila kapitola s názvem Mojave, jejíž přepracovanou verzi zařadil Capote později do *Hudby pro chameleony*. Trochu se o ní mluvilo, ale zlomovým momentem byla až další ukázka otištěná v témže roce, kapitola La Côte Basque, která způsobila skutečnou explozi mezi newyorskou smetánkou. Prakticky všichni, s nimiž se v těchto kruzích přátelil, ho odvrhli za to, že veřejně vyžvanil tajné příhody záškoláků, a mnozí s ním už nikdy nepromluvíli.

Na den, kdy vyšla ukázka v Esquiru, si přesně pamatuje Slim Keithová:

„Zatelefonovala mi Barbara Paleyová a zeptala se: ‚Už jsi četla Esquire?‘ Řekla jsem, že ne, a ona opáčila: ‚No tak si ho hned sežeň.‘ Byla jsem právě v hotelu Pierre. Poslala jsem pro něj služku... Přečetla jsem si to a byla jsem úplně bez sebe, protože jsem tam byla. Jsem prostě ta postava, se kterou obědvá. Všechno – ten příběh s prostěradlem a s Annou Woodwardovou... jsem vyprávěla já, osoba nazvaná lady Coolbirthová. A o tom, že jsem to já, nemohl mít nikdo nejmenší pochyby. Capote přesně popsal, jak vypadám a jak mluvím. Jako bych se dívala do zrcadla. Dodnes tomu nerozumím – co může člověka dovést až k bodu, aby něco takového udělal? Přece ne to, že chce, aby se kupovaly jeho knihy. Nic z toho, co Truman napsal, jsem nikdy neřekla, a ani jsem nikdy na nic takového nepomyslela. Vložit mi ta slova do úst bylo nespravedlivé a příšerné. Nikdy mu neodpustím – nikdy.“

Téhož dne byl Capote se svým oficiálním životopiscem u bazénu v domě Glorie Vanderbiltové, která trávila léto s manželem v Evropě:

„Truman mi podal časopis,“ vzpomíná **Gerald Clarke**, „a zatímco jsem si četl, vznášel se

v bazénu na vodní matraci. Ve většině postav jsem samozřejmě bez obtíží poznal skutečné lidi. Když jsem to dočetl, řekl jsem mu, že ti, o nichž píše, asi nebudou dvakrát nadšení. Truman jen mávl rukou: „Prosím tě, ti jsou příliš hloupí na to, aby se poznali. Vždyť sami nevědí, kdo jsou.“

O pár let později (1980) napsal Capote v předmluvě ke své nové knize *Hudba pro chameleony*:

„Celé čtyři roky, mezi 1968 a 1972, jsem strávil obrovskou spoustu času čtením, vybíráním, přepisováním a vyznačováním svých vlastních dopisů i dopisů jiných lidí, svých diářů a různých časopisů, v nichž byly zaznamenány stovky scének a dialogů, především z let 1943-1965. V roce 1972 jsem konečně začal pracovat na samotné knize a to tak, že jsem nejdřív napsal poslední kapitolu. Potom jsem napsal první kapitolu, *Nezkažená monstra*. Po ní pátou, *Těžká urážka mozku*, a dál sedmou, *La Côte Basque*. A tímhle způsobem jsem pokračoval, psal jsem kapitoly na přeskáčku. Bylo možné dělat to takhle jediné díky tomu, že zápletky – nebo spíš zápletky – byly pravdivé a všechny postavy byly skutečné, takže nebylo obtížné udržet si v hlavě všechno pěkně srovnané.“

Diana Trillingová, manželka známého kritika Lionela Trillinga:

„No, bylo to ošklivé, nemyslíte? Takové věci se nedělají. Na druhou stranu – pro ty, které v *La Côte Basque* tak rozcupoval, byl Capote po léta jen takový bavič, dvorní šašek, tak proč by je na oplátku nepoužil jako společenské rekvizity? To mi připadá docela správné, nemyslíte?“

Capote byl nepochybně otřesen reakcí, jejíž prudkosti se nenadál, a je téměř jisté, že byla hlavní příčinou, proč dočasně práci na *Vyslyšených modlitbách* přerušil. Přesto se nechal slyšet:

„Co čekali? Jsem spisovatel a používám všechno, co potřebuju k dosažení konečného účinku. To si opravdu mysleli, že jsem s nimi celou tu dobu jen proto, abych jim dělal kašpárka?“

K pramalé radosti samotného Capoteho se na rozruchu způsobeném ukázkou otištěnou v *Esquiru* ještě přiživila novinářka Liz Smithová, která v bulvárním časopise *New York* identifikovala většinu „postižených“. (pozn. red.: Naše zkrácená ukázka nepostihuje všechny významné osobnosti, které se během oběda dostaly do řeči...)

Z mnoha výpovědí, které po Capoteho smrti zaznamenal George Plimpton, lze usuzovat, že hlavním aktérem proticapoteovského tažení newyorské smetánky byla právě Slim Keithová alias Ina Coolbirthová. Řada těch, kteří by s Capotem na veřejnosti nepromluvili, vyjadřovali se privátně poněkud smířlivěji.

Celá záležitost ale dostala pro Capoteho skutečně tragický rozměr teprve ve chvíli, kdy zjistil – krátce po uveřejnění *La Côte Basque* – že Barbara Paleyová, kterou opravdu miloval, má rakovinu v terminálním stadiu. Znali se dvacet let. Pikantní byla už historka popisující jejich seznámení. Selznickovi jednou navrhli Paleyovým, že na jejich sídlo na Jamajce s sebou vezmou Trumana. Ti nadšeně souhlasili – v domněnku, že se setkají s bývalým prezidentem. Místo toho se objevila pomenší osůbka s pištivým hláskem, za kterou pohládal dlouhý šál... A zrodilo se oboustranné přátelství, které přetrvalo dlouhá léta.

Capote zoufale toužil Babe navštívit a obnovit cenné přátelství při vědomí, že umírá. Ale ona odmítla. Nic horšího nemohlo Capoteho v tu chvíli potkat...

Kate Harrington:

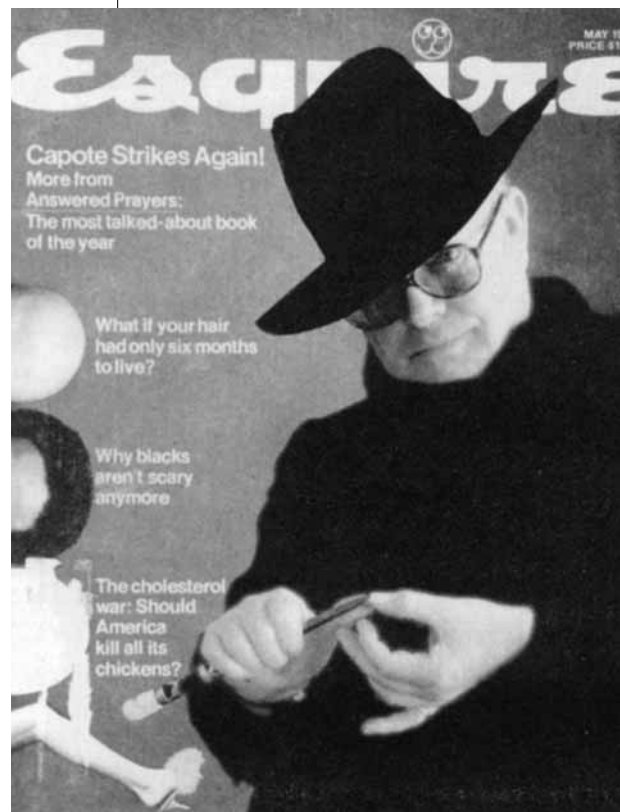
„Bylo to opravdu tragické a hrozné smutné. Říkala jsem si tehdy: jen už, proboha, nic dalšího... další dům v troskách... kdy tohle skončí? Truman upadl do kolosální deprese. Doma to vypadalo, jako kdyby právě umřel někdo z rodiny. Chodila jsem tiše po bytě, nepouštěla jsem ani muziku. Bylo mi tehdy sedmnáct osmnáct. Brala jsem za něj telefony. Sedávala jsem u jeho postele, v níž ležel celé dny, takže dny i noci splyývaly v jedno, a povídali jsme si. Často plakal a neustále se obíral tím, co způsobil.“

Myslela jsem si, že lidi budou kvůli té věci chvíli bláznit a pak se to zase vrátí do starých kolejí. Ale ne. Truman tím byl naprosto vyveden z míry a už nikdy se doopravdy nevzpamatoval. Asi tak po dvou letech začal fungovat zdánlivě jako před tou aférou, ale už to nebyl on, jak jsem ho znala dřív. Začal strašně pít a brát drogy...“

„Na *Vyslyšených modlitbách* jsem přestal pracovat v září roku 1977 a nemělo to nic společného s reakcemi na již uveřejněné kapitoly.

Souviselo to prostě s tím, že jsem se ocitl jak v osobní, tak tvůrčí krizi,“ napsal Capote později v předmluvě k *Hudbě pro chameleony*.

Tvůrčí krizi se pokoušel překonat tím, že se vrátil k psaní krátkých povídek. Soubor vyšel v roce 1980, ale nová smlouva na *Vyslyšené*

Truman Capote na obálce časopisu Esquire z května 1975

modlitby podepsaná v témže roce svědčí o tom, že svůj životní román Capote nechtěl vzdát. Dva roky před smrtí řekl Lawrenci Grobelovi:

„Udělal jsem velkou chybu, že jsem několik kapitol publikoval předem. Měl jsem to nechat vyjít celé najednou – bum! A je to tu. Publikovat čtyři nebo pět kapitol byla opravdu veliká chyba, protože čtenářům zkreslily představu, o čem ta kniha ve skutečnosti je.“

A také:

„Pokud se ze mě nemá stát nervová troska, můžu na té knize pracovat vždycky jen po určité omezenou dobu. Hodně jí pomohlo, že jsem na ni asi rok vůbec nešáhl. Je teď mnohem průzračnější, ostřejší, bystřejší, krutější a sebekritičtější. Chtělo to nůžky... Zrovna nedávno jsem dokončil dlouhou pasáž těsně před koncem, může to být pár týdnů.“

Takový **Gore Vidal** ale Capotemu na rozdíl od nakladatelství Random House už nevěřil:

„Pan Capote nikdy *Vyslyšené modlitby* nenapsal, všechny řeči o nich jsou jen vzdušné zámky. Ale protože jsme v Americe, stačí neexistující knize zajistit dostatečnou publicitu a ona se stane hmatatelnou skutečností. Moc by se mi líbilo, kdyby Capote dostal Nobelovu cenu za umělecký přínos a přesvědčivost *Vyslyšených modliteb*, které ve skutečnosti nikdy nenapsal.“

Jaká je pravda, neví nikdo.

Dva roky po Capoteho smrti, v roce 1986, vyšly pod původním názvem *Vyslyšené modlitby* tři ze čtyř kapitol publikovaných v letech 1975 a 1976 v časopise Esquire. Další kapitoly, o nichž Capote mluvil, se v jeho pozůstalosti nenašly.

Alan Schwartz, Capoteho právník a letitý přítel:

„Po Trumanově smrti jsme šli do jeho apartmánu zcela přesvědčení, že najdeme rukopis *Vyslyšených modliteb*. Nebo alespoň jeho půlku, protože mi ještě docela nedávno říkal: ‚Řekni Joe Foxovi, že půlka knihy je hotová a že chci půlku zálohy.‘ Mluvil o ní naprosto přesvědčivě a do detailu vykládal obsah dosud neznámých kapitol. Jindy ale tvrdil, že rukopis má John O’Shea, že mu ho ukradl. Dokonce mě přiměl k tomu, abych na něj kvůli rukopisu podal žalobu. Přesvědčoval mě i spoustu dalších lidí, že ten rukopis odvezl O’Shea v kufru svého vozu na Floridu. Byli jsme sice víceméně přesvědčeni, že O’Shea rukopis nemá, ale žalobu jsme nestáhli. Asi v půlce šetření Truman zorganizoval, že někdo vyhodil to auto do vzduchu...“

Joe Fox:

„Existují tři teorie ohledně zmizelých kapitol *Vyslyšených modliteb*. Podle první byl rukopis dokončen a potom ho ukradl a ukryl jeho bývalý milenec – buď z pouhé zášti vůči Capotemu, nebo kvůli zisku. Úplně poslední pověst dokonce tvrdí, že ho sám Truman nechal v některé z úschovných schránek na autobusovém nádraží v Los Angeles.

Druhá předpokládá, že po publikování poslední ze čtyř ukázek v Esquiru už Capote nenapsal ani jedinou další řádku, částečně kvůli veřejným – i privátním – reakcím na otištěné kapitoly, částečně proto, že si začal uvědomovat, že se mu nepodaří dosáhnout proustovské úrovně, kterou si na počátku vytýčil.

Třetí teorie, kterou bych sám s určitými rozpaky podepsal, je ta, že Capote skutečně alespoň některé z jím neustále zmiňovaných kapitol napsal, ale někdy začátkem osmdesátých

let je záměrně zničil. Tuhle teorii podporuje fakt, že nejméně čtyři Trumanovi přátelé četli – nebo jim Truman z papírů předčítal – části kapitol, které nebyly publikovány v Esquiru.

Ale pravdu zná jen jeden člověk – a ten už nežije. Bůh mu žehnej.“

Na den, kdy Capote umřel, vzpomíná **Joanne Carsonová**:

„Řekla jsem mu: ‚Trumane, nějak se mi nezdá tvůj pulz. Nevzal sis nějakou drogu?‘

‚Ne.‘

‚A nepil jsi něco?‘

‚Ne.‘

‚Tak co se děje?‘

A on řekl: ‚Myslím, že umírám.‘

Na to já: ‚No to se ani neopovaž. Jestli umřeš, nebudu se s tebou bavit.‘

A oba jsme se rozesmáli. Měla jsem zato, že je to taková konverzačka. Žertovali jsme, protože když někdo umírá, neřekne vám přece: ‚Myslím, že umírám.‘ Takže v tu chvíli, kdy to vypustil z úst, jsem si pomyslela, že je asi všechno v pořádku.

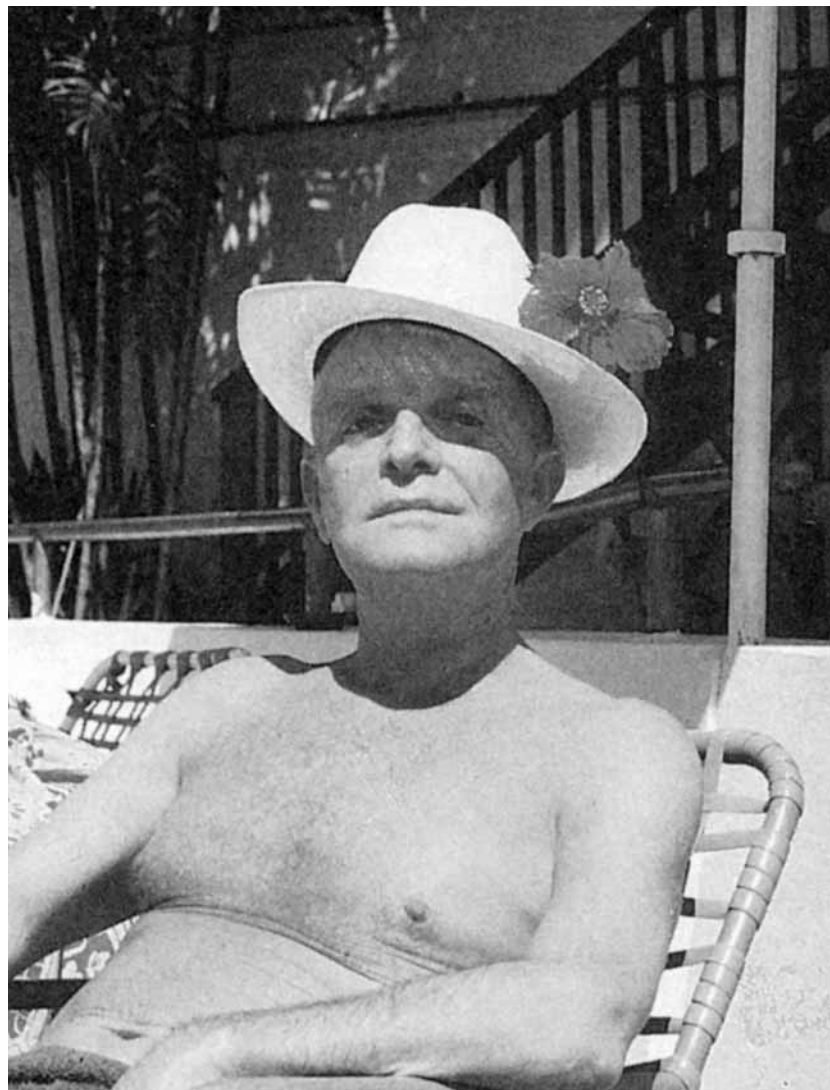
Několik hodin jsme mluvili o jeho matce, o dětství a o Jackovi. Pak se mu ale zase zhoršil pulz a já řekla: ‚Tohle se mi fakt nelíbí, Trumane, já prostě zavolám pohotovost.‘

Ale on mě chytil za ruku: ‚Ne, prosím. Žádou pohotovost, žádné doktory. Jestli mě máš opravdu ráda, necháš mě jít.‘

A já: ‚Co tím myslíš, jít?‘

Truman odpověděl: ‚Ať se stane, co se má stát... Jsem strašně, ale strašlivě unavený. Prostě chci odejít.‘

A protože jsem se s ním pak vleže kolébala a povídala mu, že všechno bude ještě dlouho fajn, vlastně nevím, kdy přesně umřel. Mé líčko bylo opřené o jeho a došlo mi to až ve chvíli, kdy se začala měnit teplota. Uvědomila jsem si, že z Trumana již nevychází žádný žár. A náhle bylo jasné, že už tu není.“

Truman na Martiniku během Carnevalu, únor 1978. (Joe Petrocic)

Čerpáno z knih:

GEORGE PLIMPTON: **Truman Capote** (In Which Various Friends, Enemies, Acquaintances, and Dectrators Recall His Turbulent Career)

TRUMAN CAPOTE: **Answered Prayers** (předmluva Josepha M. Foxe)

TRUMAN CAPOTE: **Music for Chameleons** (autorská předmluva)

LAWRENCE GROBEL: **Rozhovory s Capotem** (překlad Alena Přibáňová)

■ (překlad: Martin Reiner a Hana Ulmanová)

Vorvaň (*Physeter macrocephalus*)

se potápí ze všech savců nejhlouběji – přes 3 km

Neon

dostane Váš inzerát tam, kam jiní ne.

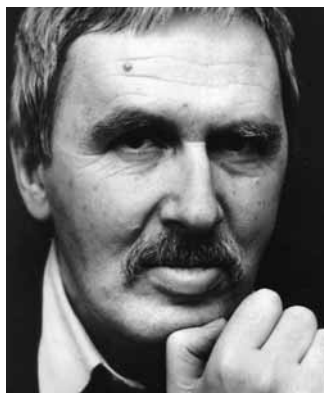
Neon čtou lidé, kteří jiné časopisy nečtou. Reklama v Neonu se vyplatí.

Volejte hned 0602/789 496

Kauza: Na prahu nové renesance?

Pouťová a principálsky žvanivá pseudofilosofie, v jejímž dresu pochoduje celý regiment profesionálních lidumilů, mate lidi hloupostmi. Mlčenliví vědci nám sice pomohli vybavit domácnost mikrovlnnými troubami, ale třeskuté humanisty neopraví, protože... jim na světonázoru jiných lidí zpravidla nezáleží. Nové syntézy poznání, která by pomohla nejen žaludkům, ale také duši, se tedy asi nedočkáme. Nebo je to jinak?

Odpovědi jsme hledali s předními vědci této země... matematikem Ivanem Havlem, biologem Stanislavem Komárkem, historikem Dušanem Třeštíkem a dalšími. Nenechte si ujít vzácnou příležitost slyšet mluvit o složitých věcech srozumitelně a poutavě.

Jiří Kratochvil: Římské náměstí

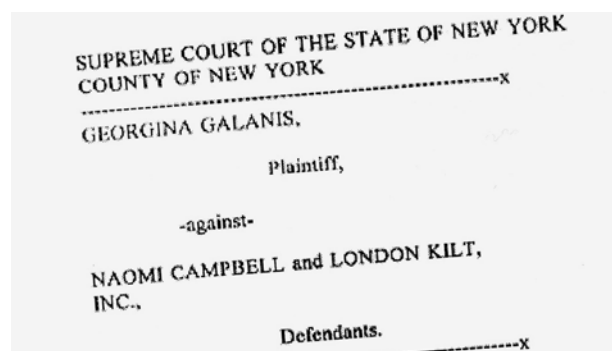
Nejlepší v Česku žijící prozaik devadesátých let, autor, který bezmála každý z vydaných románů ověřil prestižní literární cenou, o svých úspěšných knihách v prosinci roku 1998 řekl: „Vytvořil jsem si ze svého způsobu psaní klec... ale hodlám ji rozbít a začít stavět znovu. Teď teprve chci napsat své nejlepší knihy.“

Neon jako první přináší ukázkou z Kratochvilovy nové, právě vznikající prózy Římské náměstí!

The Smoking Gun & Pavel Reisenauer

Pravidelná dávka informací, bez nichž by Váš život byl chudší...

Tentokrát o tom, proč slečna Georgina Galanisová, někdejší asistentka supermodelky NAOMI CAMPBELL, opravdu nemá ráda telefony.

„Pane Watsone, přijďte sem, chci vás vidět,“

tak zněla historicky první věta pronesená do telefonu. Alexander Graham Bell, jeho vynálezce, patří nesporně k těm nostalgickým pilířům, o něž se opírá stará dobrá Amerika, a je pro tu dobu charakteristické, že jako myslitel směle fušoval do oborů tak rozdílných, jako jsou letectví a genetika.

Impulzivní a dětsky zvědavý A. G. Bell vynalézal stejně přirozeně, jako jiní dýchají: ještě v posledních měsících svého života se pokoušel destilovat pitnou vodu z oceánu, z mlhy a dokonce z lidského dechu... ROBERT V. BRUCE podává o Bellově životě strhující zprávu.

Bohumil Hrabal: Příliš jasná smrt!

K třetímu výročí Hrabalova skonu přináší Neon „dárek“ těm, kteří si stejně jako my příliš nelibují v obecném sklonu romantizovat a levně mytizovat Hrabalův i jiné „mediální“ skony. V protikladu k televiznímu cyklu Nevyjasněná úmrtí přinášíme zprávu o jednom zcela vyjasněném úmrtí – text lékaře a básníka NORBERTA HOLUBA stěží nechá někoho na pochybách o jediné a podstatné příčině Hrabalovy smrti.

